ANUL XXII
6
(876)
Simbătă
10 februarie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Copiii

Ca niște candele de aur atârnă în casele Patriei noastre, și ne țin de cald în istorie și dau un sens trudei noastre de toate zilele, și ne ajută să fim mai buni și mai îngăduitori unii cu alții, pruncii pământului acestuia ce-l locuim, atât de mic, prunc și el, pe lângă astri uriași ce-l înconjoară.

Pruncii vin să ne lumineze viața, să ne vestejească vanitățile, transformă fondul vieții în bucurie și bucuriei îi domolesc asperitățile într-o durată și buna învoire : până astăzi pruncii sunt o adâncă și poate de neînlocuit școală de formare morală și spirituală a vieții noastre. Să devii prunc, să rămâi în candoarea și nevinovăția, în bucuria și dragostea copilului : fericită casa plină de prunci, spune un imn vechi, fericit omul care și-a ridicat urmași din tinerețile sale ; fericită masa în jurul căreia licăre aceste stâlpări ale eternității, fața pruncului.

În jurul mesei lui Sadoveanu erau vreo zece, și patriarhul scrisului nostru știa să prețuiască această comoară ce i-a intrat în ardoarea condeiului : în jurul mesei lui Bach erau foarte mulți din douăzeci născuți ; vremurile sunt mereu grele și pe atunci holile de copii erau mai la largul lor.

În Moldova până astăzi și în vatra noastră transilvană, pruncii sunt darul cel mai sfânt ce-și poate împlini zilele viețuirii. Familia care poate avea copii și refuză să-i primească este imorală.

Și apoi unde este roadă trupească este și sufletească. Numai acolo unde omul este angajat la greul istoriei prin greul unei familii apare ființa unei Patrii în lumină, omul se descoperă ca mădular al unei comunități legat de un topos, de o istorie, și de nădăjduirile unui popor. Am trecut zilele acestea în Iași pe lângă un cămin de copii rămași fără părinți din felurite motive. Era în zorii zilei și se sculau din pătuțurile lor îngrijiți și curați într-o casă bună și încălțătoare și ea, dar lipseau mama și tata și pe chipul lor și-n larma voioșiei lor sângera umbra lacrimei singurătății și îmi spuneam cum ar îmbohoci în bucurie această lacrimă în casa și familia celor acum risipitori, și inevitabil risipiți, sau cu cei ce n-au copii de-ar ști să prețuiască paternitatea și copilăria omului, cea mai nobilă întrupare din univers, de stelele stelelor mai presus.

Ioan Alexandru

Nicolae Tonitza: Fetița pădurarului (detaliu)

INSTANTANEE

Cele mai frumoase poezii

Învățăcelul : — Vă văd în mână cu o cărțulie de dimensiunea colecției **Cele mai frumoase poezii** ! Am ghicit, maestre ?

Eudoxiu : — Da, este de formatul în —32°. Nu te pun să ghicești cine e autorul, român sau străin. În orice caz, ideea Editurii „Albatros" de a selecționa din poeții străini, o versiune românească, precum și de a publica o selecție facută de unii poeți noștri afirmați, consider binevenită. Și te rog să nu mă contrazici !

Învățăcelul : — N-am această intenție, vă rog să credeți.

Eudoxiu : — Am ghicit. Mi-ar face plăcere, dimpotrivă, să mă contrazici, pentru că altfel nu e posibilă nici o discuție. Ia spune-mi, l-ai citit pe Virgil Carianopol ?

Învățăcelul : — Eru să vă întreb eu, pentru că am ghicit, după culoarea inițialei, că de el este vorba. Vă interesează versurile acestui poet tradiționalist ?

Eudoxiu : — Și de ce nu ? Ce află ? Valoarea să fie în funcție de orientarea scriitorului, sau de talentul său ?

Șerban Ciocănescu

Continuare în pag. a 3-a

Dialogul real al culturilor

Noua carte de „călătorii" a lui Adrian Marino, **Preocupări românești și realități europene**, continuă **Caracterele europene** apărute cu ani de-mult. Alte trasee pe alături itinerariilor cunoscute : Portugalia, Danemarca, Anglia, Franța. Dar nu numai tradiția unor locuri sau nostalgia unor drumuri mai inaintea parcurse stârnesc interesul cititorului, ci mai ales modul de a trăi al autorului. Obiectul nu este privit de Adrian Marino pentru a fi, sau, descris și explicat celui care a rămas în fotoliu acasă : deși se recomandă de la Dimitrie Golescu, scriitorii contemporani nu a reținut din lista sa pe din imperiul (lumintă a călătorului roman de acum un veac și jumătate. El nu inițiază realități și obiceiuri care pot îmbogăți mintea și inima cititorului, îndemnându-l să se angajeze într-o intensă activitate, ca i-ar recomandat Golescu sau George Bariț. Singurul element care-l intrebăție pe Adrian Marino cu predecesorii săi este nevoia confruntării, a comparării stării de lucruri cunoscute cu ceea ce pare a reprezenta noutatea. Altfel, deosebirile sînt mult mai vizibile. Mai ales datorită faptului că autorul contemporan concepe călătoria ca o lectură : parcurge registrul de semne. Il interesează în tradiția din care provine și apoi îl comentează. Dar nu ca istoric, îndemnat la o detașare motivată de curiozitatea reconstituirii, ci ca un exercițiu și instrument critic a cărui menire este să relevă imaginea, integrîndu-se noi sîne în sfera contemporaneității. Lectura duce la interpretare critică, iar aceasta devine subiectivă, detașîndu-se de suportul material pentru a beneficia raționamente pe care cititorul le chiemă să stăruie de mult în mintea cititorului. Mai trebuie adăugat că lectura lui Adrian Marino este filozofică, brăzdînd-se din texte, nu din monumente, din frescă sau manifestări colective. El transcrie cu grijă numele pictorilor și sculptorilor din Lituania, mai înainte de a evoca chipul scriitorilor : scrierile au valoarea numelor acestor și ale lor de-a fotoliu, nu cum reușește cu lucrarea domnului Britanicus. În momentul în care materialul cu la mînă străinătății și-a fixat o bază, am aceeași erudiție.

Nu este o întîmplare obiectivul urmărit pe care o face Marino : dar cititorul nu este chemat să devină un mod tainic de a trăi. Autorul îl scoate de la lectorat la ce trebuie să se asemene, din prefață, unde el vădește prezența sa cercetătoare, a dreptului de a trăi alături de a adăpta, cum scrie el, „un unghi nou de percepție, a unui mod de lectură, a unei estici particulare, elaborată de neotrecuți, convertiți, eliți, „intuiți" (între paranteze : prezentă, printr-o notație directă și autentică, lucidă și desăvîrșită). Emoția este inerentă calendoscopică, fiindcă nu altul este continutul cărții [illegible] care nu trăiește. Nu urmărește să „fac frumos", ci doar să-mi transpăr viața interioară intelectuală în semnificațiile și devenirea, în plină confruntare europeană. Ea este a unui autor român, ce crede în cultura patriei sale... Or, această declarație nu este făcută la întîmplare : dintr-o serie de lectorii, discutînd cu partrite de prietenii și rapoarte, insistînd cu asupra aceeași revoltei de care ai-e legat, marcă, viața și pentru care, [illegible], a făcut foarte mult, fiind autor și publicatie cu un [illegible] cu succes peste hotare : „Cahiers roumains d'études littéraires", în actualitatea „mică enciclopedie spirituală", autorul lui legitimează „unghiul propriu de percepție", verificînd dra-

Alexandru Duțu

Continuare în pag. a 5-a

Poeme înrourate

De [illegible] ce arta este o „[illegible] a omenirii", [illegible] este o [illegible]. Intr-o măsură [illegible] ca [illegible] de imaginație, [illegible] și viu, [illegible] ființă, arta se [illegible] printr-un consum de [illegible], [illegible] și imaginație pe care nici ea nu le [illegible] la [illegible], [illegible] astfel la perpetuarea ei. Dar [illegible] se îndreaptă arta, pornind de timpurile moderne din [illegible], demitizării, reflecției și relativității [illegible] lucrurilor: „un singur gînd ne arde: să dăm de ceva nou!" Din [illegible] lumilor pe plan [illegible], s-au [illegible] [illegible] posibilități [illegible] „[illegible]" [illegible] „[illegible]" [illegible] „[illegible]" [illegible] „[illegible]" [illegible] a [illegible] cu [illegible]. Primul [illegible] este [illegible] intuițiile de o modernitate [illegible] ale celor vechi. O [illegible] de înzdravănire a [illegible] a început mai demult: reactualizarea acestora, nu prin rescriere, ci printr-un lirism în spiritul lor [illegible] poeziei pregnanța și situarea înaltă, al căror prestigiu îl asigură domeniul imaginarului. Volumul lui Dan Laurențiu, „Zodia leului", cuceritor în totalitate și strălucit în multe dintre poemele sale, apare într-un moment în care exegeza literară [illegible] locul poeziei oarecum în urma genului proteic. Cartea debutează cu un text pe care l-am numi mai degrabă poem și nu eseu, deoarece articularea acestuia se reclamă mai mult de la substanța și simbolica poeziilor cuprinse în volum, decît de la o abstractă estetică. „Cîntecele lui Orfeu țineau la distanță universul sălbatic, amenințător, ipostaziindu-l într-o armonie paradisiacă, armonie a cărei lege de onoare era iubirea, ca promisiune și scut al ordinii împotriva haosului și morții. Dar privilegiul suprem al armoniei trebuie plătit: Orfeu a privit-o pe Euridice. Aceasta nu a fost o greșeală, o încălcare a cuvîntului, ci o rană tragică, începutul mitic al unei realități profunde... Astfel, universul omogen al lui Orfeu supus normei de integrare muzicală a tuturor regnurilor, normă al cărei nume este iubirea, a căzut în ruine. Formele concrete ale materiei trăite în lume cu toate umbre de rouă cîntecului („aripile noastre se iubesc / trupurile le urmau cu toate umbre") pînăreau clipa de răscăierea a [illegible], pentru iubirea poate scăpa ca o [illegible], a revenire la [illegible] fabulos al [illegible] [illegible] l-au prăduit mîinile de a fi [illegible] [illegible] și de un [illegible] [illegible]. Din această clipă, toți poeții orfici nu încetează să refacă armonia [illegible] printr-un efort în care [illegible] cît urmare lor apoi [illegible] morții Euridicei". Mitul, la fel de celebru al arborilor cosmic, reprezintă universul armonios în care

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Lumina vie

În arcul culturii contemporane românești Alexandru Philippide este și va rămîne o tensionată forță creatoare, o lumină vie a spiritualității sale. Ginditor profund el a căutat să înrădăcineze în conștiințe credința fermă în solidaritatea cu tot ce este măreț și etern în curgerea istorică a timpului. El a avut o concepție gravă despre lume și viață, cultul nedesmințit niciodată pentru fapta și creația umană.

Întreaga operă a lui Alexandru Philippide este un îndreptar de înaltă atitudine etică, un brevier estetic o celui care a aspirat totdeauna, cu o încăpățînată tenacitate spre crearea unui univers de frumuseți și de meditație, ale cărui unde și interferențe să fie transmise ca mesaje de artă, luminoase și raționale, întregii lumi. Pentru el poezia a fost revelarea incognoscibilului, a minunii difuze în existența universală, starea de contemplație permanentă și de vis, în fața Naturii, de la firul de iarbă pînă la năpraznica aștere cosmică. Reflectarea unor sensuri de taine, de explorare în necunoscut, de căutare [illegible] de neliniști a noului, extrage realități simbolice din-o poezie a Cosmosului și din realitatea imediată. Poezia lui recunoaște Naturii forța de a-și fi arhitect creator, de a fi însuflețită de trăire, de o curgere continuă, mereu reînnoită. **A vedea și a auzi** sînt facultățile supreme ale poetului descoperitor în lumile arcane care poate declara că „în lucruri se află poezia". În fața vastelor realități ale naturii, poezia lui Alexandru Philippide a ridicat întrebări fundamentale despre destinele umane, căutînd pătrunderea misterului aflat lîngă și în aparențe, în umbra și reflexele „lucrurilor". Numai prin ascultarea vocilor lor secrete s-au putut afla tainele descoperite, sugerate apoi prin arta umanității. Nici una din marile teme ale artei nu a lipsit din universul poetic al lui Alexandru Philippide, exprimate în versurile unei grave mobilități spirituale, cu o constiință a armoniei și a ritmurilor interioare care vor copleși mereu pe artist. Frumusețea este legea care ordonează materia poetică a lui Alexandru Philippide, în despletirea undelor care se interferează în cercuri tradiționale ale unui romantism clasicizant, iar rațiunea ei a temperat tumultuoasele linele, invățînd despre calmele echilibruri.

Alexandru Philippide a pledat totdeauna pentru înalta misiune a intelectualilor care trebuie să afirme adevărul și să colaboreze pentru salvarea demnității umane. De aceea el, clasicul modern al substanțelor perene umane, poetul excepționalei vigori artistice a cărui stare lirică tinește totdeauna spre gravitate și echilibru, spre responsabilitate și demnitate, s-a apropiat de cerfeii artei universale a cuvîntului, traducînd în profundă corespondență armonică pe Goethe, Hölderlin, Novalis, Rilke, Poe sau Baudelaire. El a demonstrat că traducerea unei poezii trebuie să redea timbrul unic al fiecărui poem, că traducătorul este un scriitor care trebuie să reconstituie catedrala artei sub un alt cer, poezia tradusă fiind geamănă poeziei originale.

Alexandru Philippide a fost și eseistul înzestrat cu o excepțională capacitate comparatistă, creînd exegeze de literatură universală sau națională, itinerarii estetice exemplificatoare, care urmează îndelungul său studiu asupra poeziei lumii.

Întreaga operă poetică a lui Alexandru Philippide s-a exprimat în limba română, căreia scriitorul i-a înălțat un adevărat imn de dragoste, considerîndu-i înalt miraculoasa amoenitate, valoarea expresivă de admirabil instrument al valențelor și rezonanțelor, apt să exprime orice gînd, oricît de complex, orice gradată nuanță.

☆

Cînd moare un poet se micșorează valoarea lumii dar marea faptă de artă, pe care Alexandru Philippide o creat-o de-a lungul arcului său existențial, va rămîne pentru totdeauna un semn nepieritor de frumusețe și adevăr, o nestinsă lumină.

Alexandru Balaci

ATITUDINI

Ultimele avataruri ale domnului Nimeni

Mirat: din cale afară, apoi revoltat față de amplomboul cu care Virgil Ierunca vestejea fără nici o tresărire și jenă cultura românească, indignat de ieremiadele funeste ale spiritului său „liber cercetător" i-am „dedicat" cu cîtiva ani în urmă un articol al cărui titlu reclama perfect sensul demersurilor sale : „Avataturile domnului Nimeni". Mărturisesc că mi-ar fi făcut plăcere să nu mai revin. Cine este în definitiv acest personaj, ce virtuți inchipuite îl investesc cu autoritatea de a judeca, fie și aspru, fenomenul cultural de la noi ? Ce resort ascuns îl îndeamnă să pună note pe acțiunile noastre, să se plaseze histrionic într-un unghi chipurile mai obiectiv și științific și să creeze incompatibilități artificiale între esențele înalte ale operei unor mari poeți străini traduși la noi și zgîrcenia noastră nelertătoare din principiu față de unele rătăciri — sancționate dur de istorie — ale vieții acestora ? De unde atîta grijă pentru puritatea noastră ideologică, atîta tevatură radiofonică pentru a ne îndemna să nu „greșim" în privința valorificării moștenirii cul-

Vasile Nicolescu

Continuare în pag. a 7-a

Comunicarea vieții

Un comentariu al existenței, expresia ei din timpuri imemoriale — tipurirtura. Este relația dintre munte și deal, valea, așezarea și comunicarea vieții prin văi, locuri de intemelere și continuă evoluție a civilizației românești. Și totuși un anume spirit contemporan are cîudate reacții în fața acestui blazon al demnității în momente de cîmpănă. E: nu știu cînd comunicarea dintre oameni era sub o platoșă de cenzori imperiali, că țipuritura a rămas singurul semn de luptă, aproape codificat, dar în același timp și de meditație.

Tri cuțite am la mine,
Nici unu nu tale bine
Dar tăle-u-ar ele zău
Pă spătiuțe la hirău ;
Ar tăle și ne-asecuțite
La jândari p-a lor costițe !

Oare versuri ca : „Și de dorul mindrului / Leagănă-se lamoa-n cui" ori „Așa mere de frumos / Gîndești că scrie pe jos", nu sunt superioare celor care declară în stilul cît-a mai puțin și nu se uită în jurul lor cît este pădurea, nu declară și nu acceptă să intre în secvențele literare ale unuia sau altuia, profetizînd tipurirtura haiducului, care grăia lăcrămește și mărțișește deopotrivă, Grigore Pontes, cu riscul că ea, tipurirtura, se pără spirtele lumii.

A țipuri este forma prin care se rostește o colectivitate conștientă de actul său, ea supără așa cum turlele de lemn zgîrie cerul și-l supără pe Dumnezeu. Nu-i, cum zi vrea unii, o stare morală, ci este produsul elaborată în existența a mii și mii de generații, o trăsătură într-un cod moral, și educă în același timp, a datelor esențiale.

„Bate Doamne și mai tîne
Cîte-un om și cîte-un cîne
Și cîte-un copil ca mine"

Ion Iuga

IN PAGINA A 3-A :

● „L-am cunoscut pe Tudor Argheziu" : INTILNIREA CU POEZIA LUI ARGHEZI de ALEXANDRU PHILIPPIDE.
● Evocări ale personalității lui Alexandru Philippide semnate de ● Ștefan Aug. Doinaș ● George Muntean ● Aurel Rău ● Mihai Coman

Poezia cultă și muzicală

Rar cultura literară și personalitatea vie [illegible] mai nimerit decît la Teodor Bals (n. 9 II 1924) : spirit fin și [illegible], cu o notă de reverie cărturărească [illegible] fizică de o extremă [illegible]. Nostoria mai degrabă ca literat (căci [illegible] în publicistica de azi aerul urbanitîm și flacăra [illegible]) Teodor Bals este un poet remarcabil pe care numai raritatea [illegible] în volum și o discreție cu totul ieșită din comun îl [illegible] să fie necontenit în vizorul criticii literare. Traducător de clasă, Teodor Bals a transsus în românește Garcia Lorca în chip [illegible]. Cine putea mai bine să-i echivalentele acestei „romance sonombulo" („Tu sangre rezuma y huele / al rededor de tu fata / Pero yo ya no soy yo. / ni mi casa es ya mi casa / Dejadme subir al menos / horta las altos barandas / dejadme subir ! dejadme / horta las verdes barandas. / Barandales de la luna / por donde retumba el agua" în haiducești sonorități de baladă românească. „Și la tine-n cingătoare / curge sîngele cismea. / Dară eu nu mai sînt eu. / casa mea nu mai e-a mea. / Lasă-mă să urc încalte / la balcoanele înalte. / Lasă-mă să urc, mă lasă / pîn' la verzile balcoane / ale lunei, unde cade / ape-n goluri de cascade" ?

Este totuși greșit a pune lirica lui Teodor Bals în umbra traducerilor sale de poezie iberică : traducătorul aduce sensibilitatea focoasă și instinctul elementar hispanic în tonul elegiac românesc, poetul dă intuiției sale o notă cultă și o dezleagă de inguste contemplații provizorii. Din această combinație rară, poezia proorcuzisă a lui Teodor Bals n-a ieșit micșorată ci, dimpotrivă, a cîștigat o gamă nouă pe care o cunoștea pînă atunci doar instinctiv.

Teodor Bals începu a se exprima tîrziu la adevărata putere și „Nord" (1978) e un specimen de lirică obiectivă și perifrastică de unde se pot extrage ușor producții remarcabile. Poetul are aci o percepție acută și totală a fenomenelor, scufundînd o impresie într-o apă unitară, de viziune : „Un soare de septembre sule / peste păduri. Frunzișul simte. / Pămînturile ce nașcură / adorm, și toamna le cuprinde". Sau toropirea senzuală, cu pierderea memoriei, în ninsoarea infinită, peste Brașov : „Cînd zidurile se fac seară / și-aud zăpezile căzînd / peste oraș, în somnu-i blînd / întors cu Timna către tară / cînd casele se duc în nor / cu coperișe de zăpadă, / cart vagabond din stradă-n stradă / singurătățile măsor."

Cel mai nimerit, ca un contemporan Ion Pillat, poetul așează impresia naturală într-o

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

CARTEA CU PRIETENI

Valeriu Râpeanu

Tulpină de păcură neagră isprăvită-n spic argintat, Valeriu Râpeanu caută pietre rare pe bolta dramaturgiei românești, ca să le dăruiască unui strigăt ce se plimbă neliniștit prin grădinile așteptării. El vrea să ne facă să credem în existența neîntreruptă a unui mirt tulbure, o zi așezat cu fața spre soare și spre toate bucuriile unui cer albastru, în cealaltă înfricoșat de păsări ce sînt peițorii morții. Cu alte cuvinte, Râpeanu pare a ne zice : nu vă bucurați cînd dramaturgii tac, fiindcă ei nu fac altceva decît să-și curețe armele. Sub acest descinutec în care mulți nu mai cred se ascunde o mare iubire. Ploieșcan, mai de sus de Haimanale, Râpeanu trăiește bînd apă numai de la Cișmeaua roșie, unde iluzia a luat prima oară trup de purpură și s-a dovedit că lemnul naște mistere și e totdeauna, spre seară, bun pentru podoabele minții. Cu **O antologie a dramaturgiei românești**, el avea să ne arate că iarba se întîlnește cu apa rîului printr-o ruptură a malului, iar trestia cu furtuna numai printr-o ruptură de cureubeu. Dar din această iesle plină de miei, eu unul nu știu cîți vor deveni cîini, cîți amăgire moartă și cîți pîine ruptă pentru toată lumea.

Ne cunoaștem din vremea cînd tineri fiind amîndoi secretam frenetic antipatii. Deci mai întîi ne-am hulit și abea după aia am devenit prieteni, de unde trebuie să tragem învățătura

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

● ÎN ACEST NUMĂR ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Viața cărților ● Poeme de ● Dan Verona ● Iolanda Malamen ● George Arion ● Marin Mincu ● Proză de Areta Șandru ● Cartea de debut de Nicolae Ciobanu ● Planete de Ion Caraion ● Fragmente critice de Eugen Simion ● I. Peltz la 88 de ani : „Detașare lucidă și reprezentare subiectivă" de V. F. Mihăescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Protocronismul sau ceva despre semnificația unui „caz" de Constantin Crișan

cronica literară

Marin Mincu: „REPERE"

Prejudecăţi curente, de sursă mai ales universitară, lasă în afara vederii activităţi critice demne de toată atenţia cum este aceea a lui Marin Mincu. Denunţat vehement nu demult ca primejdios investigator al condiţiei arhetipale a literaturii. Într-o viziune care acorda noţiunii de arhetip o semnificaţie malefică, Marin Mincu nu şi-a părăsit vechile predilecţii exegetice înfăţişate astăzi cu un aparat ştiinţific superior. Cartea pe care o avem în vedere este **Repere** unde criticul se îndreaptă ca şi în celelalte către marile valori ale literaturii române. O expresie care revine des în textul său critic este sintagma eminesciană „enigmă nesplicată". Ea ar putea fi socotită deviza întregii critici a lui Marin Mincu, care se adresează frontal marilor „enigme nesplicate" ale literaturii române. Preferinţele criticului merg către creatorii fundamentali, nu atît în sensul manualului, cît în direcţia reconstituirii unor structuri ale spiritualităţii româneşti. Scriitorii care ocupă prim planul **Reperelor** sînt Cantemir, Heliade, Eminescu, Creangă, Sadoveanu, M. Preda, E. Barbu. Marin Mincu este atras de creatorii de mare aspiraţie şi dimensiune a căror specificitate, dar şi universalitate, este neîndoielnică. Cum unii dintre ei sînt destul de rar vizitaţi de critică demersul său este cu atît mai preţios. Pentru a-l caracteriza pe autor vom folosi aici una din etichetele de care s-a abuzat, dar pe care Marin Mincu o reabilitează: călinescianismul. Criticul e indiscutabil un călinescian adevărat. El nu merge către gesticulaţia maestrului ci către spiritul creator al călinescianismului. **„Ilustrînd teoretic şi practic creaţia, călinescianismul reprezintă, de fapt, semnul cel mai înalt al creativităţii româneşti. A fi călinescian azi înseamnă deci a avea vocaţia creaţiei clasice şi, în mod natural, orgoliul creator ce decurge de aici... Călinescu este, astfel, un formator şi educator cum numai Heliade a mai fost în vremea lui. Ca influenţă directă, astăzi călinescianismul reprezintă un stil, revelabil cel puţin în plan formal. Sedimentarea şi asimilarea substanţei acestuia rămîne încă un deziderat ce urmează a fi împlinit în timp, după ce tentativele detractoare vor înceta".** Criticul l-a [illegible] student fiind, pe G. Călinescu dizertînd în faţa unor amfiteatre arhipline şi memorează mai ales aspectul de [illegible] care liberă şi sfidătoare a discursului. O noţiune care revine des la Marin Mincu este **heliadismul**. Contribuţia lui la punerea în circulaţie a noţiunii într-o accepţiune personală este foarte mare. Prin ea Marin Mincu încearcă să impună o coordonată esenţială a culturii române, spiritul ei novator, constructor, estetismul, polemismul. În viziunea criticului sudul acestui spirit este mai ales Muntenia şi pagina lui vorbeşte adesea despre caracteristicile heliadeşti ale unor scriitori proveniţi mai ales din sudul ţării. Ideea, cu origini în viziunea de sociologie literară a lui Ibrăileanu şi Călinescu, este dezvoltată creator. Primul nu s-a sfiit să vorbească despre regionalismul culturii române fiind îndeobşte rău înţeles şi interpretat. Al doilea a dus mai departe ideile criticului de la **Viaţa românească** organizîndu-şi chiar istoria literară pe ideea existenţei unui stil literar artistic al regiunilor. Analiza lui Delavrancea este limpede făcută de G. Călinescu dintr-o astfel de perspectivă pe care Marin Mincu o preia pentru a [illegible] fără precedent şi [illegible] o dimensiune a culturii şi literaturii române şi o configuraţie caracteristică a literaturii munteneşti: heliadismul. Interesant este că Marin Mincu reduce prin „heliadism" trăsăturile pe care alţii le acordă literaturii româneşti de tip meridional [illegible]

[illegible] nind emulaţia creatoare". Ceea ce ţine să scoată la vedere criticul este creaţia în limbă a unui „heliadist". Notele heliadeşti esenţiale la Eugen Barbu sînt, pentru autorul **Reperelor, polemismul şi estetismul**. A doua trăsătură s-a evidenţiat şi cristalizat mai ales odată cu apariţia **Princepelui** în care aspiraţia deliberată către sinteza estetică e faptul artistic cu totul memorabil. Situat în constelaţia heliadiştilor Eugen Barbu e confruntat, pe linia apetitului său pentru pitoresc, cu celălalt Barbu al literaturii române, Ion Barbu, într-o paralelă care precizează trăsăturile definitorii ale celor doi scriitori. Profitabilă ar fi fost şi comparaţia cu un alt „heliadist", numit ca atare şi de Marin Mincu, G. Călinescu al cărui model străjuieşte opera lui Eugen Barbu cu mult mai vizibil decît o face modelul heliadesc originar. Totalitarismul literar al lui Eugen Barbu, tentativa de a fi în egală măsură prozatorul, dramaturgul, poetul, pamfletarul şi criticul literaturii române de azi şi de ieri, îşi are punctul de plecare şi impulsul [illegible] în activitatea lui G. Călinescu. Traiectul e refăcut uneori pînă la detalii: cărţii despre China a maestrului îi corespunde una a emulului şi aşa mai departe. Dezinvoltura cronicilor optimistului este ţinta către care aspiră şi pe care o atinge şi unele dintre tabletele, mai încărcate însă, mai pitoreşti, ale lui Eugen Barbu. Transcriem concluzia lui Marin Mincu asupra prozatorului: **„După cum se observă cu uşurinţă, Eugen Barbu e un estet rafinat,** [illegible]"

[illegible]

[illegible] vrea să spună criticul? Că morometianismul e un mod de a vedea lumea şi că odată mutaţi de la ţară la oraş eroii universului morometian nu încetează de a iradia în jurul lor lumina morometiană. În **Delirul** perspectiva asupra evenimentelor e morometiană, de unde şi sesizarea **delirului**, a anomaliei, şi prin aceasta factor dominant şi în noul roman. Fără a fi profund articolul **(Mutaţii morometiene, Programul unui romancier)** rămîne interesant. Tot în el, satul morometian este văzut ca cetate grecească avînd o agora unde se dezbat atît evenimente locale cît şi universale, observaţie pe care o mai întîlnim şi în eseistica lui Al. Paleologu.

Cele mai interesante pagini ale cărţii sînt cele dedicate **temei iniţierii şi temei labirintului** în opera lui Creangă şi a lui Sadoveanu, teme pentru prima dată tratate extensiv şi convingător într-o pagină critică ce pleacă de la un enunţ decis şi-l urmează cu consecvenţă. La Creangă sînt reţinute elementele simbolice care figurează **călătoria iniţiatică** (drumul joacă un mare rol în proza lui Creangă) şi descifrează semnificaţia lor în lumina cercetărilor şi interpretărilor lui Propp. Studiul **Un aspect al poeticii sadoveniene (labirinticul)** se adresează unor texte sadoveniene fundamentale: **Creanga de aur, Baltagul, Locul unde nu s-a întîmplat nimic** pentru a decoda schema narativă [illegible], adîncă a acestor cărţi care este aceea a **temei labirintului şi a iniţierii**. Temelia **Crengii de aur** este, ne spune criticul, pretextul unui **drum**, prilej de iniţiere treptată a lui Kesarion Breb. Drumul e labirintic iar iniţierea se face **adesea** pe calea **încercării**, a „ispitirii". Foarte bine articulată este demonstraţia în cazul romanului **Baltagul** unde se studiază [illegible] **căutarea, drumul, timpul** [illegible] **labirintul interior), labirintul propriu-zis, călăuzele, labrysul sau reinstaurarea normei.** [illegible] pe care le face Marin Mincu în ţesătura romanului [illegible] la dezvăluirea unui [illegible] literar pe care se pare că autorul l-a aşezat în chiar [illegible] la temelia operei [illegible] „[illegible]" este securea [illegible] cu care este ucis [illegible] tit- lul romanului [illegible] trimiterea, [illegible] iniţiat, la chiar simbolul [illegible] al raţiunii arhetipale. Proiectarea romanului sadovenian pe decorul străvechi al [illegible] de circulaţie europeană este convingător şi constituie una din piesele de greutate ale **Reperelor**, cu atît mai mult cu cît autorul cărţii e un pasionat al exegezei sadoveniene în această direcţie. Întoarcerea lui Marin Mincu către origini, către vechile structuri literare este marcantă şi contribuţia lui critică singulară prin această predilecţie constituie un remarcabil act de prezenţă intelectuală pe care-l semnalăm cu atare cititorilor.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Aureliu Cornea şi „biografia" operei (II)

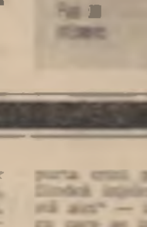

[illegible] capitol despre Aureliu Cornea din **Istorie...** e la G. Călinescu [illegible] fidelă a două articole [illegible] zionale. Prima parte a capitolului, cea conţinînd portretul tînărului scriitor, adaptează textul-necrolog pe care criticul îl publică la moartea atît de timpurie — la treizeci şi trei de ani — a celui ce scrisese excepţionalele nuvele **Interior, Focul, Groaza, Saraha** şi **Fărașul**. (Apărut în „Vremea" (3 iunie 1930), textul e mult mai extins decît cel din **Istorie...**; altfel, la prima vedere, o situaţie cu totul explicabilă, asupra căreia, se înţelege, nu e cazul a mai insista. E de mirare însă că articolul nu figurează în „dosarul critic" al volumului tipărit de editura „Dacia", întrucît confruntarea lui cu „rezumatul" din **Istorie...** nu e lipsită de interes, dimpotrivă. Cel puţin cîteva din pasajele date la o parte merită o deosebită atenţie, date fiind luminile extrem de puternice pe care le aruncă asupra raporturilor dintre critic şi prozator. De pildă, prin stranietatea lor realist-documentară, o seamă de fraze dovedesc că portretul din **Istorie...**, liniile lui psihologice, se bizuie, în egală măsură, pe observaţii şi fapte de necontestat. În sprijinul considerării lui Aureliu Cornea drept un ins bănuitor, înclinat a-i înconjura pe ceilalţi cu neîncrederea lui aproape maladivă, criticul scrie rînduri, şocante prin autenticitatea lor pe cît de nemiloase, pe atît de revelatoare din unghiul consecinţelor vizînd psihologia umanităţii prezente în nuvele. „Aşa, spre pildă — mărturiseşte deci G. Călinescu —, în toiul unei nopţi mi-a bătut la geam şi, apoi, livid, descompus, s-a interesat cu ochi febrili de soarta unui manuscris pe care mi-l dăduse să-l citesc şi care, desigur, nu se prefăcuse nici în liliac de noapte nici în vierme hirsut". Că acesta era într-adevăr omul Aureliu Cornea nu încape îndoială. Episodul relatat îşi are deplina confirmare în chiar scrisorile pe care G. Călinescu le primeşte de la — e puţin spus! — bizarul său coleg de generaţie, căci să cităm fie şi numai următoarele două fragmente: „Sînt nespus de mîhnit. În trei c.p. (aceasta e a patra) am arătat lămurit însemnătatea acestei nuvele. Te rog mult nu te supăra şi trimite-mi-l (textul nuvelei în cauză, n.n.) imediat recomandat"; „Am fost din cauza unei lovituri grele sufleteşti, timp de cîteva zile, într-o moleşeală sfîşietoare. Tremuram tot, nu mîncam nimic şi o tristeţe care ajunsese să mă sperie mă ţinea retras de cei din jurul meu. Nu puteam suferi rîsul, vorba, pînă şi mişcările lor mai libere, mai obraznice".

Geniul critic călinescian se manifestă însă şi într-o situaţie aproape insurmontabilă precum cea propusă de **cazul** Aureliu Cornea. Fireşte, condiţia liminară, în măsură să-l decidă a merge pînă la capăt, pentru critic, rezidă în formarea convingerii de nezdruncinat că la mijloc e vorba de o vocaţie scriitoricească certă. Ajunşi în acest punct, avem temeiuri să credem că faptele nu s-au petrecut, totuşi, deloc simplu. Din contră, piedicile pe care tînărul critic G. Călinescu a trebuit să le depăşească spre a putea „juca" pe cartea talentului de prozator al lui Aureliu Cornea s-au [illegible], nici mai mult nici mai puţin, la limita dispariţiei. Tot din necrologul tipărit în „Vremea" aflăm că reacţia de stranie respingere pe care omul Aureliu Cornea o provoca în jur îşi avea sursa nu numai în psihologia lui morbid suspicioasă, revendicativă, ci, [illegible], în însăşi înfăţişarea [illegible] sa. Şi dacă într-un articol-necrolog îşi pot face loc pasaje portretistice de o cruzime [illegible] atroce [illegible]

[illegible]

Nicolae Ciobanu

Cele mai frumoase poezii

Urmare din pag. 1

Învăţăcelul: — [illegible]

Eudoxiu: — [illegible] Am făcut parte din juriul Fundaţiilor care i-a premiat volumul **Poeme** [illegible] e valabilă în circumstanţă, fiindcă [illegible] Carianopol a fost şi a rămas, statornic, atîţia ani de ani, un poet al sentimentelor [illegible] epocă de adeseori sterilă căutare a [illegible] pentru a nu spune nimic.

Învăţăcelul: — Credeţi aşadar, magistre, că poetul trebuie să spună ceva?

Eudoxiu: — Evident. Eminescu avea dreptate: „E uşor a scrie versuri / Cînd nimic nu ai a spune..."

Învăţăcelul: — Nu vă supăraţi, nu o luaţi ca o impertinenţă, dar aţi rămas la Eminescu?

Eudoxiu: — La Eminescu şi la toţi poeţii care spun ceva, exprimă un sentiment, o emoţie, fie chiar intelectuală, dar transmisibilă, care se comunică de la om la om... da, din păcate, am rămas.

Învăţăcelul: — I-am citit şi eu **Cîntece olteneşti**, apărute mai acum doi ani şi mi-au plăcut, deşi nu sînt oltean.

Eudoxiu: — Şi mie mi-au plăcut, deşi sînt oltean.

Învăţăcelul: — Nu vă înţeleg, magistre, vreţi să rîdeţi de mine sau faceţi un paradox care mă depăşeşte.

Eudoxiu: — Nici una, nici alta. Sînt mai circumspect cînd citesc poeziile unui coprovincial, ca nu cumva să mă las furat de „vocea sîngelui", în locul simţului frumosului.

Învăţăcelul: — Citiţi, vă rog, **Cîntec oltenesc**, dacă e în **carte**.

Eudoxiu: — [illegible] plăcerea. Este şi rămîne [illegible]. Cum spune [illegible] „[illegible]" un fragment:

„[illegible] noi stătem [illegible] / Ca frunza zbă- [illegible] / Dacă n-aveam Jiu de aoi / Trăgeam Oltul [illegible] / Cerul, cît e de-[illegible] / Din ştergarul nostru [illegible] / [illegible] Luna plină, [illegible] roată / După pîinea-n test e luată / Iar sprinceana ei măiastră / După cobiliţa noastră / [illegible] Nopţilor, ca să lucească / Le-a dat iia oltenească / Cloşca lui, cu pui goi / Este cloţa de la noi / Dacă n-aveam munţi cum sînt / Îi scoteam chiar din pămînt / Dunăre dacă n-aveam, / Jiul, Dunăre-l făceam".

Ei, ţi-a plăcut? Dar ce te-ntreb, că doar d-ta mi-ai cerut să ţi-o citesc, adică să o auzi a doua oară.

Învăţăcelul: — Să vă spun drept, o ştiu pe de rost, atît de mult mi-a plăcut, deşi nu sînt oltean. Iertaţi-mă, că mă repet, ca prostu...

Eudoxiu: — Nu-i nimic. Şi mie îmi place, şi mă repet, deşi sînt oltean. Este o poezie, nu-i surogat, asta-i principalul. Pleacă de la o emoţie, o exprimă şi o comunică. Asta-i secretul poeziei, adică al talentului. Am să recitesc **Puritate**, care e una din cele mai frumoase poezii scrise în limba noastră. Ţi-aduci aminte? Hermina preferă să moară, decît să se mînjească. Ce lecţii ne pot da animalele!

Învăţăcelul: — Animalele sau poeţii?

Eudoxiu: — Ai dreptate. Poeţii ne învaţă ce e frumosul care însumează şi adevărul şi binele. Unul dintre aceştia este Virgil Carianopol. Sînt cu totul de acord cu Al. Piru, care a scris o excelentă **Prefaţă**. Da, Carianopol a evoluat din vreme, de la „poezia extremistă" care nu spunea mai nimic, la poezia de azi şi de totdeauna.

---

viaţa cărţilor

Eseistica poeţilor

● Cartea de eseuri a Ileanei Mălăncioiu *) a surprins desigur marele public obişnuit să-i guste numai versurile. Pentru acela însă care ştiau că poeta era şi doctorandă în filozofie nu a fost de mirare că a ales o asemenea temă nici că a tratat-o din asemenea unghi. Trebuie să recunoaştem, însă, în apărarea cititorului curent, că în timpurile noastre chiar, în care lirismul s-a intelectualizat, nu este prea frecvent cazul poeţilor cu vocaţia gîndirii sistematice. O lectură oricît de superficială a textului dovedeşte imediat că Ileana Mălăncioiu are deopotrivă darul analizei şi al asociaţiilor îndrăzneţe.

Fără să se piardă, de dragul nuanţelor, în amănunte nesemnificative şi fără să răspundă la simplul apel al ideilor contigui, legăturile pe care le propune între scriitori şi eroi din epoci diferite, sînt de natură să stîrnească răspunsuri, numai după ce-au determinat meditaţii.

Cartea nu se prezintă cu aparatură ştiinţifică vizibilă. Fără index, note, bibliografii, ea presupune lecturi esenţiale şi asimilate. Nu este uşor, bunăoară, să cunoşti opera lui Shakespeare şi a lui Dostoievski în aşa măsură încît cititorul avizat să nu simtă, la fiecare pas, nevoia să verifice izvoarele.

Ileana Mălăncioiu ştie să aleagă pe exegeţii valoroşi, pe Ernest Jones, cînd vorbeşte despre Freud, pe Bradley, cînd analizează pe Shakespeare, pe Kierkegaard, cînd vrea să-l lumineze pe Dostoievski, pe Max Brod, cînd întîrzie în marginea lui Kafka.

Selecţia comentatorilor, chiar cînd nu este riguroasă, dovedeşte seriozitatea lecturilor şi se recomandă prin valoarea ei de incitaţie. Dar autoarea „Vinei tragice" nu se mulţumeşte să adune părerile altora; ea adînceşte problemele înainte chiar de a cîntări răspunsul pe care alţii, pînă la ea, l-au dat.

Tragicii greci, Shakespeare, Dostoievski, Kafka nu sînt evocaţi în ideile lor generale, ci în concretul eroilor respectivi. Aceasta cu grija de a lega, marcînd deosebirile, un personaj de celălalt şi de a ajunge, dincolo de ipostaze, la unitatea funciară a Omului.

Tragicul nu este, pentru Ileana Mălăncioiu, o simplă categorie estetică, „ci o categorie mai largă a spiritului, sfera lui de manifestare cuprinzînd şi viaţa reală şi cunoaşterea şi arta tragică". Studiul ei, departe de a se limita la tragedia antică, vinează sentimentul tragicului de-a lungul timpului, analizînd rînd pe rînd ideea de culpabilitate, de păcat, de vină tragică. A spune că fără vina tragică marea tragedie nu există este mai mult decît o simplă afirmaţie; analizînd teatrul clasic, tragedia creştină, tragedia atee, autoarea conchide că de violarea limitelor admise şi fixate prin lege (divină sau omenească) depinde existenţa unui tragism străin în orice caz de divinitatea cea fără limită. Vina tragică nu poate aparţine decît omului.

Dar textul stufos al Ileanei Mălăncioiu îmbie la comentariu în aşa fel încît, pentru a-l epuiza, ar trebui să scrii o carte, iar renunţînd la ea, rişti să-i micşorezi aria de cuprindere, să ignori atîtea analize care, de la „Bacantele" lui Euripide şi pînă la „Absalom"-ul lui Faulkner, trecînd prin „Karamazovii" lui Dostoievski, aruncă lumini îndrăzneţe asupra abisului de suferinţă nemeritată.

Cartea cuprinde, în afară de studiile despre vină şi despre vinovaţii tragici, un capitol intitulat „Capela prinţului". În fond, abia în această ultimă parte a lucrării ne dăm seama de structura şi de autenticitatea ei. Este, în realitate, jurnalul de lector al poetului, jurnalul unui lector exigent cu sine şi care, spontan dar nu întîmplător, merge spre cărţile mari ale scriitorilor de calitate, fără să piardă pe drum poezia.

Fie că vorbeşte despre Camus, „intermediarul", fie că se opreşte la un vers de Bacovia sau de Esenin, Ileana Mălăncioiu se recomandă pe sine, în preocuparea de fiecare clipă de a se cunoaşte, de a se descoperi şi de a-şi asuma riscurile mărturisirii.

Nu este o carte obişnuită pe care a scris-o autoarea [illegible]. De aceea, ne temem că puţini se vor [illegible] să o cunoască şi mai puţini să o laude.

[illegible] dincolo de eventuale [illegible] obligaţia de a-i [illegible]

N. Carandino

*) Ileana Mălăncioiu: „Vina tragică", [illegible]

Un povestitor

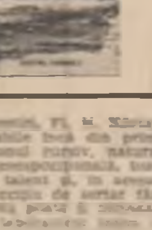

● [illegible] Fl. N. Năstase [illegible] **Din viaţă pentru viaţă** [illegible]

Volumul cuprinde şapte povestiri: **Lina, Descătuşare,** [illegible]

[illegible]

Pompiliu Marcea

*) Fl. N. Năstase: „Meandre", Editura „Eminescu", 1978.

Stimate tovarăşe redactor şef,

În numărul 5 al revistei „Luceafărul", maestrul Şerban Cioculescu se ocupă de unele aprecieri făcute în cadrul unor articole din Flacăra, referitoare la Dicţionarul scriitorilor români, recent apărut, şi semnate de A. George. Întrucît remarcabilul critic, împreună cu alte persoane necunoscătoare ale situaţiei tind să-mi atribuie mie textele semnate în „Flacăra" cu acest nume, ţin să precizez că ele nu sînt opera mea ci, după cîte ştiu, a unui redactor al revistei, George Arion. M-am adresat acestuia sugerîndu-i posibilitatea unor confuzii şi a neajunsurilor pe care le implică şi pentru el şi pentru mine, confuzie alimentată şi de situaţia că am colaborat mai demult la „Flacăra" în cadrul aceleiaşi rubrici. Demersul meu nu a avut, după cum se vede, nici un rezultat, şi mă folosesc de prilejul special al articolului de la rubrica „Instantanee" din „Luceafărul" pentru a atrage atenţia asupra posibilei confuzii pe care ţin să o semnalez atît maestrului Cioculescu, cît şi cititorilor revistei „Luceafărul".

Cu cele mai colegiale sentimente,
ALEXANDRU GEORGE

Fluenţă notabilă

● La originea cărţii *) de versuri a lui Ion Văduva-Poenaru se află ideea generoasă a necesităţii şi posibilităţii creării epopeii naţionale în literatură. Desigur, în chiar momentul lansării acestei idei nu s-a avut în vedere recurgerea la genul vetust al epopeii, ci însumarea eforturilor creatorilor de literatură în vederea continuării unei tradiţii. Epopeea naţională nu este deci un obiectiv distinct configurat, ci un ideal, un concept central ce sintetizează una dintre dimensiunile persistente ale literaturii române: exprimarea eroismului naţional, a simbolurilor acestuia şi a sentimentului iubirii de patrie. În ultimii ani au apărut numeroase cărţi (mai ales de poezie) care au încercat să concretizeze cît mai convingător acest ideal al epopeii naţionale. După cum se ştie, rezultatele nu au fost întotdeauna la înălţimea bunelor intenţii ale autorilor, critica semnalînd cu îndreptăţire pericolul proliferării inflaţioniste a unor versificări pedestre. **Zări străbune** este conceput ca o rememorare poetică a unor momente importante din istoria poporului nostru, urmată de un ciclu ce porneşte de la datini vechi şi noi ale românilor. Mai întîi, în ciclul intitulat Burebista ,autorul aminteşte episoade ale istoriei îndepărtate. Versurile au, în general, o fluenţă notabilă, ale cărei ecouri în poezia noastră clasică nu sînt supărătoare, atîta timp cît ansamblul cărţii dovedeşte că autorul nu este stăpînit de ambiţia originalităţii. Iată de pildă, poezia **Deceneu**: „La Sarmisegetuza stă Deceneu de veghe, / În stele cată drumul ce trece peste timp, / Prin sacra lui mişcare curg stelele-n Olimp / Şi spaţiul se măsoară într-o curbată leghe / Mă plec prin sanctuare şi urc din rădăcini / Spre alte înţelesuri ţesute în lumină, / Stă Deceneu de veghe în cosmica sa mînă, / Iar ochii sînt ulcioare de calendare plini". Versurile se înlănţuie în mod armonios. Al doilea ciclu, intitulat **Decebal cel mare**, acumulează poezii ocazionate de amintirea marelui conducător dac. Versificaţia are fluenţă, adeseori formulările poetice fiind ingenioase. Un neajuns îl constituie însă un anumit prozaism, care răzbate uneori, anihilînd atmosfera de reculegere evocatoare. În fine, al treilea ciclu, intitulat **Datini vechi şi noi** însumează poezii pornite de la tot felul de obiceiuri, evenimente, sărbători, instrumente muzicale, tinzînd spre ipostaza de etnografie versificată. Privit în ansamblu, cel de-al doilea volum al lui Ion Văduva-Poenaru poate fi inclus în vechea categorie a poeziei didactice, pe care o ilustrează onest, cu anumite sclipiri imagistice.

Voicu Bugariu

*) Ion Văduva-Poenaru: „Zări străbune", Editura „Eminescu", 1978.

Construcţia poemului

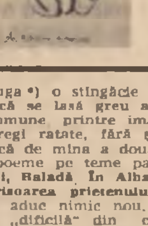

● Există în cartea lui Gabriel Iuga *) o stîngăcie care te pune pe gînduri. Materia poetică se lasă greu adusă în pagină, printre cîteva locuri comune, printre imagini uneori căznite, printre poeme întregi ratate, fără şovăială, din afecţiune faţă de o poetică de mîna a doua.

Cartea se deschide prin cîteva poeme pe teme patriotice (**Sub semnul aceleiaşi generaţii, Baladă, În Alba am intrat călări, Fericitul Anteu, Scrisoarea prietenului de la ţară**), poeme modeste, care nu aduc nimic nou. Urmează poeme a căror lectură e „dificilă" din cauza aglomerării discursului prin determinări succesive fără o ierarhie mai evidentă a impresiei poetice: „Doar iarbă suntem / albastru arzînd ca nea din zi / şi oasele se pierd sonor în întuneric / şi eşti un cîntec simplu şi-am rămas / părtaş cu flacăra, un unghi de zbor / unde te-ntorci iubită pentru zori / să ne cuprindă licărul luminii / din drumul lung istovitor". Pînă aici apare clar ceea ce este amorf în poezia acestui autor. Poezia [illegible] (**Semn**) continuă însă într-un mod neaşteptat, [illegible] elevată imagine blagiană: „doar iarbă suntem [illegible] / înlănţuie flăcările lumii / ca rug [illegible] fiind ne regăsim întîia stare / [illegible] / vedem prin universuri [illegible] cu sufletele călătoare / şi nu- [illegible] în somn [illegible]". Înseamnă că poetul trebuie luat în serios. [illegible] citez şi din alte poeme versuri excelente parcă [illegible] de alt autor: „moartea lui îndepărtată / mirosind a polen"; „aştepţi liniştea pădurii, poate / inima ei legănată de vînt", „la marginea lumii se vor cunoaşte păsările / după cîntecul lor de piatră", „în jur miroase a cristal de pădure", „şi plantele cîntau ca ape limpezi / la fel de calm ca bătrîneţea / şi-n vis uitam nume de morţi / şi se făcea că în cenuşă / nu se preface tot ce-i viu", „albastru lung, iubită, prin albastru / ca-n somn cu cai sălbateci ne-nşeuaţi / bolesc sonor cocorii prin tranşee / şi inverziţi de lună par soldaţi". Construcţia poemului poate fi şi o arhitectură mai complicată, nu mai puţin expresivă: „Prin torsul ploii amurgea pămîntul / şi străzile sclipind lumini de ceară / în vechiul burg aluneau învinse / sub coaja aspră-a teilor de seară / şi totul se rotea uşor în cercuri / ca apa gîlgîind înspre canale / lumina strînsă cald în miezul zilei / se adunase-n palma noastră goală / şi ne-o-ntindeam cu grijă peste trupuri / să nu ne frîngă noaptea boreală."

Cu mai multă insistenţă în eliminarea din texte a versificaţiei aride, Gabriel Iuga poate veni cu o carte importantă — nu numai pentru destinul lui literar. Oricum, **Înfăşurat în flacără**, carte, după cum am văzut, inegală, este dovada unui poet autentic. Iată un poem în care decizia simplă cucereşte: „Arde drept cineva / ca o jertfă primită / pe sub munţii săraţi a trecut / va ploua / sau fetele vor murmura un cîntec / şi seminţele vor rodi / pe acolo pe unde cineva a trecut / arzînd fără strigăt" (**Martie**).

George Alboiu

*) Gabriel Iuga: „Înfăşurat în flacără", Editura „Albatros", 1978.

REVISTA REVISTELOR

„ECHINOX" — 10

● Aproape 200 de semnături însumează numărul 10-11-12, pe octombrie-noiembrie-decembrie 1978 al revistei Consiliului U.A.S.C. al Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, revistă studenţească de cultură de un înalt prestigiu şi de-o frumoasă prezentare grafică, pe spaţiul celor 56 de pagini în care a [illegible] acest triptic aniversar, la zece ani de la apariţia mensualului studenţilor clujeni. Evenimentul se cuvine a fi menţionat în primul rînd pentru importanţa acestei tinere publicaţii în formarea unei noi generaţii de scriitori, care a dat literaturii române de azi poeţi şi prozatori, critici şi filologi de primă mărime.

De la acad. prof. Ştefan Pascu şi acad. Geo Bogza la profesorul Mircea Zaciu, de la universitarii Liviu Petrescu şi Ion Pop la prozatorii Mircea Horia Simionescu, Augustin Buzura, Eugen Uricaru şi George Bălăiţă, de la criticii N. Manolescu, I. Negoiţescu, Mircea Martin, Marian Papahagi, Al. Călinescu, Petru Poantă, Aurel Sasu şi Ion Vartic, la nenumăraţii poeţi dintre care-i cităm, după veteranii echinoxişti Dinu Flămînd, Ion Mircea, Adrian Popescu şi Aurel Şorobetea, pe Horia Bădescu, Ioan Alexandru, Angela Marinescu, Mariana Bojan, Ştefan Aug. Doinaş, Dorin Tudoran, Eta Boeriu, Constanţa Buzea, Laurenţiu Ulici, N. Prelipceanu, Aurel Rău, Constantin Abăluţă, Mircea Ciobanu, Ana Blandiana, Florin Mugur, Teohar Mihadaş, Ion Cocora, Dan Culcer şi Şerban Foarţă (în ordinea publicării), toţi semnatarii au contribuit, cu sinceritate sufletească şi intelectuală, la realizarea acestui excelent număr aniversar.

La cei zece ani de la apariţia sa, tînăra revistă „Echinox" se înfăţişează ca o publicaţie de rezonanţă în peisajul presei literare româneşti, ca o revistă matură.

„ROTONDA 13": EVOCARE A LUI CONSTANTIN TONEGARU

„Rotonda 13", binecunoscuta seară de evocări literare a Muzeului literaturii române, omagiază, în această lună, personalitatea lui Constantin Tonegaru, la 60 de ani de la naştere.

Despre omul şi poetul Constantin Tonegaru vor depăna amintiri: academicianul Şerban Cioculescu, Mihail Crama, Barbu Cioculescu, Vasile Drăguţ, Marcel Gafton şi Emil Manu.

Manifestarea va avea loc marţi, 13 februarie a.c., orele 19, la sediul Muzeului literaturii române din str. Fundaţiei nr. 4 (lîngă Piaţa Romană).

Alexandru Philippide

Liniște înțeleaptă

Trebuia să mergem la el, ca de atîtea ori în ultimii ani, sîmbătă după amiază, „cam pe la șase", cum nuanța adesea la telefon ora la care ne aștepta. O întîmplare banală a făcut însă să nu putem ajunge în casa lui din strada Ilarie Chendi numărul 9 și totul s-a aminat (cum ne-am înțeles, prin intermediul doamnei Paraschiva Philippide) pentru a doua zi la aceeași oră. Duminică seara m-am dus singur. Am sunat, am auzit ușa de la „Studierstube" (cum își numea cu umor camera în care lucra și se odihnea), apoi pașii mici și ușor precipitați, urmați de descuierea ușii de la intrare, odată cu care se retrăgea puțin. O privire întrebătoare, ca spre a se convinge dacă nu cumva sîntem, totuși doi, apoi obișnuitul „bine-ai veni, dragă", mîna delicată întinsă discret și așezarea față în față în cele două fotolii din sufragerie. Aștepta, ca de obicei, noutățile (pe care le urmărea cu ochii vii, ascunși în dosul ochelarilor) și dominante fiind, în ultima vreme, cele legate de editarea volumului de versuri **Vis și căutare** (am apucat să-i arăt doar coperta și formatul) și al celui de publicistică literară, al cincilea din seria de **Scrieri** pe care i-l pregătea pentru anul acesta la **Minerva**. Îi dădusem încă 72 de pagini „desgropate" din presa deceniilor 3 și 4 (**Adevărul literar și artistic**, **Cuvîntul liber**, **Vremea**, **Săptămîna C.F.R.** etc.) pe care urma să le revadă în zilele următoare. Îi simțeam, de fiecare dată, curiozitatea abia reținută pentru paginile aduse, care-l reintîlneau cu tinerețea lui, cu oamenii și problemele de atunci, prilej pentru a deschide nu o dată largi paranteze evocatoare, de un farmec deosebit.

A luat un rînd de exemplare dactilografiate în mîini, și-a scos ochelarii și cu ochii puțin strînși, parcurgea titlu după titlu, încruntîndu-și și destinzîndu-și fața, zîmbind sau rîzînd abia auzit, apoi le-a așezat din nou pe masă, cu reflecția scurtă și melancolică, pe care i-o auzeam de atîtea ori, „alte vremuri". S-a ridicat din fotoliu și a pornit, aplecat cum era, către camera de alături, de unde a revenit imediat cu „tăieturile" articolelor publicate în ultimii ani, revăzute în vederea dactilografierii și cu textul **Întîlnirii cu poezia lui Arghezi**, pentru „Luceafărul" de azi, și cu trei **„Considerații confortabile"**, pentru **„România literară"** (cea de joia trecută și cele două ce vor apare joia viitoare), la care scria cu mare bucurie. Le-am citit, ca de regulă, cu glas tare, i-am spus prima impresie (textul despre Arghezi trebuia să fie și prefața unui volum din versurile marelui poet, al cărui sumar aproximativ îl discutaserăm anterior, promițînd ca **mai tîrziu** să revină cu noi **întîlniri** cu Arghezi pentru rubrica **Luceafărului**). Au urmat apoi cam două ceasuri de convorbiri pe cele mai diverse teme: politică (de al cărei mers se interesa), viața literară, starea vremii, amintiri etc. Totul, cu discreție, uneori cu mici izbucniri (mai mult interioare) legate de incorectitudinile constatate la unii confrați, ori cu amuzamente neașteptate.

Cînd i-am spus că vineri îi voi aduce un nou lot de texte, de circa 300 de pagini dactilografiate (vreo 300 se adunaseră între timp) a ridicat privirea cu mare uimire:

— Da, de unde le mai scoți...? Dacă-i așa, ai avut dreptate cînd ai zis că este material pentru cel puțin două volume (inițial voia să se oprească la patru volume de **Scrieri** și unul de traduceri, dar cînd i-am semnalat cîte texte au rămas pe dinafară, a acceptat ideea unui al cincilea și, eventual, cu ce ar mai fi scris, al șaselea, ceea ce îl bucura cu adevărat).

Într-un tîrziu, profitînd de o scurtă pauză, m-am ridicat să plec. Încercam să nu-l obosesc, deși-l simțeam încă „încălzit". A crezut că vreau să fumez.

— Fumează, știi că-mi face plăcere (în tinerețe fumase mult și acum îl amuza să simtă fumul de la țigările altora). N-am fumat. S-a ridicat, am mai vorbit în picioare, în fața ușii, apoi pe hol, apoi el sprijinit cu mîinile de balustradă și eu pe scară, cîteva trepte mai jos. Îl vedeam trupul împuținat și adus, fața limpezită, marcată de eternii săi ochelari cu ramă neagră, îi auzeam glasul catifelat, care încheia convorbirea cu familiarul mie „mai vorbim la telefon". N-am mai vorbit. A vorbit mult lumii la priveghi cu „duhnia Adela Popescu" spunîndu-i, între altele, să alăture scrierilor despre diferiți poeți contemporani publicate în ultimii ani și pe cele mai vechi despre Benine și Jebeleanu și să revăd cuvintele la considerații și la articolul despre Arghezi din **Luceafărul** de acum. Reconfirma revederea de vineri.

Dar joi la prînz, fără ceas, s-a adus cumpăta veste.

Marți fusese o zi obișnuită, lucrase, privise la televizor și se culcase, ca de obicei, foarte târziu. Ceruse să nu fie trezit devreme. Miercuri a fost găsit de soție în stare foarte gravă. Medici, spitale, Elias, terapie intensivă, însă la începutul zilei de joi inima a cedat. Ieri, n-am mai avut cui duce noile pagini descoperite. N-am mai avut cui face o mică bucurie. Astăzi îl vom duce pe ultimul drum, pe care îl aștepta cu liniște înțeleaptă. Era ultimul din neamul său de mari cărturari.

George Muntean

Omizile pe soare s-au cățărat pirouie.
Mi-i gîndul ac pe creier și inima-n eclipsă.
Cu șolduri lucii cerul pe zări se încovoaie
Cînd trece iarna albă cu degete de gheșe.

În sufletu-mi-n apă cînd am privit, văd strîmb.
Acum mormura vremii s-a isprăvit sub dalbă,
Și se destramă-n aer statuia fără trup.

(Din „Spovedanii")

In memoriam

Acel **Cineva** misterios, care, **cu un ochi îmărmurit și greu**, ale lui pindă în orice piatră, i-a făcut un semn discret lui Al. Philippide: acum, fata lui ca o efigie romană lustruită de vîntul nevăzut al spiritului, și-a reluat locul prestabilit în sinul acelui cioc: **nunc bătrîn al pietrelor surori**. E modul în care, din cînd în cînd, rechemînd și excepțiile, Natura însăși se spiritualizează.

Dar adevărata ființă spirituală a lui Al. Philippide a împietrit, de multă vreme, în graiul neamului său: trecînd, acum, în mutenia veșnică, ea nu încetează a grăi mai departe, cu acea elocvență oraculară pe care o au textele din care nici o iotă, nici un cuvînt nu mai pot fi șterse sau modificate. O altă natură, aceea a Culturii, l-a învăluit: o altă durată, aceea a Legendei, în care de altfel sălășluia demult, ni l-a răpit; un alt spațiu, acela fără întindere, în care cohabitează numai adevărații poeți, îl ocrotește. Nici o hiperbolă nu e prea tare în fața morții, de aceea îngăduiți-mi să spun, cu mîndrie, că prin trecerea lui Al. Philippide pe celălalt țărm, încă o parcelă a veșniciei a devenit românească.

De la tinerețe la bătrînețe, de la dionisiac la apolinic, de la romantism la clasicism, orice repere am lua, orice etchete ar utilizăm, ale lui Al. Philippide s-a împlinit, pînă la transparența desăvîrșită a ideii, într-o mereu urmărită ascezăș. Poetul care n-a scris niciodată nici un vers dangăș liber și-a iubit, cu patimă și fidelitate, cele cîteva teme care constituie biografia sa spiritual-poetică: le-a însoțit mereu și le-a mângîiat, le-a văzut transfigurîndu-se sub ochii săi, devenind aidoma lui, gata să-i ireasască pentru totdeauna plecarea de aici, așa cum îndrăgostiții încep să moară împreună în chiar cele mai patetice clipe ale vieții lor.

Mi-i dor de dezlegarea cea adîncă
Vrea-n truditu-mi suflet de pădure
Cheia pe care nici un diavol încă
N-a izbutit neantului s-o fure.

Iată-l acum, cu această cheie în mînă, asemeni lui Faust coborît în tărîmul Mumelor, asemeni lui Orfeu în căutarea Eurydice, — dar nu pentru a se reîntoarce printre noi năpădit de strălucirea unui polen infernal. Nu el își poate permite acum acea absență, lipsită de sens, a marelui artist, pentru că semnificațiile și teribilul existenței, voința cărții și a spiritului, disperarea și mîndria noastră vorbesc, de aci înainte, prin gura singură a operei sale.

Ștefan Aug. Doinaș

O constelație solară

Trăim acest moment de durere respectuoasă pentru o contopire odihnitoare din versurile **„Ce singur trebuie să fii cînd pleci pe totdeauna..."**. În conștiințele noastre de fapt în acest moment semnalizează multiplu emblema lirice care sînt fulgere în conștiința literară românească: ceea ce fi **„să construim o omăgire originală"** sau să englem, să dăm sufletelor noastre o poezie **„a vremurilor noastre"**.

Omul pe care îl regretăm o fost unul de o distincție deosebită și de o discreție care ar putea să se exclusiv în mod paradoxal cu discreția lui Bacovia, discreția lui în viața literară.

Am fost totodeauna urmărit de puternica convingere că poezia lui Philippide se reazimă pe un timp foarte îndepărtat, că anumite clipei nu încetează a fugă din prezent și a reportare la toate punctele cardinale și la toate marile dimensiuni ale gîndului și sentimentului uman. Mereu cînd intoarce spre un vechi Egipt, și mereu de acolo izbucnește o lumină solară. Versul clar, de sfîncă, de o rezistență eminescană, o constituit o altă interesantă viață în cadrul poeziei românești în raport cu valorile modernității, atît de valabile de altfel și care o investește poezia noastră.

De la început cînd am citit poeți ca Arghezi, Barbu, Blaga mi s-a impus poemul **M-atîm de tine, poezie** cu forța cu care mi s-a impus odinioară **Testamentul** arghezian.

Rămîne un frumos mister, un frumos miracol încărcătura de contemporaneitate, de vibrație și de indefinitul, plasat în structuri de o clasicitate care nu vehiculează nici un artificiu la vedere. Ne rămîne pentru drumurile viitoare ale poeziei românești și o constantă solară și un sentiment de obligație față de timpurile toate.

Aurel Rău

Răstimpul unui monolog

„Și-n timp ce cugetam la soarta rea...". Nu știu dacă s-a observat pînă acum, dar la Al. Philippide poezia acoperă timpul (sau mai exact **răstimpul**) care leagă spațiul dintre două momente; iar aceste momente (stilistic vorbind) cuprind o constatare și o concluzie simbolică: „Aud o ușă ce se deschidea / Acum o jumătate de veac în preajma mea", și „Adio, deci oricărui crez: / Mă-nalț în efemer ca să durez" (**Aud o ușă**). După cum se poate remarca, poezia instituie o ruptură, un spațiu deschis, în ordinea realului. Oprit la marginea lucrurilor, poetul meditează asupra sensului adînc, esențial, pe care trecerea firească a lumii îl ascunde vederii. Aparentul „didacticism" al acestei lirici derivă din condiția ei fundamentală: evadare din curgerea contingentă, ea instituie modele exemplare, care transcend, în sensul absolut, orizontul contingent. Răstimpul liric justifică și dă un înțeles înalt realului cotropitor și efemer. O asemenea atitudine explică și recursul la antichitate. Lumea paradigmatică a Greciei, devenită, prin tradiția umanistă, sursă de modele umane arhetipale, constituie acel contratimp necesar alcătuirii universului liric al poetului. S-a remarcat adesea caracterul deschis, dialogal al poeziei lui Alexandru Philippide. Și nu este vorba aici de o „pază retorică" ori de o „insuficiență vizionară". Din însăși condiția demersului său poetic, din contrapunerea dintre real și lumea exemplară a arhetipurilor, derivă structura dialogală. Două universuri, două tipuri de atitudini se află strîns alăturate. Opoziția lor, devenită semnificativă prin actul poetic, implică, în mod necesar, dialogul. Poezia este de două ori inițiere: o dată prin smulgerea din real și a doua oară prin instituirea ipostazei exemplare. În mod firesc, discursul liric se orientează către o concluzie finală: este „maxima", cugetarea de încheiere care semnifică, într-o formulă simbolică, faptul concret și dimensiunea sa lăuntrică, arhetipală. „Și-n aer simți flori păgîni / De limpede legendă greacă: / Acteon fugărit de cîini / Pe-aice ar fi putut să

„...un liric de o rară vigoare, stăpîn pe gîndurile, cuvintele și cadențele lui".

„Intră în această lirică gravitată de poezie clasică și, fără să fie vorba de vreo imitație formală, se simt aripi de Edgar Poe, Baudelaire, Novalis și Hölderlin și chiar Dante".

G. CALINESCU

„Și ar trebui o coroană de sălbatice ierburi ca să încunun cu vrednicie pe un Marsyas, inviat în slujit de Apollo: pe autorul acelei îmbătătoare Ode sihastre care evocă toată bogăția și confuzionea pădurii, în egale măsuri de tetracord.

Dar elogiul meu absolut se îndreaptă către pictorul Celui din urmă om. Nimeni în poezia noastră nu ne-a dat fiorul unui haos fără posibilități de revenire, apusul haosului virgin și biblic: teroarea unui haos terminal.

Philippide înseamnă dezvoltarea unui sistem nou de axiome în posibilitățile liricii noastre".

ION BARBU

creacă" (**Privelișteș**). Descoperim, pe parcursul acestor „experienți", adresate unui ipotetic interlocutor, o adevărată maieutică socratică: este vorba de calea, atingută prin argumente și contra-argumente (evident, de sorgintea poetică), către concluzia revenită, instituită în ordine psihologică și semnificatoare în ordine metaforică. Tema contrariilor care tind unul către altul, a comunicării peste și dincolo de timp apare pe întregul itinerariu liric al poetului. Pierderea sinelui, a acelui care, primul, instituie opoziția (și, deci deschide răstimpul liric) apare ca o asprime profundă, totodeauna prezentă și niciodată realizată: „Vreau să mă-amestec pe dedesubt cu plasma din adînc a vieții. Să fiu la fel cu acel ceva / De care pomenesc poeții" (**Dintr-o călătorie**). Poezia este deci un mod de a fi altul și a scăpa de acel altul din sine. „Și, împăcat cu tine, te părăsești din nou" (**Împăcare**). Răstimpul liric apare ca un element necesar, creator și unificator de lume, în permanentul dialog al sinelui cu propriile sale imagini. Iar timpul nu se arată deloc prielnic (vezi **Mărturisire**, **În vremea vremii**, **Proclamație** etc.), răstimpul cugetării poetice împacă lucrurile opuse. Pe un plan metafizic, el se traduce prin comuniunea (continuitatea), prin posibile metempsihoze. Pe planul mai firesc, al ieșirii din timp prin artă, poetul revendică acel antic „non omnias moriar".

În fața abisului lumii și al cunoașterii, a dedublării inerente a sinelui, poetul se răsfrînge în spațiul întemeiat de discursul liric. Chiar dacă întrebările rămîn fără răspuns, dialogul nu mai apare ca interogație nouă, ci ca o liniștită comuniune între vers și simțire. Răstimpul cugetării lirice constituie, dacă nu soluția, cel puțin răspunsul peste timp, al tuturor întrebărilor lumii „M-atîm de tine/ Poezie / Ca un copil de poala mumii / Să trec cu tine puntea humii / Spre insula de veșnicie / La capătul de dincolo al lumii".

Mihai Coman

L-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

Întîlnirea cu poezia lui Arghezi

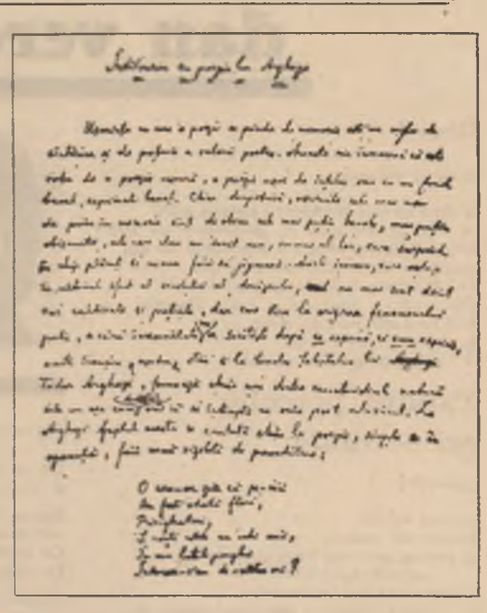

Evocare de Alexandru Philippide

Uneori cu cît o poezie se pretă de numeroase ori unor exegeze de diferite și de profunze o valori poetice. Aceasta nu înseamnă că este vorba de o poezie neconvențională, o poezie care de obicei este cu un fond bănuit, exprimînd banal. Chiar dimpotrivă, versurile cele mai ușor de reținut în memorie sînt deseori cele mai puțin banale, mai puțin obișnuite, cele care dau un sunet nou, nemai al lui, care surprind în chip plăcut și uimesc fără să șocheze. Aceste însușiri, care arătăm, în ultimul chiar și secolului al douăzecilea, nu mai sînt decît rar cultivate și prețuite, dar care stau la originea fenomenului poetic a cărui inconfundabile nu se sustrage pînă nu exprimă, și cum exprimă, aceste însușiri atîtor stau și la temelia talentului lui Tudor Arghezi, formînd chiar una dintre caracteristicile valorii sale — una cum de altfel cred că se întîmplă cu orice poet adevărat. La Arghezi faptul acesta se constată chiar la poezii simple în aparență, fără urmă vizibilă de preciozitate:

O cînt-ar cîte vă pe-aici
Au fost odată flori,
Prinigătorii,
Și cîți cîte cu ochi mici,
În care lutele pungăș
Scoteau-n'au de-atîtea ori?
Și totuși hărțuim doi mai ieri,
Strînsei brul de brîu, gingași
Ca doi bolnavi,
Și-n îmbrățișat ochii mei,
Și ochii mari și severi,
Bătînd și răspuns cu șiște mărci.

În versurile acestea e un sunet nou, care era pînă și mai nou în 1917 pentru noi cei care, la Iași, subiectam în Arghezi un mare glas de poezie, care se deosebea complet de un ton devenit curent pe atunci, un ton de dulcegărie stingace și stearpă, obișnuit în versurile sentimentale ale unor urmași fără viață ai lui Eminescu și ai lui Coșbuc. Găsisem această poezie și altele de Arghezi prin reviste vechi și greu de descoperit: altfel decît în mormanele de cărți din anticaria lui Kuppermann, la Iași, prin revistele ca **Viața nouă** sau **Cronica** pe care, în acel interbelic, o semnase Arghezi împreună cu Gala Galaction și în care, atîr de tot, se publicau și versuri. Acolo am citit lectia oară **Arhiereii**, pe care o știu și acum pe de rost:

Sufletul meu îmi mai aduce-aminte
Și-acum și ne'nceta de ce-a trecut,
De un trecut ce mi-e necunoscut,
Dar ale cărui aliate cuminte

S-au scurs în mine fără știți.
Cum nici pîmîntul știe pe-ale lui,
În care dorm statui lîngă statui
Și-i zăvorît cerul lîngă cerul

Tăcerea vorile și le-a pierdut,
Care-a făcean pe vremuri să răsune.
Azi tîrîma doar a vreilor strîmbune
Cum se destace, cum s-a destăcut

Sau, întîlnită mai tîrziu în **Cuvinte potrivite** bucata intitulată **Despărțire**:

Cînd am plecat, un orăș hăitea din ceață
rar,
Atît de rar că timpul trecu pe lîngă oră

două versuri care, pentru mine și pentru B. Fundoianu, prietenul și colegul meu de liceu, scormonitor și el ca și mine prin rafturile anticărei, insemnau o înnoire adîncă în expresia poetică românească, o revoluție fără răsunet — dar cu ce sunet! în noi, adînc și de neuitat și care ne dădea fiorul marilor descoperiri și al marilor revelații. Și ce este mai extraordinar este faptul că acest fior îl simt și astăzi, cînd reiau în minte (a cîta oară?) versurile lui Arghezi, acestea și altele multe.

O deschidere, aceasta este sensul impresiei pe care o făcea poezia lui Arghezi asupra noastră a tinerilor cultivatori de poezie de pe vremea aceea. Deschidere ce insemna o eliberare din prejudecăți poetice, din repetări comode a unor expresii. Era, în chip hotărît, o schimbare de drum. Vedeam, în mijlocul sau îndată după sfîrșitul experienței cumplite a războiului, simțeam în multe versuri ale lui Arghezi un spirit de revoltă și de nădejde de mai bine, de realizare chiar a acestei nădejdi, și totodată, o vituperare, un sarcasm, o incisivă acuzație adusă unei lumi sălbăticite de o civilizație îndreptată în multe din rezultatele ei, către distrugere, către vrajbă, către dominația egoistă. Și spuneam pe de rost acel formidabil **Satan**, cules din **Cronica**:

Călătorind pe malul talazelor latine
L-am întîlnit, sol pașnic, pe-o stîncă de
topaz,
Cu ochii, ripi de umbră, deschiși din cer
spre mine,
Cu talpa roză, lînsă, sub munte de talaz.

Și se-ntrebă atuncea speranța mea mirată:
Cine-ar fi fost să fie hărhatul uriaș,
Oprit pe țărmii lumii, cu-o mînă-atît de lată
Încît putea să joace pe deget un oraș? (...)

El își întoarse capul puțin strîmbînd în loc
Planetele ca mingea și luna cum e chifla —
Și încruntînd sprîncena pe ochiul lui de foc,
Răspunse Europei, orgolios, cu tifla.

Arghezi aducea în literatura vremii dispreț față de compromisul comod, înverșunare față de meschinăria, față de uritenia morală, față de spiritul mărunt și circiogar, și aducea totodată gustul înnoirii sănătoase, înnoire viguroasă, simțită ca o nevoie, nu ca o bravadă iconoclastă și sterilă, așa cum arătau și propovăduiau pe atunci în pogramele lor unele mișcări poetice înnoitoare din literatura Europei. Nimic mai departe de poezia cu program decît poezia lui Arghezi. Bine înrădăcinată în tradiția versului românesc, cu stima și respectul valorilor sigure ale trecutului dar deschisă (acesta este cuvîntul), mereu deschisă. Și aici stă cu siguranță și valoarea permanentă a lui Arghezi, care este oricînd actuală, actualizabilă (dovadă între atîtele multe, acel **Satan** sarcastic care și astăzi ar face gestul final față de Europa).

Puterea de asociație, exercitată mai cu seamă asupra imaginilor dătătoare de metafore, este la Arghezi considerabilă. Fraza lui, versul lui, strofa lui surprind întotdeauna. Rar poezie care să dea mai puțin decît aceasta o impresie de deja spus. Și-am în vedere aici, în deosebi, cum am mai indicat expresia, stilul. A fost pe vremea aceea, acum șaizeci-șaptezeci de ani, în literatura română, o explozie Arghezi. Mă bucur că am asistat la acea explozie, că am trăit-o, că m-am cutremurat cu bucurie la ivirea ei. După Eminescu, Coșbuc, Macedonski, au fost pe atunci și alți poeți adevărați, poeți răsunători, expansivi, și ei, ca Minulescu, de exemplu, care își avea, cu perfectă îndreptățire, fanatizații săi. Nicăieri n-a pricinuit, am impresia, o surprindere mai mare — și mai durabilă. A fost o rachetă aruncată în necunoscut, un necunoscut al simțirii, și al expresiei simțirii, mai ales. Adaug imediat că această explozie a dus prin consecințele ei, fiindcă ea a răspuns unei nevoi, unei înclinări cauzate de această nevoie, unui entuziasm total (așa cum este, cum trebuie să fie, ca să-și merite numele, orice entuziasm).

Cincizeci de ani după întîlnirea mea în spirit cu Arghezi (abia cîțiva ani după aceea aveam să-l cunosc, și destul de în treacăt), în urma lui, pe urmele lui, am scris aceste două versuri:

Pe hartă nu mai sînt ținuturi noi,
Necunoscutul e în noi.

O constatare care nu străluceșe prin noutate dar care, latentă în mine toată viața, a fost încurajată să apară și, să se păstreze în sufletul meu, de exemplu lui Arghezi.

Și cred, de asemenea, că fără exemplul lui încurajator, poate că n-aș fi scris și publicat, în 1919, aceste versuri:

Căci pentru-o nouă viață de revoltă,
Vă trebuie un soare nou, alt soare.

Exprimam aici o stare de spirit foarte firească atunci și care plutea în aer — culeasă și exprimată cu vehemență de Arghezi:

Ca un norod de pașnici și veseli arasini
Ce pregătesc dreptatea luminii viitoare,
Unii-nvîrteau securea, ceilalți desfoiau crini
Cu sufletele-n beznă și degetele-n soare.

Sau acest strigăt în golul ce poate deveni fecund:

Infinit, infinit!
Adună-ți bolțile deodată
În șuier prelungit,
Și-n fruntea mea secată
Și-n pieptu-mi aiurit
Te-nfige drept ca o săgeată. (...)
Să-mi fie verbul limbă
De flăcări vaste ce distrug
Trecînd ca șerpii cînd se plimbă (...)

O, dă-mi puterea să scufund
O lume vagă, lincezindă,
Și să țîșnesc apoi din fund
O altă limpede și blîndă.

Sînt versuri mai vechi, pe care în 1916—1917, mi le recitam, cu credință și fervoare, cu suflet plin de speranța înnoirii în care credeam cu naivitatea adolescenței, și care și ele aveau să fie mereu actuale.

Totuși, Arghezi, dacă punem la o parte, asemenea întîlniri, nu se poate spune că a făcut școală, că a stîrnit un curent. Prin 1930, într-un articol din **Adevărul literar și artistic** am spus acest lucru, completîndu-l cu constatarea că Arghezi a avut o influență în proză, mai cu seamă în proza polemică, în pamflet. „Se înjură altfel (în proza literară) de la Arghezi încoace", spuneam eu, în chip poate prea exclusiv. Adevărul, totuși, în esență, acesta este. Fraza lui Arghezi lovește cu precizie de glonte, împrăștie scîntei ca un foc de artificii și rănește (uneori chiar cu voluptate din partea ochitorului). Nu încerc să mut discuția și rămîn în domeniul strict literar. Răutatea și bunătatea, bunăvoința și plăcerea polemicii, nu au ce căuta aici. E destul să spun că efectul final al polemicilor lui Arghezi, al agresivității lui, este un efect de mare artă și produce celui care, imparțial, citește, o bucurie ca în fața unei opere artistice. Și aceasta este, aici, destul.

Efectul de mare artă a zicerii nu lipsește niciodată din scrisul lui Arghezi. Șovăieli, pe ici, pe colo chiar efecte ratate (nu însă ieftine!) se pot găsi în scrisul său. Dar cum am mai spus și altădată, la un mare artist chiar și greșelile sînt prețioase.

Tîrziu, după 1944, Arghezi a scris și a izbutit ceva mai greu decît orice altceva: un poem didactic, cu tendință, cam arid prin definiție, dar pe care el îl ridică pe culmile marei arte, datorită stilului său mlădios, colorat, cu îndrăzneli de expresie, fără să renunțe la mijloacele lui extraordinare, în limitele unei prozodii tradiționale: **Cîntare omului**, și cu care am ajuns să mă împac bine recitindu-l. Iar în lungul poem **1907**, cu verva lui satirică cumplită, de batjocură și amara indignare, a dat o nemaipomenită cronică în versuri a unor întîmplări zguduitoare, unică în literatura noastră, cu puțini termeni de comparație în alte literaturi.

Și acum, ca să termin aceste considerații foarte personale și fără pretenție de analiză și de punere la punct, mărturisesc că preferința mea merge înainte de orice la **Cuvinte potrivite** din 1927 și la unele bucăți din **Flori de mucigai** (1931), care au dat loc la imitații, unii de exegeți, fără culoarea și fără îndrăzneala crudă și totodată de mare artă a originalului. Arghezi este inimitabil.

- Și acum, ce să termin aceste considerații foarte personale și fără pretenție de analiză și de punere la punct, mărturisesc că preferința mea merge înainte de orice la Cuvinte potrivite din 1927 și la unele bucăți din Flori de mucigai (1931), care au dat loc la imitații, unii de exegeți, fără culoarea și fără îndrăzneala crudă și totodată de mare artă a originalului. Arghezi este inimitabil.

București 1979 Alexandru Philippide

dan verona

Secol

(ciudate eclipse)

În timp ce unii scandează numele păcii
Și mor pentru asta ca porumbeii pe străzi
Alții fac tumbe pentru o tabacheră de aur
Alții îl caută de portmoneu pe Isus
Alții fac comerț cu merele paradisului
Alții cred că nudismul e cheia filosofiei
Alții cred alții nu cred nimic
Și alții se țin de bretele
și fac gargară cu poezia

Tandra pereche primordială

(exercițiu)

Bunicul Adam
Stă într-un șezlong
La umbra unui măr frate geamăn
cu mărul cel biblic.
Stă huzurind într-un imperiu
De piersici, borcane: dulcețuri, șerbet de lămîi

Pe care supusa
Bunica Eva le prepară cu ajutorul
Unei magii personale.
Amîndoi au uitat supărările
Dumnezeu i-a chemat spre bătrînețe în rai
Ca și cum nimic n-ar fi fost.
Bunicul Adam surîde
Pe bunica Eva bărbătește privind-o:
Episodul cu șarpele e-o poveste uitată demult
Bunica Eva face compot din biblicele mere
Nu mai aude decît gîndul ei personal
De mult a încheiat socotelile vieții

Acum se crede leacoară

Bătrînul filatelist

Venea bătrînul între noi
Și începea direct uluitoarea poveste:
„Pe spatele unei uriașe balene
Nouă zile am rătăcit în Oceanul Atlantic.
Dragilor, eram aproape un regiment acolo deasupra.
Între noi se afla și unul, căpitanul Ivan.

Pasămite, ăsta se-nțelegea cu balena.
Așa am scăpat.
Cît ai clipi ne-a scuipat la țărm animalul.
A zecea zi căpitanul s-a văzut general."

Așa ne uluia bătrînul ceasuri întregi.
Altădată ne povestea lungi istorii cu pirați
Cu corăbii de aur, cu dame (eh, ce prințese)
Ca zahărul pentru viața marinărească.

„Mîine voi fi în Atlantic" ne-a spus într-o zi.
(Mulți mai tîrziu am înțeles
Că bătrînul murise)

Pe-acolo pe unde se află acum
Poate răsfoiește puțin încurcat
Neprețuitele sale clasoare.

S-ar fi aflînd și pe-acolo copii.

Pere rotunde și galbene

Bătrîne, se-ntunecă, un fulger
A traversat cerul ca un puls de argint
Părul pe care îl știm
Încă e-n vînt
Dar pereții, bătrîne, pereții toți
Au mărul cariat.
Stăm ațoși
E noapte
Tîrziu
Hai, s-o înfundem,
Din buzunare
Pălăvăgeni
Ne mușcă
De degete

1963, iulie

iolanda malamen

* * *

Doar tu dragoste fără milă
mă asemeni cu ce ignorai mai mult:
supunerea oarba,
și iată doar tu, pe vîntul nisip,
îmi spui să adorm (cum pot să nu te ascult?)
altfel cum aș putea să te conving
dragostea mea, că visez
firesc noapte de noapte
cum îngerul pindește mormanul de fragi,
și mă îndepărtează locam
printr-o reverență?

Rugăminte de spus

Despre cruzimea și graba cu care mi-am
ingropat greșelile,
despre ce am adorat, despre ce am biciuit,
despre smircuri ce semănau întrutotul
cu rănile mele,
oh, dați-mi forța zile ce ați trecut,
să-mi sparg memoria ca pe un glob înghețat,
să le cînt!

Bucurie și teamă

Zadarnic mi-a fost logica ucisă de capcane
mi-au rămas bucuria și teama!
Și cînd mă gîndesc în cîtă lumină
(deseori neînțeleasă) mă aruncam!
și cînd mă gîndesc la ce adoram în secret
trupul meu se chircește, cît trupul albinei.
Bucurie și teamă! oricît de neînsemnate ați fi
pentru noi străpunge foșnetul serii
o stea pe care-am învățat-o de mult.

* * *

Să țin în palme amîndo ca pe o perlă!
La aproape treizeci de ani ce mai
aștepți? (mi se spune)
să țin în palme amîndo ca pe o perlă,
acum, nu mai am timp să văd natura.
Un zeu se prelace mînios în zadar.

Îmi spune

Lasă-te dusă de spuma nopții!
(nici bine nici rău n-o să-ți fie)
în lanțuri strălucitoare și reci,
nu mai sta!
Prea tînără ca să deschizi amețitoarele stele,
nu ești!
gîndește-te mai bine în cîte feluri
poți începe un strălucit poem (renunță
dacă nu ai leacurile și temerea cu tine)
Rănile încep să arunce lumină.
Simt natura moale încremenită,
agățată de noapte.

stăpîna

areta șandru

...aici, lîngă colțul străzii, fusesem cîndva subiect de discuție pentru un grup de adolescenți care stăteau pe treptele unei case cu o mică grădină, revărsîndu-se aproape pe strada pe care treceau pietoni și ciclești. Veneam de la Traian, așa apucasem să-i spun soțului acelei mătuși pe care n-aveam de gînd s-o reneg deși nu eram rude de sînge — într-o seară, cu o vioară pe care o moștenisem de mult, dar care avea coardele rupte. Mi-o reparase, încercase chiar să cînte după ureche. Traian știa cîteva cîntece și încercase să-mi facă o demonstrație cu un cîntec căzăcesc care putea fi cîntat așa (și aici se lăsase pe genunchi în timp ce mîinile-i alergau frenetic cu arcușul pe coarde, azvîrlindu-și cînd un picior, cînd altul din încheietura genunchiului). Mi-o reparase, spuneam, desfăcuse chiar cutia viorii, ștersese praful așternut în ea din refugiul tatălui meu prin Tatra, și-n același timp spulberase iluzia că ar fi un Stradivarius.

Avînd cutia viorii în mînă, ieșisem într-un tîrziu pe poarta lor, cînd — ajunsă la colțul străzii aproape de stația de tramvai, am alunecat pe trotuarul stropit din belșug cu apă pentru răcoare și m-am oprit fără să vreau cu cutia viorii în mînă lîngă gardul împletit sumar, care lăsa să se reverse chiar pe trotuar bucata de grădină, cu mirosul ei peste care vara azvîrlise acolo, în mijlocul centrului, neștiută de nimeni, toate mirosurile unei grădini de la țară. Băieții erau de vîrsta mea, mi se prinsese, cum treceam pe acolo, părul de una din crengile revărsate spre stradă, în așa fel încît cei care cunoșteau locul nu mai așteptau invitația să ocolească trotuarul. Stăteau pe trepte, aveam să observ mai tîrziu, moleșiți de căldura de peste zi, nu știu dacă atunci cînd tocmai treceam strada stăteau sau nu de vorbă, cred mai degrabă că se adunaseră fără vreun motiv anume, erau ca și mine în vacanță.

Poate țipătul meu, însoțit de gestul de a-mi desprinde părul încurcat în ramurile copacilor pe care nu le văzusem, i-a făcut să se miște ușor pe trepte. S-au apropiat de gardul improvizat, pe care aveam să-l revăd nu o dată, ori de cîte ori aveam să trec pe acolo, chiar și iarna, atunci cînd copacul își strînsese în el frunzele și-i dispăruse încăpățînarea de a fi stăpîn pe trotuar. Mi s-a făcut loc să trec prin gard, era foarte simplu, băiatul înalt și deșirat m-a ajutat să pun pe una din trepte vioara. Curioși, mi-au făcut loc în mijlocul lor.

— Asta ce mai e? întrebă unul dintre ei, dar nu se referea la apariția mea, probabil firească, atîta timp cît unul exclamase pentru toți: ia uite, s-a mai prins una! Și cum nimeni nu răspunsese (ce, parcă ei nu vedeau că-i o vioară?) cineva, un băiat care stătea cu fața într-o parte și a cărui figură aveam s-o revăd nu o dată, maturizată, dar păstrîndu-și trăsăturile din seara aceea în care nu-mi amintesc să-mi fi rămas un miros anume din grădină, atîta țin minte că mirosea a vară, s-a aplecat asupra cutiei. Cutia a fost desfăcută, vioara luată ușor din ea, încercată, coardele ciupite una cîte una, acordate, urcată pe umărul băiatului, și poate că niciodată n-am auzit ceva mai frumos ca în ziua aceea, într-o grădină necunoscută. Aveam impresia că toate ferestrele de pe stradă s-au deschis spre grădină, dar că nimeni nu îndrăznea să coboare spre ea. Vioara cînta parcă singură. După un timp, trecuse o bună parte din seară, mi-a înapoiat vioara punînd-o grijuliu în cutie, (ce mai broască țestoasă, spusese cineva, cînd urcasem treptele, acum îl iertasem).

Mi-am luat vioara în brațe și am ieșit tot prin gard, nu văzusem nici o urmă de poartă. Băieții rămăseseră mai departe pe trepte, ca și cum nu trecusem pe-acolo, nici unul nu se ridicase să mă conducă, nici măcar băiatul care cîntase din vioara pe care o moștenisem de la tatăl meu. Am tot stat să aștept tramvaiul în stație, trecîndu-mi vioara devenită prea grea, mult prea grea, dintr-o mînă în alta. Sub imboldul nu știu cărui gînd venit dintr-o dată, m-am reîntors alergînd atît cît puteam în grădina din care plecasem. Băieții stăteau cam în aceleași poziții, pe treptele încălzite, înconjurați de verdeață. Nu cred c-au sesizat venirea mea, n-aveau nici un chef sau ce naiba, îmi venea să le spun, am trecut pe la voi de curînd, ați cîntat din vioara mea, a mea, auziți? Aș fi vrut să le dau un brînci de pe treptele acelea, ei continuau să stea de vorbă mai departe, pînă cînd (deși nu avusesem gestul acela în minte și acum că venise nu mai vreoam ci mă răzgîndesc) am luat vioara în mînă și am pus-o pe treapta de jos a clădirii spunîndu-le:

— E vioara mea, tata mi-a lăsat-o moștenire împreună cu cinci cărți pe care le-a cărat după el în fiecare refugiu. Țin minte că o dată mi s-a povestit cum a urcat pe Tatra cu vioara în mînă. Aproape îi înghețaseră degetele de la o mînă, era foarte frig iar cutia viorii se transformase într-un sloi de gheață. Din plușul ăsta a scos tot într-o seară — numai că atunci era iarnă — vioara, a cîntat mult (aici am ezitat puțin, nu știam dacă într-adevăr cîntase mult sau nu) și a rezistat așa pînă cînd a putut să meargă din nou mai departe. Vioara asta nu e chiar un Stradivarius, dar — și simțeam nevoia să o laud — ați văzut și voi cum cîntă. (Băieții, care erau vreo șapte, se uitau la cutia viorii de parcă ar fi trebuit ca ea să iasă singură și să cînte.) Tata a spus — cu siguranță că astea sînt vorbele lui, nu mai încape nici o îndoială — că atunci cînd cineva va reuși să cînte cu ea în așa fel încît toți oamenii să deschidă ferestrele spre cîntecul ei, să-i aparțină acelula. Eu nu știu să cînt, m-am apărat în fața lor, și simt că n-am să reușesc niciodată. Poate că unul din voi, cel din seara asta...

Am lăsat vioara pe trepte și mi s-a părut — nu, nu mi s-a părut — cineva s-a aplecat asupra ei. Am ieșit tot prin gard, nu avea rost să mă gîndesc dacă făcusem bine sau nu, urma să văd ce vor spune ai mei. În stație, așteptînd tramvaiul, ascultam o bucată ireal de frumoasă, mi se părea că țin cu mine un secret, ei, ceilalți, n-aveau de unde să știe că acel cîntec era pentru mine.

Ce a fost în seara aceea acasă nu mai știu. Doar becul de 100 de wați aprins foarte puternic, aproape de ochii mei, care nu puteau, nu aveau cum să mintă... Cui dădusem vioara? (unui tînăr), de ce? (pentru că știa să cînte), cine era? (nu știu), cum îl chema? (nu știu), ce cred părinții lui? (habar n-am, ar trebuie să fie fericiți), eram convinsă? (da)...

Banana Șuvăilă: „Peisaj"

Și absurditatea acestor răspunsuri (de ce nu și a întrebărilor?) sau poate și logica lor, m-a urmărit multă vreme... Am fost lăsată să dorm. Să mă întorc de pe o parte pe alta. Tatăl meu făcuse un testament? Făcuse. O lăsase cui trebuie? Nu știu. De la noi nimeni nu știa să cînte. Nimeni nu avea veleitatea cîntatului și mă îndoiesc că următoarele generații ar fi putut moșteni talentul melomanic al unui bunic sau străbunic pe care nimeni n-avea cum să-l cunoască.

Aici deci, pe strada asta aveam să trec nu o dată cu întrebarea pe buze, pe care aș fi vrut să i-o pun lui Traian (dacă aș fi știut că mi-ar fi putut ierta vreodată înstrăinarea viorii și vorba lui, după ce o reparase chiar el pentru mine).

Doru probabil mai sorbea încă din cafea, probabil i se încălzea gîtul de licoarea caldă, dulceața mea îmi închipuiam că fusese consumată de „făcătorul de versuri", consolat de mătușa care urma să dea telefon în aceeași seară la noi, interesîndu-se dacă mi-au plăcut versurile lui Doru (și nu mai știu cum). Apoi s-a interesat dacă mama este acasă (printre altele, bineînțeles) și cum nu era, a vorbit cu soră-mea. Numai că ea mi-a făcut un semn să tac, n-avea chef de conversații, a doua zi avea predare de proiect, dar nu era prea tîrziu, și-atunci am făcut un gest de care aveam să-mi aduc aminte mult mai tîrziu, la vestea morții acestei mătuși, cînd peste cîțiva ani o invitasem la un concert de vioară al unui tînăr care ținuse morțiș să vin cu toată familia. Desigur, nu putusem s-o omit tocmai pe ea, dar nu rezistase decît în prima parte a concertului. Plecase împreună cu soră-mea într-un taxi găsit prea tîrziu pe stradă, în timp ce eu rămăsesem să aud pînă la sfîrșit concertul pentru vioară și mai ales — vorba mamei — sfîrșitul, care a fost colosal. Pentru că deși televizat, atunci cînd a terminat de cîntat, după mai multe bisuri, cînd sala era în picioare, el a ridicat vioara, cerînd o clipă de tăcere, iar cele cîteva cuvinte nu puteau să fie decît pentru mine:

— Nu e chiar un Stradivarius. E o vioară pe care am primit-o într-o vară. Fata care mi-a dat-o o promisese de la tatăl ei, care o purtase prin Tatra. Am să vă cînt acum Requiem pentru Munții Tatra. Pentru că nu știu cum îl cheamă pe tatăl ei. Fata se află în sală. După acest concert, vioara se va întoarce la ea...

Cînd după aproape un an soția lui Traian plecase, îmi venea mai greu să trec pe la ei. Spun ei, pentru că acestei soții a lui Traian și mătușii ocazionale îi luase locul pe dormeza din vestibul fiica lui, soție de medic, căreia-i murise bărbatul și fusese obligată să vină împreună cu fiul ei în casa tatălui. Tot echilibrul casei pe care o știam părea că se năruie. Traian nu mai era cel dinainte. Nu mai avea loc pentru șevalet, pe care-l mutase acum în bucătărie. Fiica lui era indiferentă la aburii de-acolo, care ar fi putut dăuna garoafelor pictate. Principalul era ca toaletele sale să încapă în camera în care erau cele două fotolii, cameră cu pereții foarte înalți pe care Traian făcuse atîtea rafturi care aveau să primească lenjeria fiicei lui și-a nepotului. Mătușa înțelesese. Plecase demn. Așa cum venise. Cu o singură valiză împachetată cu grijă. Minus șalul ei, pe care-l dăruise lui Traian pentru zilele cînd se va reîntoarce — ea era sigură — la picturile lui. Și desigur, îl consolase mătușa, se putea picta și aici, dacă deschidea geamul de la subsol, chiar cu riscul de-a pune la copt niște mere toamna. Cîudat cît de bine înțelesese situația. Traian o condusese la gară, așa cum mai făcuse la una din plecările ei la băi. Nu prea știu cum fusese despărțirea lor. Acum, Traian ar fi lăsat capul în jos. Nu prea avea curaj să se uite la ea. Dar mătușa era senină și-i sfida de la fereastra vagonului. Se pare că nu prea și-au vorbit. Mătușa a transmis urări de sănătate fiicei și nepotului ei, n-avea nici un dinte împotriva lor, fiica lui Traian oricum tot n-avea unde să se ducă, hai să zicem ceasul rău, soarta sau nesansa căsătoriei lor, e-a fost obligată să plece după moartea soțului, medic și director al unui spital, din incinta spitalului. Medicul era mai în vîrstă ca ea cu vreo 15 ani, îi spusese de la început că n-o să aibă bani pentru casă, căsătoria cu el își avusese riscul ei, cît despre bani, n-or să moară de foame, dar nici n-o să facă lux, are nevoie de ei pentru cercetări, cancerul merită și el atîta lucru. Sigur, femeia a înțeles ceva mai tîrziu că la foarte puțin după moartea soțului ei, colegii lui aveau nevoie de camera pe care o ocupaseră, era de datoria ei să înțeleagă, nu?

Așa se face că Lucreția a aterizat cam forțat în casa lui Traian, stricînd ora tabieturilor, plimbările lui Traian cu Zoro, cîinele fără rasă, cum îi zicea el, și orele petrecute în fața șevaletului.

De aici plecarea atît de demnă a mătușii, care n-avea să revină decît mai tîrziu în oraș, la o soră și mai în vîrstă, la care o găsisem în seara concertului. Își vînduse casa din pajantă cu cîțiva cireși, și se întorsese să fie mai aproape de Traian. Avea să fie ultima ei întîlnire cu el. Lucrurile se petrecuseră cam așa: nu fusese nevoie ca Lucreția s-o sfîdeze. Se pare că nici mătușa nu fusese prea dornică de conversație. A fost suficient s-o vadă în dimineața aceea, la foarte puțin timp după plecarea lui Traian după ziare. Era în doliu, cu bagajele de mînă lîngă ea și restul în taxi. Se îngrijorase la început auzind soneria. Traian de-abia plecase. Se uitase prin vizor, dar nu se prea vedea bine, era ahurit, și afară nu se făcuse bine ziuă. Abia cînd a deschis ușa și a văzut-o înaltă, cu bărbia ca a lui Traian și cu băiatul zgribulit alături, a înțeles imediat ce s-a întîmplat. Lucreția a intrat ca o stăpînă, ca la ea acasă, cum avea să ne povestească mătușa într-o zi. Se dăduse la o parte din ușă. Intraseră amîndoi, apoi au luat

Banana Șuvăilă: „Deva"

teatru t

Poezie, muzică, dans

Spectacolul **„Poezie, muzică, dans"** reunește patru artiști în dubla postură de interpreți și realizatori: actrița Adela Mărculescu, balerinele Miriam Răducanu și Raluca Ianergic precum și instrumentistul Gioni Răducanu. Deci, poezie, muzică și dans, deci o sumă de „momente" ce se înscriu în sfera de simulată liniște și bucurie adevărată a gestului creator, suficient sieși în măsura în care își respectă propriile prerogative. Culoarea, varietatea ansamblului se conjugă aici cu derularea ritmică a suitei de fragmente, multe dintre ele cizelate ca niște mici bijuterii. O anume gratuitate semnificînd, în primul rînd, absența unor prezumțioase căutări face să apară în același program poezii de Marin Sorescu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Nina Cassian, Ana Blandiana, Nichita Stănescu, cîntecele Mariei Tănase, creațiile semnate de Witold Lutoslawski, Jan Tausinger, J.S. Bach, Myriam Marbe, Mahalia Jackson, cîntece din folclorul românesc și cîteva din improvizațiile lui Gioni Răducanu. Acest „recital" colectiv a avut loc în sala Atelier a Teatrului Național. Și iată că am putut asista la un spectacol fără regizor și fără a resimți aceasta în mod negativ, ba chiar dimpotrivă, amintindu-ne de recente manifestări ale căror pretenții depășeau nejustificat calitatea reală a faptelor artistice reprezentate.

Excelentele balerine Miriam Răducanu și Raluca Ianergic au oferit un regal. Dansînd nu numai pe muzică clasică, dar încercînd să interpreteze coregrafic modern cîntecele din folclorul românesc și realizînd minunate momente pe muzică de jazz. Pantomima și gestica „concretă" însuflețesc și revitalizează ceea ce prin uzură părea să fi devenit formă definitivă, schemă, după cum abstractizarea mișcărilor aduce în planul semnificațiilor impactul cu orizonturi străine. Libertatea de alegere specifică recitalurilor fiind aici reală, putem să aderăm, afectiv sau nu, la unul sau altul din numerele prezentate. Unul dintre cîștigurile spectacolului este și acela de a nu suscita false probleme. Gioni Răducanu a secondat cu plăcere și îngăduință „trupa" atunci cînd el însuși nu a ocupat întreaga scenă. S-a dovedit astfel un bun creator de atmosferă, dar și de surprize. Contrabasul său a vorbit publicului într-o gamă largă, mergînd de la tonalitatea vocii omenești și pînă la aceea a zgomotelor. Prezentînd programul, prin urmare relaționînd fragmentele și în ipostaza de recitatoare — Adela Mărculescu. Dacă ar fi de făcut o sugestie, aceasta se referă la mai buna sincronizare a părților în ansamblu.

Valentin Dumitrescu

film f

Făcătorul de filme

Cu **Nea Marin Miliardar** (producție a Casei de Filme „Numărul Patru"), Sergiu Nicolaescu, acest discutat și controversat **făcător de filme**, intervine și în comedia noastră cinematografică, răsturnînd toate eventualele pariuri făcute, toate eventualele ierarhizări. Căci, sper să nu mă însel, cîștigă. Expertul, meșteșugarul de excepție, se dovedește de la primul pas făcut, într-un teren nou pentru el: alegerea personajului, cea mai iubită ficțiune comică a publicului nostru, Nea Mărin, Băileșteanul la propriu, dar și la figurat, ficțiune căreia Amza Pellea, acest actor desăvîrșit, i-a asigurat succesul, prin cîțiva ani de zile de desfășurare (pe micile ecrane) și muncă. Un scenariu inteligent (Amza Pellea, Vintilă Corbu și Eugen Burada), inteligent pentru că știe să selecteze liniile cele mai simple și mai subtile ale unei demonstrații comice, poate constitui cel de al doilea pas norocos, în noua încercare a încercatului cineast. Distribuirea rolurilor e indiscutabil valoroasă. Lîntul celor trei alegeri duce spre sincer apreciata realizare a acestui film. Ca deobicei, publicul va decide, desigur. Pentru prima dată, în cinematografia comică din ultimii zece ani (poate chiar de mai de mult) comedia nu se axează numai pe situații ci este dusă, cu putere și siguranță, de un personaj complex, convingător, verosimil și cuceritor, care prin forța lui ca ficțiune și prin forța lui ca interpretare, transformă totul în jurul său în „accesorii". În pliantul-program editat pentru acest film există și o foarte scurtă mărturisire a lui Pierre Etaix: „Nu există rețetă pentru umor". Conștientizată sau nu, pentru regizor rețeta există, este cea a „comediei de aur", a marilor comici. Nu contează că pot fi recunoscute toate gagurile, toate situațiile, toate subiectele de scene comice, importantă este asimilarea lor, integrarea lor într-un context specific românesc și redarea lor — capabilă de hilar, de ris în cascade, de satiră cu obiect și subiect precis, precis în limitele ficțiunii filmice — într-o comedie nouă, a noastra, ÎN SFÎRȘIT A NOASTRĂ. Gil Dobrică — steaua cea mai strălucitoare a muzicii interpretative românești, tip „disco", acoperă cîteva secvențe antrenant încantatorii. Imaginea — corectă — avea prilejul să se lanseze în cîteva accente originale. Publicul le-ar fi remarcat ușor și fericit. Dar n-a făcut-o, fiind corectă, s-a manifestat frumoasă, egală, fără ferment, deci neimportantă în competiție. Mărturisirea autorului de film „pentru că deocamdată sînt în plin mers și nu am dreptul să mă opresc", numit în pliantul program „cineastul frenetic", mă face să mă gîndesc la o altă numire a sa, **Samurailul** (dată tot de public, tot subiectiv), deci implicînd în primul rînd o știință și o eleganță a luptei, să mă întreb de cîte filmele lui n-au specific de autor, n-ar putea fi recunoscute dacă n-ar fi iscălite. Specificitate, vocație, concentrare, rigoare? Căci stil și-a format... Dacă s-ar opri puțin din mers, dacă și-ar oferi un moment de odihnă și de cercetare, n-ar avea oare de cîștigat? În tot cazul, Oltenii, prin el, prin Nea Mărin și „cîțiva alții (chiar mai mari)" sînt tari. Îi aplaudăm și le mulțumim, căci în sală s-a ris în hohote, și cine nu recunoaște, **după**, e un eventual mofturos.

Corina Cristea

televiziune tv

Despre ecranizări

De data aceasta vom începe cu un film pe care l-am văzut și l-am auzit la „telecinemateacă": **Un cuib de nobili.** Această ecranizare după romanul lui I. S. Turgheniev a lui Koncialovski ne-a impresionat cel puțin la fel ca și **Pianina mecanică**... a fratelui său Mihalkov. Iată o operă literară de o valoare deosebită, într-o transcriere cinematografică de excepție, în fața căreia nenumăratele controverse dintre „literați" și cinefili pălesc, unele dintre ele, rememorate, părînd de-a dreptul ridicole. De aceea, știind că televiziunea are de la o vreme și posibilitatea de a produce filme (bineînțeles, menținîndu-și profilul său specific), amintindu-ne și cîteva încercări mai vechi, ne-am gîndit că în planurile sale ar fi de dorit să apară și ecranizări ale unor opere literare aparținînd unor mari scriitori români clasici și contemporani în regia celor mai buni regizori ai noștri. S-ar folosi astfel, la un tiraj incomparabil cu cel de librărie, un nou tip de lectură, **lectura t.v.**, telespectatorul fiind cel care va fi citit cartea atît înainte, cît și după ecranizare. Este exact ce se întîmplă cu serialele englezești (Forsyte Saga, Familia Pallisser, etc.) în beneficiul evident al cunoașterii unor cărți valoroase din literatura engleză. Numai că aceasta nu se întîmplă (cu rare excepții) și la noi deși avem destule cărți de valoare care să-i inspire pe producătorii și pe regizorii noștri.

Un reportaj literar i-a fost dedicat Zimnicei — oraș pe care îl auzim în fiecare zi la radio — de Mircea Radu Iacoban. Folosind de data asta aparatul de filmat, scriitorul a comentat cu emoție și înțelegere renașterea unui mic oraș lovit atît de crunt de cutremur, oraș care, prin sprijinul de care se bucură din partea statului și conducerii de partid și prin munca îndrîjită a locuitorilor săi, va fi în cîțiva ani nu numai un model de reconstrucție, ci și o dovadă vie a energiei și vitalității noastre.

N-am putea spune, pînă acum, după numai două episoade, că noul serial de sîmbătă este mai rău sau mai bun decît altele care l-au precedat, deși nu credem, după o îndelungată experiență de lectură, că „sufletul de bancher" poate fi atît de frumos la un vicepreședinte și atît de urît la celălalt. Lupta dintre cei doi pentru președinția băncii care generează atîtea și atîtea ședințe ne lasă rece, nefiind de partea nicăruia. Nu avem nici simpatii, nici antipatii prea mari, ceea ce într-un serial nu prea merge, mai ales după ce Rudy cu Falconetti... Ne place însă mult, și nouă și celor care ne-au scris, „William Shakespeare" de duminică, un film, e drept, straniu în interpretare, dar la fel de frumos ca și o piesă neștiută a marelui englez.

Iulian Neacșu

din vestibul

lucrurile din taxi. Și mobila ? avea să întrebe Traian ceva mai tîrziu. Nu avem decît ce-i pe noi. Lucreția urcase în cameră, începuse s-o mobileze în gînd, camera asta este a mea, vestibulul al lui Dan. E prea puțin loc pentru șevaletul ăsta. Mătușa strînsese buzele. Înțelese repede că nu mai era loc și pentru ea acolo. Traian desigur avea să rămînă, era doar tatăl ei. Și-n afară de asta îi putea ajuta. Avea o pensie destul de bună, apoi mai era și copilul. Cu siguranță că trebuia supravegheat, în drum spre școală, apoi acasă, la lecții. E vreo școală prin apropiere, se întrebase ea, rememorîndu-și anii cînd avea emoții pentru traversatul străzii propriilor copii, în casa cărora nu avusese loc niciodată. Și-n fond n-are rost, nu pe ea urma s-o intereseze problema. Se revoltă. Adică pe ea ce-o mai priveau toate astea ? Lucreția intrase ca la ea acasă, în fond era și casa ei, făcuse împărțeala cum se spune, și asta la cîteva minute după venirea ei, urma să administreze ea și cu Dan al ei camera de sus și vestibulul și bucătăria de la subsol. Fără nici un pic de jenă — o judecase mătușa din bucătărie, în timp ce le fierbea ceaiul la amîndoi, și avea să le pună pîinea cu unt din proprie inițiativă, înaintea întoarcerii lui Traian. Nu pentru că ar fi vrut să-și dovedească utilitatea, avea să plece sigur. Traian urma să vină cu ziarele și pachetul de țigări, peste puțin timp. Și bineînțeles își va găsi fiica instalată confortabil în fotoliu, cu Dan al ei răscolindu-i prin bibliotecă și probabil pregătindu-se să răspundă obraznic cu picioarele instalate pe șevaletul lui transformat în tablă de joc sau cam așa ceva și cu balustrada de nuc transformată în tobogan.

Traian avea să intre derutat prin ușa uitată deschisă. Lucreția apucase să-și care din taxi tot ce adusese cu ea, în fond nu mare lucru, cîteva geamantane cu nimicuri și cîteva suveniruri de la soțul ei, directorul acelui spital de provincie. Urcase ca de obicei treptele spre încăperile de sus, intrigat de presul de pe scări rulat pînă aproape de ultima treaptă, de urmele lăbărțate de noroi pe mai multe scări, de începutul de dezordine care avea să prevestească nu numai dezordinea încăperilor în care avea să intre, ci și dezordinea care avea să stăpînească viața lui de acum înainte.

În fond Lucreția plecase de acasă de ani de zile, se căsătorise fără consimțămîntul lui Traian, fusese înștiințat laconic de nașterea unicului nepot, și asta cu destulă întîrziere, nu i se ceruse părerea, cu atît mai puțin sfatul, și-atunci ? E drept că era fiica lui, trebuia, era obligat s-o primească acasă, moartea soțului el fusese previzibilă ; bolnav de inimă, cu un atac de cord la activ. Căsătoria Lucreției fusese șansa și nesansa ei, spunea de multe ori Traian. Șansa, pentru că doctorul, soțul ei, o pusese să-și termine liceul. Îi dăduse posibilitatea ca într-o cameră nu prea spațioasă și destul de modestă, ca de-un hotel de categoria a doua, două fotolii, un birou la care lucrau cu rîndul, un pat și-o bibliotecă, să-și continue studiile întrerupte cu ani în urmă, atunci cînd îl cunoscuse pe el, David, sau doctorul David, cum continuase să-i spună chiar și după căsătoria lor. Căsătoria fusese legalizată, firește, dar Lucreția nu invitase pe nimeni, nici măcar pe tatăl ei, pe Traian. Căsătorie la care nu venise de fapt nimeni. Lucreția n-apucase să-și facă nici o prietenă, nu prea avea cunoștințe. David avea destui, deși pe nimeni în mod special. Foarte solicitat, mai degrabă era vorba de cu totul altceva. Era suficient să pună piciorul dincolo de pavilion, ca să fie asaltat din toate părțile. Dovezile de simpatie se țineau lanț. Rude în schimb n-avea. Asta avea să dezafirme Lucreția, cînd la moartea lui David aveau să vină cu pretenții de moștenitori o suită de nu știu cine, femei între două vîrste mai ales, care-l jeliseră cum se cuvine pe neprețuitul nepot, și care fuseseră contrariate de faptul că într-adevăr Lucreția fusese căsătorită legal cu David, ba mai mult, aveau și un copil. Dar mai ales de faptul că David nu le lăsase nimic, nici măcar o amintire, ceva, spre stupefacția Lucreției, care aproape că și-ar fi dus mîna la gură de uimire, asta în cazul în care în viața ei mai fuseseră și alte lucruri în fața cărora ar fi putut mima uimirea. O descususeră pe Lucreția în toate chipurile, încercînd să afle amănunte nu atît în privința bolii doctorului David, ci mai ales în privința mariajului lor cam ascuns în camera nu prea confortabilă din incinta spitalului. Fuseseră private de amănuntele atîtor ani din viața lui și pe nedrept, se lamenta una, accentuînd că ei îi revenise sarcina de a-l crește pe David cîțiva ani, sigur, pînă cînd a trebuit ea să se căsătorească, bărbatul el n-a putut să suporte intrusul în casă, oricum era o gură în plus, vremurile erau tulburi, nu era prea ușor. Apoi David a fost încredințat unui orfelinat, s-au găsit oameni de treabă care l-au ajutat, influențîndu-l în bine. Oricum ea, mătușa dinspre vară a tatălui său, a făcut destule sacrificii pentru el, David ar fi trebuit să înțeleagă, era destul de mare, destul de matur, nu-i așa ? Toate acestea i le spusese pe nerăsuflate străina care-i călcase pragul, uitîndu-se pe umerii Lucreției, scotocind prin toate rafturile, pe unde eventual s-ar putea ascunde cine știe ce valori care ar putea plăti cîteva nopți de nesomn lîngă patul lui David-copil. Sau cine știe ce obiect de preț care s-ar putea vinde. Descumpănită, femeia obosise într-un tîrziu de atîta vorbă și neputîndu-se stăpîni, îi spuse Lucreției pe un ton familiar :

— Bine, tu, chiar n-a avut nimic David ăsta, soțul tău ? Că prea îl știu stringător de mic. Sau poate, cine știe, s-o fi schimbat între timp, ce vrei, sînt ani la mijloc, nu glumă, să tot fie... începu ea să-i numere. La care Lucreția, obosită, mult prea obosită de toate formalitățile care trebuiau întreprinse, de faptul că trebuia să părăsească odaia din incinta spitalului în cîteva zile, a luat-o de umăr cu un gest nu prea condescendent, dar explicabil pentru situația prin care trecea, și-a scos-o afară din cameră, rugînd pe cei de la poartă ca măcar în memoria doctorului dacă nu a soțului ei, să fie lăsată în pace. Lucreția nu fusese privită cu prea multă simpatie la început. I se spusese impropriu „doamna doctor", pentru că fusese soția doctorului David. Și cam atît, deși cursurile pe care le urma la fără frecvență nu aveau nimic comun cu medicina. Apoi seriile de bolnavi se obișnuiseră cu ea, ostilitatea începutului dispăruse, mai ales atunci cînd, deși nu era de gardă dar era totuși solicitat, doctorul David lăsa somnul la o parte, studiul său întrerupt la nu știu ce pagină, și nimeni nu putea afirma că refuzase pe cineva. Sigur, Lucreția și bătrînul nu trebuiau deranjați, era singura obligație a personalului, devenită convențională, deși oricum soția doctorului nu mai putea să adoarmă în multe din nopțile acelea în care David era solicitat. Adormea bătrînul la loc, își lua unul din halatele medicului și cobora în forfota sălii de urgență în care nu de puține ori se opera acolo pe loc, fără prea multe mofturi, cum spunea David, și-n care Lucreția nu fusese acceptată, dar nici respinsă. La început, coborîse după David din curiozitate, David trimitea pe cineva acasă după o cafeluță făcută de Lucreția sau după pachetul de țigări uitat în sertarul biroului ; îi trimitea cîteva vorbe de liniștire și-și vedea mai departe de lucru. Lucreția rămînea minute în șir în spatele soțului, întotdeauna înmărmurită în fața mișcărilor sale care deveneau agile, care treceau prin rîndile bolnavilor calculînd-le atît de fivac, încît nimeni nu vedea și nu simțea efortul pe care-l făcea, disperarea uneori mută și de nimeni știută de a găsi aproape imediat cea mai bună soluție pentru un om ale cărui analize aveau să fie gata ceva mai tîrziu, în laborator.

Lucreția rămînea mai departe să urmărească din spatele vreunei uși din camera alăturată de camera de gardă, febrilitatea acelor nopți în care David era solicitat, oamenii care intrau sau ieșeau pe ușile vopsite în alb, vreun apel telefonic înregistrat cu aceeași participare de către toți cei din preajma ei.

Erau într-adevăr acele nopți albe, pe care aveau să le aștepte îmreună mult timp de alți inalți, despre care auzise și ei cîte-un gust nu aveau să-l uite, dar aveau să-l simtă altfel de ei în multele nopți cînd aceeași bătrînă bătea în ușă. Nu era nevoie de alt apel. David știa și aproape totul era pregătit, noapte de noapte, pentru clipa cînd avea să fie trezit.

— Încotro ? ar fi vrut să întrebe însă (poate prin somn, poate prin vis, cine mai știe ?). Dacă vid cobora nopți în șir din camera lor oarecum izolată, deși agitația saloanelor urca și pînă la ei. Lucreția se obișnuise să-l urmeze, se făcuse indispensabilă, niciodată fardată, egală sau aproape egală cu celelalte femei care își făceau garda de noapte. Dreptul ei la un halat alb.

Și acum, după amiază, cînd totul avea să fie împachetat cu grijă, de parcă ei doi — ea și Dan — urmau să se mute în fine, într-o casă, cînd medici și asistenți se învîrteau inutil pe lîngă ei neavînd cu ce să-i ajute. După amiaza cînd telefonul nu mai înregistra nici un apel important, cînd ruda nici unui bolnav nu intrase în panică, un fel de conciliere pentru Lucreția, un dat inutil, tardiv.

Și un răsărit de soare superb. Lucreția avea să împlinească în curînd 30 de ani, ei, medicii și asistenții vor continua să treacă prin camera care nu mai avea să fie a lor, patul ridicat cu urmele celor patru picioare, niște triunghiuri negre pe linoleumul care urma să fie spălat. Treptat, mirosul de cloroform, de spirt și dezinfectant avea să intre și aici, în această cameră, tapet pentru indiferent ce zugrăveală. Medicii se cîntăreau între ei, poate un cabinet de consultație pentru vreunul din ei, poate o viitoare cameră de gardă, poate o sală de operații. Lucreția era convinsă că și-o împărțeau în gînd între dînșii, frățește sau nu, ce mai conta, cineva deschisese geamul și fuma uitîndu-se în curtea plină de soare a spitalului. Lucreția mai era acolo, încă mai era, cu Dan al ei lîngă ea, cu fotoliile roase de hainele, de halatul lui David, de nesomnul lui, de grijile lui neștiute. Ea nu mai era soția doctorului David, Lucreția era o femeie care urma să plece, să lase o cameră liberă, cîțiva bolnavi cărora ea le luase analizele și care uitaseră prea repede noaptea cînd fuseseră obligați să urineze în fața ei... Lucreția era frumoasă.

Așa devenise peste noapte stăpîna camerei-vestibul și avea să intre desigur în toate drepturile casei în care crescuse, dar din care plecase într-o zi pur și simplu. Traian avea să afle abia atunci cum fusese plănuită fuga ei cu David, pe care-l cunoscuse cu totul întîmplător la o coadă la înghețată. El era împreună cu un prieten căruia îi spunea — probabil că se continua o mai veche discuție — că dacă ar fi în stare vreodată o femeie să plece cu el în provincie și să [illegible] Capitala, să se închidă împreună într-o cameră de spital și să-l lase să-și vadă de studiu, [illegible] atunci s-ar căsători. Lucreția era foarte tînără pe atunci, abia ajunsese la majorat, auzise toată discuția, își luase înghetata și se prefăcuse că pleacă. Îl urmărise mai apoi pe David cum [illegible]

marin mincu

Vînătorii de berze

Soare indiferent curgînd lichid
peste acoperișuri
ferestrile caselor întesate cu oaie
pline cu oaie de berze peste prădvoare
și vorbe
se umflă cuiburile și crapă încărcate de oaie,
se-ngrasă tărîna cu iarbă de oaie
de oaie lumi ies pline cu oaie :
„să pornim la vînătoare de berze — se auzi —
eșe pe uliță lacha acoperișurilor
se oaie înăuntrul caselor noastre
fără să aibă cuiane nici teamă ;
fulgii lor se pătrund în așternut
ne-nghețește aerul intim
ne gîdilă nările
ne cuferă
ne dau afară din case
ne spăimîntă noaptea cînd facem copii"
pe soseaua înclinată dire de cauciuc
se-ncalecă se sterg reciproc se confundă
se înșeală asfaltul se-nmoale
lucrînd roțile și oprindu-le,
doar dire de cauciuc pe soseaua înclinată ;
se poate vorbi de bizara întîmplare
cum vegetă păsările într-o vară de var :
aici era un tînăr sterp ca-n capitolul V
din „The Waste Land" a lui Eliot
pămînt fără greieri rare nu rostește timpul
lemei fără rod dulmînd steril

☆

„hai să le stîrpim odată pentru totdeauna ;
ce nevoie mai avem de ele cînd
mulțerile noastre nasc din copii sănătoși,
cînd ni se prăsesc vițele și erăștanile
la fel ca la curtea lui Aureliano
Segundo din satul Macondo
din „Cien años de soledad" de Marquez ;
apoi uitați-vă și la alte sate
nicăieri nu mai are berze ca noi
și se descurcă ;
să pornim deci la vînătoare de berze" ;
aerul se taie în două
ca apa lunetei lunetistului
și nu știi nimic despre
un fenomen metalic ascuțit zborul ;
stoluri de berze căzură pe acoperișuri
cu grabă înerpărță și poinică direct
fără să mai observe ouă
se urcară pe stîlpii de telegraf
neatinșiți de curentul electric
și-și făcură cuiburi mari cît turme ;
giniații lor alb smălțuit [illegible]
[illegible]
bară, bară ce-ai în cioc
e trăpșură de bebe
bară, bară ce-ai în gură
e trăpșură de căpușă ;
dintr-odată tînărul deveni un „parse
della Carnagna" unde „le donne mariteriscono
inalzando e cercando e i figliuoli sobbalzano
[illegible]
[illegible] ; apoi erese „arbori che fanno
frutti bulbo l'uomo e vacche che fanno
[illegible] vitelli" ; „qui si legano i cani
con le salsicce" ; într-un cuvînt totul e
un „lago di latte e miele" unde se scăldă
„uomini e cani e non mai piante" ;
se opreau turiștii din grupa manifestă
fotografiau de zor accentă „terra dei beati"
și și smulse tăcerea din hîituri să fixeze
pe peliculă mișcarea
transmisă instantaneu pe toate meridianele
globului
la televizor la radio în toate cotidienele
de dimineață la prînz, seara, la mierul nopții
bîrnu fără încetare vizitatorii de știri : „
bătă praful și pietrele
cerșesc și automobilul
dușmanul și apropiere
peste ele doar soare și albastru
între ele doar întîmplare și regele ;
se uitau turiștii la berze fără să înțeleagă
se-nghesuiau tot mai mulți la sfîrșit
de mașini
coborîte : coborau la praful satului ladre,
mondenete, cîșcare e urmărea ferindu-se
de soare sub umbrelute pestrițe
întrebau de unde se surpaseră atîtea păsări
peste sat
dacă nu cumva fac rău copiilor ? ; „sînt
oaseni nostru
neînțeleși : numai de nu s-ar deochia ; ele
ne aportă bucuria în case" se spunea de
Ion de Iacob de Fred
berze turiști țărani
vite automobile verbe
jurnale știri pîine amor
se vorbi mult în adunarea generală a locului
în consiliile de administrație ale țării
ale continentului și ale planetei
ca de obicei americanii cerură prin O.N.U.
să cumpere satul cu berze cu tot ;
se-ngrijorau turiștii de această nouă Cucagna:
aminteau de invazia păsărilor într-un film
din America ; cum se surpaseră fără veste
asupra
unui oraș în amiază, snărgind geamurile cu
ciocul și năvălind în case ; cum bătîndu-i
cu aripile îi aluneaseră pe localnici rămînînd
să locuiască ele în oraș ;
privese străinii la aceste berze neverosimile
se închid ermetic în mașinile lor elegante
și deschid radioul
s-asculte știri noi :
„ce ne facem cu atîtea berze — se auzi
un zvon slab —
că se ginietează-n tot locul de nu mai ai
unde să calci ; se ginietează pe acoperișuri
pe garduri pe hornuri ; curge în case
giniatul lor
și-ți impute aerul dinăuntru ; îți piere și
patta să mănînci (acum cînd ai ce)" ;
trec turiștii în goană
fără să simtă praful în nări
fără să simtă soarele deasupra
fără să simtă cîrtița dedesubt
„feriți-vă — aveau grijă să-i înfricoșeze —
ne băstinași — să nu pățiți
ca cei din alte părți — e timpul să le vînați
cît nu vă sufocă cu mirosul de giniat —
mai adăugau —
voi sînteți de-acum un sat cu civilizație
tehnică
nu mai puteți suporta asemenea înapoiere" ;
macarale blocuri pîine de cartofi
avioane automobile iarbă televizoare
cărnicioare și elicoptere uruitoare
flăcări și fabrici asfalt
gărgărițe casetofoane blue-jeans ;
„s-au obrăznicit de tot nu le pasă nici
de turiști ; se ginlețează pe mașinile lor
nu se dau la o parte cînd trec
nici nu le fac semne de prietenie ;
ne facem de rîs dacă mai așteptăm
hai să rezolvăm și problema aceasta
ginii nu ne placă turiștii
„ginii doar niște berze — spuneau bătrînii
locului —
și ce pot face ele decît ce fac berzele ;
să vină să plece să ouă
după cum le este obiceiul lor de păsări ;
de ce să ne stricăm cu ele degeaba ?
și apoi cine poate să știe
dacă nu va fi mai rău fără berze ?
să nu ne lăsăm ademeniți ele ne aduc
belșugul în case și cu giniatul lor
ne arată de frăznete" ;
păsări lenese pline de indolență
negăsătoare la formele civilizației ;
ini aureică inimi mereu
ginii hrănesc puii cu pește și broaște
cît creștea giniatul berzelor pe hornuri
nu mai încăpea glonțul în bătătura omului
nu mai încăpea oamenii în casele lor
nu mai încăpea casele în hotarul satului
nu mai încăpea satul în acel ținut ;
se aveau automobilele în fața berzelor ;
nimeni nu spune nimic
„unde sînt politiștii ?"
deschid radioul „La Monza în plină cursă
s-au ciocnit mai mulți, dublă ciocnire stimați
ascultători ; din fericire se pare că nu sînt
decît răniți"
cementează cu nevestele lor apatice
„să se renunțe
la velodromul din Monza" și s-a renunțat ;
unele motoarele enervate
urlă un cîntăreț pe banda casetofonului

☆

„să pornim în sfîrșit vînarea de vînt"
(fu chiar atunci cînd din senin
iscenă mutarea păsărilor)
se înarmară pînă în dinți cu puști
pistoale mitraliere tunuri grăunțe cu laser
aruncătoare de nori
să poată dobori cît mai multe
tremătau de nerăbdare isterică
îmbătîndu-se care să-ncalce mai întîi
regula și calendarul ;

(plecau familie după familie evacuîndu-se
sistematic — există și la ele structuri
și modele semiotice —
își luau pe rînd puii și ouăle în cioc
și le purtau nu se știe unde
se-ntorceau apoi după vreascuri și fulgi
după pene și cojile de ouă ;
își luară pînă și giniații
cu care să-și lipească din nou
cuiburile în altă parte)
„ce se întîmplă cu berzele" — răzbi
un zvon slab peste case — cei mici
se arătau bucuroși de spectacol urcau
prin cuiburi se împrăștiau cu ouă și fulgi
„ce ne vom face de-acum ? ne lasă berzele"
se-ngrijorau cei mai vîrstnici ;
barză varză arză
naiba să te piarză
plouă rouă ouă
dă-ne alta nouă ;
sub ploaia încinsă de lumină
nimeni nu se arată
ciocul se înmoaie și
curge pe șoseaua anonimă
nimic nu se vede dincolo
de orizont un pom se scutură
și moare singur ;
în goană treceau turiștii fără să oprească
„aici a fost satul cu berze" — își spuneau
fără să-ntoarcă privirea

george arion

Cineva își bate joc

Cineva își bate joc de pămînteni
Amăgindu-i cu păsări trimise din univers
Legate cu fire invizibile.

Amețite de oboseala drumului
Orbite de lumină
Cu penele mirosind a pulbere din stele
Cad ca pietrele în lanurile noastre
Aprinzînd spicele.

Păsările zboară pentru noi
O vreme.

Însă firele se înfășoară
Le cheamă
Și vedem cum bat din aripi
Se ridică în văzduh
Tot mai sus
Ciocnind cu zgomot norii
Pînă dispar sorbite de cer.

Cocor

Eram atît de mulți în piața largă
Și-atît de triști, de pretutindeni strînși
Cînd a venit neașteptat în zbor cocorul.

Plutea în înălțimi, ca o nălucă
Și-un bătea din aripi uriașe
Încît o boare s-a stîrnit pînă la noi
Și toți și-au potolit îndată plînsul.
Trecea cocorul peste străzi și case
Și n-a oprit aici nici astă dată
Ci doar o veste a lăsat tipind
Al cărei tîlc îl vom afla la noapte
Cînd vom aprinde mii de focuri
Sau poate iarăși nu-l vom ști pricepe
Cum s-a-ntîmplat de la-nceputul lumii.

La marginea orașului

Nu știm nimic
Despre ținuturile din zare
De unde uneori vin oameni îmbrăcați
În veșminte de purpură.

Cînd ajung pe cîmpiile arse
De ape prăbușiți
Necunoscuții mor pe mirişti
Și noi, fără să înțelegem
Îi îngropăm cîntînd jelnic
La marginea orașului.

radio r

Literatură

Am avut o plăcută surpriză cu ultima **Revistă literară radio**, pe care am putut-o asculta înainte de a face cronica pentru săptămîna aceasta. Tocmai mă pregăteam, observînd un timp mai îndelungat **Revista literară**, să sugerez renunțarea la ritualul timpilor morți. Nu mă refer la contribuția redacției, care oferă lîntul necesar, ambianța emisiunii, ci la zonele de comentariu inert, formalist, formal ce încadrează punctele de real interes. Probabil că frazele apatice, de o superficială generalitate care-l întîmpină pe ascultător nu au darul să-l apropie de literatură și să-l convingă. Nu s-ar putea folosi timpul respectiv pentru relaxarea ritmului și îmbogățirea unor interviuri, dialoguri, cronici de carte, momente de poezie ? Ultima ediție a **Revistei literare radio** a avut o structură aparte. Lucrată în colaborare cu revista **Transilvania**, cu o serie de scriitori de la Sibiu, emisiunea s-a referit în exclusivitate la mediul literar sibian. Prilejul a fost constituirea recentă a Asociației scriitorilor din Sibiu. Mircea Tomuș, secretarul asociației și redactor sef al revistei **Transilvania**, ca și ceilalți vorbitori : Titu Popescu, Mircea Braga, Radu Ciobanu, Mira Preda, Franz Hodjak au reușit să definească, fără ostentație, conturele bogatei vieți culturale a Sibiului. Iar momentul actual este, înțelegem, cel în care se încearcă formule de penetrație a culturii, de materializare socială autentică și dezirabilă a efortului individual de creație și gîndire. S-a putut deduce din comentariile scriitorilor de la Sibiu nu un optimism zgomotos și fără acoperire, ci dorința și încrederea în posibilitățile lor de a construi solid, durabil.

„Șantierul de creație" a transmis mărturisirile literare ale scriitorilor Mircea Tomuș, Radu Ciobanu și Mircea Braga. „O carte pe săptămînă", tot o rubrică obișnuită a **Revistei literare radio**, a cuprins o cronică a cărții Titu Popescu la **Arta lecturii de Nicolae Balotă**. În minutele consacrate poeziei am ascultat unele dintre cele mai frumoase versuri transmise în ultima vreme la această emisiune : autorii lor : Ion Mircea și Mira Preda — și poeții de limbă germană Franz Hodjak, Georg Scherg, Christian Maurer.

Pentru că **Revista literara radio** beneficiază de reluare, am fi de părere că era mai bună metoda obișnuită pînă de curînd a reluării la distanță de cîteva zile a emisiunii (de duminică pînă sîmbătă), mai ales că se aduceau și mici schimbări legate de actualitățile literare etc.

În cadrul integralei operei dramatice a lui I. L. Caragiale, am avut prilejul de a asculta și niște premiere însoțite de generoase comentarii. Un asemenea document de cultură readus la viață în studiourile radio a fost **Haimanul Baltag**, operă bufă de I. L. Caragiale cu versuri de Iacob Negruzzi și muzica de Eduard Caudella (premiera a avut loc în 1884). Felicitări realizatorii pentru ideea și pentru reușita lor — un spectacol delectabil în sine și sugestiv pentru ambianța culturală de acum un veac.

Ioana Ieronim

plastică p

Rafinamentul uneltelor

Ceea ce surprinde, devenind tot mai hotărîtor, la acest artist tînăr de excepțională aplicație, este coeziunea interioară a creației sale de pînă acum, unitatea ei de structură. Evoluția, ținînd seamă și de punerea în pagină, de limpezirea și aprofundarea stilistică, se reclamă și trebuie căutată în desvăluirea mereu mai pregnantă a cîtorva teme fundamentale. Imagini în care simbolurile nevăzute, memoriile inventate, stările onirice coexistă. Reprezentări în care linia tinde către volum, dezorganizarea către echilibru, instinctul către rațiune. Dramatismul este prezent și autentic întotdeauna, calm, auster, aproape înmărmurit dar neliniștind și emoționînd în ultimă instanță, cu lucidul lui intransigent de oglindă în dreptul sufletului și-a conștiinței.

Desenator prin excelență, indiferent dacă folosește creionul sau tușul, acuarela sau uleiul, gravînd cu aceeași intensă migală și plăcere piatra și metalul, Bencsik posedă rafinamentul uneltelor, al materiei cu care și-n care lucrează. Consistența lucrărilor lui își află și aici izvorul. Grafica are o dimensiune sculpturală nu tuturor destăinuită. Ceva din fermitatea plăcilor de piatră și metal, ciocănite, erodate se transmite nu numai hîrtiei ci și felului în care apropierea, atacarea în genere a volumelor se petrece mai atent și adecvat în expresia compoziațională. Totul este mai stabil, mai legat, mai bloc. Desenele lui Bencsik par copilie tot mai lămurite ale unor preexistențe materiale. Aici nu mai este însă vorba numai de tehnică, de preluarea motivelor, în diverse variante, de obsesia uneia sau alteia dintre teme. În mod absolut organic artistul se limitează. Spune doar, ceea ce în el a fost spus răspicat și pentru totdeauna. O reducție dureroasă ce se transformă în izbîndă în aceeași măsură în care unicitatea prinde viață prin multiplicitate. Peisajul interior, de la care artistul își smulge privirea, schimbînd doar unghiul de vedere, sub impulsul altor tensiuni afective sau ideatice, conține proliferări nesfîrșite. Orice schimbare este posibilă dacă-i menține esența. Astfel, ciclurile de „Amintiri din Creta", „Metamorfoze", sau mai vechile desene „Dantești", pentru a le aminti pe cele mai reprezentative, alcătuiesc o singură imagine, complexă, în mișcare, iradiind din centrul unei purități active, în luptă cu informul, cu duplicitatea, cu taina vidă de conținut.

Grigore Hagiu

muzică m

Inocentul limbaj

Din punct de vedere al limbajului muzical, Europa și, mai ales, America, fiindcă de acolo a bătut către vechiul continent vîntul ce a adus cu el „moda retro", trăiesc în epoca unui fel de neoclasicism generalizat. Am putea chiar spune, cu riscul unui umor nu tocmai involuntar, că în lumea largă sînt astăzi două feluri de compozitori : vechii neoclasici (tradiția interbelică) și noii neoclasici. Cea de-a doua categorie are meritul de a se adresa unei muzici mai apropiată de izvoare și nu unei muzici gata constituite ca produs de schimb, de a (fi) căuta(t) să deosebească naturalul, esențialul, poate inevitabilul în muzică de ceea ce este trecător, condiționat stilistic. Amîndouă formele de neotradiționalism, deocamdată — pînă cînd cea de-a doua vîrstă nu va izbuti să impună un limbaj propriu, chiar dacă mult mai restrictiv decît cel de acum treizeci de ani — amîndouă, deci, există nu din producerea de stil înainte inexistent (căci această posibilitate pare, acum, pînă la o nouă ierarhizare, epuizată) ci din **comentarea** a posteriori a unor stiluri existente.

Desigur că avangarda anilor '50, care credea că deține singurul limbaj acceptabil al zilelor noastre, în speță cel serial mai mult sau mai puțin integral, făcea probă de o anume naivitate. Rămîne să ne întrebăm, însă, dacă marea muzică nu s-a născut tocmai din credința „naivă" într-un singur adevăr și dacă, fără această „naivitate", ar fi existat marile fresce oratoriale ale lui Bach, operele lui Wagner, ori simfoniile lui Bruckner sau Mahler.

Amorțirea spiritului prospectiv are la origine formarea unui scepticism eclectic și relativist cu privire la omnipotența unui limbaj circumscris stilistic. Dar, pe de altă parte, numai circumscrierea temporal-stilistică, ne-o dovedește istoria, creează capodopera. Deci numai avînd „naivitatea" de a crede în mod absolut într-un stil, care în mod sigur nu este veșnic și va fi înlocuit cu altul, poți spera la veșnicia operei. O lucrare este desprinsă de timp numai în măsura în care este mai cu naivă fermitate ancorată într-un stil supus timpului.

Cîtă vreme se poate hrăni o epocă stilistică numai din comentariul, de preferință ironic, al altor epoci ? Ultimele decenii n-au impus, cum spuneam, un limbaj propriu, ci l-au clădit în marginea limbajelor existente, mai mult sau mai puțin îndepărtate în timp. Limbajul constituit produce, este adevărat, artă cu valoare de schimb. Dar limbajul poli-stilistic, recapitulativ, al avangardei mondiale de astăzi nu produce **„marfă"** artistică încă mai degrabă, căci menajează efortul de percepție, oferind auditoriului o realitate sonoră, la prima abordare, cunoscută, comodă ? Se poate impune o sintaxă nouă numai cu un vocabular cunoscut ?

Costin Cazaban

PLANETE

Doamna brună din Sonete

După versiunile în [illegible] ale **Sonetelor** lui Shakespeare întreprinse de Ion Frunzetti, Levițki & Bantaș, Teodor Boșca și Dorin Tudor (a [illegible] din urmă aflată încă în manuscris), iată că, sub frumosul titlu simplu care dă titlul cărții sale, Andrei Ion Deleanu îmbogățește patrimoniul variantelor din „cel mai mare autor dramatic al civilizației noastre" cu 28 de încercări într-o „formulă proprie de traducere": e vorba de sonetele 127—154. Într-o introducere explicativă, dar nu mai puțin interesantă ca nuanțe, delimitări și sugestii, introducere care se cerea semnalată (și caracterul special de lucru al acestui traducător și biografia [illegible] laolaltă din temperatele ei [illegible]. Inspiratul zel și consecventa pasiune de traducător ale lui Andrei Ion Deleanu — căruia îi datorăm [illegible] din Priestley, Faulkner, Thomas Mann, Joseph Conrad, Salinger, Céline și James Joyce — ne asigură că, în locul **poeticului** și **frumosului**, a preferat să exprime adevărul, claritatea, complexitățile originalului în [illegible] lor, mecanismul sui generis al textului [illegible], nuanțele proprii ale termenilor, sfera lor. În două rînduri, el mărturisește franc: „Am hotărît să renunț cu totul la orice efort de a re-crea poeticul, forma în versuri, pentru a putea respecta cu religiozitate textul în toată bogăția lui". [...]. „Redarea frumosului în formă rimată pe seama altora, mai buni decît mine". De aceea, cu modestie ironică și tact în lucrarea distanțelor, a evitat interpretarea, s-a temut de pecetele inefabilului, s-a străduit să nu sacrifice, să nu deformeze, să nu recurgă la falsuri. Astfel procedînd (cu toate că procedeul a fost din dragoste, din exigență, din scrupulozitate, din prudență, din bun simț, din ambiție, din teamă, din ceea ce conștiinciozitatea așează în jurul textului și speranța în jurul presupunerii că acest act de cultură are un sens [illegible]), astfel procedînd, ne găsim în fața unui traducător — să spunem așa — tehnicist. Numărul filelor care explică modul și modurile de traducere e de aproape patru ori mai mare decît numărul de foi ocupat de versiunea propriu-zisă a celor 28 de sonete prezentate [illegible] cu originalul, acesta în susul, iar traducerea în josul paginii. Ca urmare a [illegible] la — cel puțin aparent — orice vanitate poetică, a renunțării de a-și [illegible] altora șansa aflării frumosului și [illegible] formale, atenția sale s-au [illegible] asupra dezlegării unor noduri, a unor înclinări de termeni și de expresie, asupra [illegible] cît mai depline a cerințelor și [illegible], litigioase, îndoielnice din [illegible] cutării vorbe aflate în calea [illegible] capriciilor glorioase.

„De aceea — ne și spune el — am început a comenta **cuvintele-problemă**".

Mai [illegible] în comentarii decît în traducere, adeseori — [illegible]

[illegible]

„**Insufficiency**... termenul nu apare în Sonete decît aici" (s. 150, v. 2);

„**except**... este unica atestare a termenului în Sonete" (s. 147, v. 8);

„În Sonete **whole** apare numai aici" (s. 134, v. 14);

„**tyranny** apare o dată (s. 133, v. 8), iar **tyrant** de trei ori";

„În Sonete termenul **rigour** apare numai aici" (s. 133, v. 12).

Alte cuvinte au cîte două prezențe în cuprinsul celor 154 de sonete, bunăoară — **quest** apare în s. 129, v. 10 și s. 46, v. 10; **to shun** depistabil doar în s. 129, v. 14 și s. 118, v. 4; **pine** și el de [illegible] numai în s. 146, v. 3 și s. 75, v. 13; în sfîrșit „**a dream** — oricît ar părea de ciudat, [illegible] **dream** — visul, hrana poeților (n.n. prezent [illegible] s. 129, v. 12) — mai apare în Sonete numai o singură dată" (s. 87, v. 13).

De trei ori ni se aduce la cunoștință că ar fi prezent cuvîntul **proof** (s. 129, v. 11; s. 117, v. 1; s. 139, v. 11);

„**terms**... apare în Sonete numai aici (s. 83, v. 2) la plural, mai apare o dată la singular și altădată ca verb" (s. 17, v. 11);

„**Damask** figurează, ca adjectiv, de patru ori, iar ca substantiv adjectival de două ori";

„**bosom** figurează de patru ori în Sonete";

„**Waste**... apare de șapte ori în Sonete";

„**hell**... apare în Sonete de opt ori, de trei ori în primele 126 și de cinci ori în restul de 28";

„**woe** are 22 prezențe în Sonete".

„Dacă **before** apare în Sonete de 15 ori, **behind** numai de patru ori". Și tot așa descoperim odată cu pasionatul nostru ghid și de cîte ori și unde apar **worms** (viermii), **approve** (a simți pe pielea ta), **defect** (cusur), **deeds** (întîmplări), **antes** [illegible], **grace** (timpuri), **flesh** (carne), **catch** (a prinde), **note** (notă) etc., etc.

Domnul Andrei Ion Deleanu nu ne anunță [illegible]

[illegible]

Poezia [illegible]

[illegible]

Cînd, spre exemplu, dă în sonetul 129 de expresia **in quest to have, extreme**, el scrie: „Mare problemă între comentatori. În ediția originală [illegible] virgulă după **have**. Dar, [illegible]

[illegible]

Față în față cu sonetul 148, notează: „Primele două versuri (n.n. — le citim: **O me! what eyes hath love put in my head, / Which have no correspondence with true sight**) pun o problemă de punctuație. După **Sight** din versul 2, ediția originală pune o virgulă. Unii comentatori au preferat un semn de exclamație, alții punct și virgulă și, în fine, mai recent, s-a propus un semn de întrebare, cuvîntul devenind o pereche — foarte clară, e drept — de întrebări. [illegible] și după tramvai, de atîtea ori, uiți însă cîtă însemnătate vine pe lume ori pleacă din lume cu o virgulă. Suntem vinovați față de virgule ca față de înșiși copiii noștri, nespurcați de dezordinea ucigașilor de virgule sau măsluitorilor de puncte.

În sfîrșit, poposind în sonetul 151, v. 7, la cuvîntul **may**, fiindcă n-am terminat încă, Andrei Ion Deleanu consideră binevenită ocazia de a preciza: „Ediția originală — va indica el — are o virgulă după acest **may**, virgulă pe care nu o mențin toți comentatorii și despre care Alden spune că e o problemă mai dificilă decît chiar subtilul punct și virgulă de la s. 148, v. 8 asupra căruia ne-am oprit la timpul cuvenit. Dificultatea persistă și în românește, pentru că păstrarea virgulei face textul greoi".

Spre a-și argumenta fiecare din alegerile preferate, spre a demonstra volumul de dubii și conținutul fiecărei hotărîri în fiecare cuvînt-problemă, traducătorul celor 28 de sonete de azi recurge la autoritatea prin comparație și opțiune a multor modele românești (le-am citat), franceze (Jean Fuzier, François-Victor Hugo, Pierre Jean Jouve, Jean Rousselot, Henri Thomas, Dikran Garabedian), germane (Ștefan George, Gottlob Regis, Gustav Wolff). O asemenea trudă lăudabilă, greu de răsplătit de către cei care-i vor folosi de acum pînă în viitor roadele, susceptibilă bineînțeles de și mai ambițioase completări (ne-am gîndi la extinderea analizei, pentru a cunoaște ce rezolvări au putut oferi la rîndul lor rușii, Pasternak în primul rînd, apoi desigur italienii, spaniolii și sud-americanii, polonezii, ungurii ș.a.m.d.), se cuvine să precedeze într-o cultură traducerile propriu-zise artistice. Deoarece oricît i-am elogia aporturile lui Andrei Ion Deleanu, încă inapreciabile, totuși altceva parcă este a-l citi pe Shakespeare tradus poetic — chiar și dacă se mai sacrifică din el, din pricină că, vorba sa, altfel „Nu totdeauna se poate".

După opinia noastră, nu metoda de traducere interesează în ultima analiză, ci rezultatul traducerii. Toate metodele sînt bune în principiu, dacă rezolvă cît mai artistic dificultățile originalului și dacă îmbogățesc literatura în care apar cu opere de incontestabilă ținută estetică. Orice confruntator conștiincios, chiar fără să-și exagereze răspunderea profesională, îi poate sau ‘i putea respinge lui Arghezi fabulele lui Krilov, ca și pe cele din La Fontaine, pe motiv că nu respectă originalul. Ei, da! Nu-l respecta, însă din autorul rus el a făcut un autor genial (ceea ce nu fusese în limba sa de acasă), iar bijuteriile scoase din ilustrul poet francez au înmulțit capodoperele lumii, căci — măcar unele — sînt niște capodopere...

Pentru ceea ce este (parcă așa se zice) nemuritor într-o literatură, problema primordială nu presupunem, deci, că ar consta atît în descoperirea sau adoptarea unei metode impecabile de traducere, cît în șansa de a-și afla prețuitori și pasionați printre creatorii într-adevăr incomparabili, într-adevăr puternici ai altor literaturi. Căci, oricît ar modifica, omite, despersonaliza, în sfîrșit oricît ar „trăda" un mare traducător, dar numai cu condiția de a fi mare, concomitent el personalizează, inventă, produce similitudini, corespondențe, greșeli, surprize care înșeală poezia pentru poezie, iubirea pentru iubire, apa-[illegible].

Ceea ce a obținut Eminescu în **Foaie veștedă** din poemul lui Lenau, oricîte versiuni poate mult mai fidele se vor fi produs între timp, și după cîte știm s-au și ivit alte traduceri, destule chiar, nici după un veac aproape de la dispariția lui Eminescu vreuna dintr-insele n-a atins ceea ce izbutise poetul **Luceafărului**. Pentru ce? Pentru că desfășurarea aplicată a mijloacelor magistrale folosite de Eminescu a reușit să dezlege, ba poate chiar să rescrie un poem care, trecut în românește din limba germană, însumează o valoare artistică la fel de elevată. A pierdut Lenau prin — eventual — alterările, recreațiile, modificările mai mari sau mai mici intervenite în traducerea eminesciană? Indemonstrabil. Sau: ce greu ar fi să ne poată convinge argumentele chiar foarte profesorale, mai ales profesorale, emise de scicare compa-ratist.

Ca să se cheme că ești un traducător mare, ți se cere un fel anume de talent, pe care uneori poeți de seamă nu îl posedă. Așa, bunăoară, Blaga. Traducerile lui Blaga rămîn departe, prin rezonanța lor valoare, oricît i-am tabi ca poet [illegible], de altitudinea valorică a poeților săi originali. Desigur că admirației să recenți, sau: [illegible] și exaltați, deși alăturea unii dintr-înșii ecleroci în adorare sau de-a dreptul reticenți și acuzi, s-ar enerva să audă (fiindcă de cercetat cu competență, la nivelul de intensitate culturală respectabile, cine mai cercetează?) că traducerea primei părți din **Faust** rescrisă de un poet uitat și minor ca de pildă I.U. Soricu este, pe alocuri, superioară aceleia a lui Blaga. Dar să nu ne îndepărtăm.

Darul ce-l face literaturii noastre Andrei Ion Deleanu ar putea fi, vreodată cîndva, într-un singur chip răsplătit poate: prin ivirea unui poet care ținînd cu scrupulozitate cont de comentariul și adnotările sale, în care zace investită o parte din viața sa, cine știe, să fie în măsură de a aduce laboriosului său înaintaș răsplata unei versiuni artistice excepționale și în același timp riguroase.

Ion Caraion

FRAGMENTE CRITICE

Calea tulburată a poeziei

Un poet ignorat, pe nedrept, de cronicarii literari este Vasile Vlad, inițiat lansat în [illegible] lui Voronca din volumul de debut: **Omul fără valori**, reflectat și cu alt limbaj, mai clar, în cel de al doilea volum (**Cerbii amurgului**, 1973). În cîteva [illegible] **Îndreptările doctorului Faustus sau Calea cea mai lungă**, 1977, [illegible] într-o mai mare măsură, manifestarea spiritului. Volumul, ca un titlu așa de lung, are XII cînturi, însoțite de explicații preliminarii în stilul grav și [illegible] al poeților [illegible]: **Cîntul II** — „în care, [illegible] mulțumește [illegible]. Acesta părăsește un drum"; **Cîntul IV** — „în care, melodiosul, înțelegem [illegible] sentimentale convenționale" ș.a.m.d.

Ce iese, [illegible] sentimente [illegible] de o violență mai temperată [illegible]: „rapoarti imediatului", „scurtăturile [illegible]", „flamurii amăgitori", „falitii aparențe", [illegible] lucruri ușoare, „[illegible] în cuib de ciric" etc. Imaginile, [illegible] concretizarea [illegible] a abstracțiunilor, sînt, acum, mai adînc implicate într-un discurs liric de o dezordine calculată, sugerînd mișcarea nebună a stărilor, [illegible] prezentărilor [illegible] mulțumit de ceea ce vede. Procedeul acestor juxtapuneri îl folosea mai înainte, Gellu Naum și, în genere, îl folosesc [illegible] după război, hotărîți să dea [illegible] un sens militant și [illegible] o filozofie a acțiunii.

Vasile Vlad este, în fond, un sentimental care trece, spune chiar el, prin **bolgiile conceptelor** pentru a defini o stare [illegible] născută dintr-o dîrză nemulțumire [illegible]. Nemulțumirea, interogația, vagul se exprimă direct, ci prin acumulări de [illegible] din sfera realității materiale. **Tutunul, castraveții, sămînța de cedru, îngerul, mătasea din Cos** și **fumul** intră în acest patetic [illegible] al umpluturilor":

„Cunosc / cele O mie și una de nopți ale exagerării / pălesc. Aș putea să-mi cnibzm pornirile pînă la ultimul deget? / Înflorească tutunul! Îndrăgostitul duce surorii sale / scoțîndu-și sandala, portocale și castraveți. / Ridică-te în picioare! / Ca unul ce nu-și află locul voi sfîrși, ca unul ce rîvnește / și lemnul și fumul. / Nu-i așa că umbra-i un gunoi peste lume, / că-nvățătura primită prin sărăcie mai măruntă-i ca sămînța de cedru? / Este că slăbiciunea seamănă / miezului de pîine de sub unghia unui înger? / Cum să te minții, cînd nu cunoști mila? / Cum să treci la slăvile căr-[illegible] / cînd în adîncurile [illegible] / [illegible] / [illegible] / Acesta-i înțelepciunea [illegible] / [illegible] / Acesta-i înțelepciunea, să te [illegible] / [illegible] / Cîntul de Setaba! / Multe chiar lucruri Solomonice...".

[illegible]

Limpezi, [illegible] de calcaiele tradiționale, poezia se [illegible] într-un discurs gîfîit, cu nervii întinși, care se plimbează la cea dintîi atingere. Vasile Vlad preferă, observ, zonele umbroase, confuze; este un poet al rătăcirii printre lucruri care își pierd contururile clare. Imaginea [illegible] dintr-un poem este reprezentativă pentru confesiunea ce se închide, obscurizează pe măsură ce se exprimă:

„Orbecăi prin canal (...). Am rămas singur, am ajuns în tinutul meu / O lumină pătlăginie crește ca lintele proaspăt, sînt la cheremul / oricărei amăgiri, ar trebui să fiu mult prea pretențios ca să nu fac ' oricui semnul apropierii. Nu mă voi ridica deasupra umbrei nicicînd? / Fără speranță pumnu-i doar o adunătură de degete! / Este un lucru destul de obișnuit să te rătăcești. Înaintea nașterii mele și-a stelelor eternitatea s-a dat înapoi cîtiva pași, nu trece / nimeni în fața căruia să izbutesc a mă stăpîni. ! Sărut un zid, fac și eu ce pot, asta-i o poartă. Duminică, sîmbătă, vineri, joi, miercuri, marți, și? / Nu-mi rămîne decît să calc apăsat. De ce cred că-s pictor / de evantaie, de ce să las ruga la jumătate, de ce să cred că n-am spus / nimic, de ce să cred că păianjenii-și părăsesc plasele, de ce să cred / că mă vîntur printr-un oraș neștiut, de ce să cred c-am ajuns / pe o stradă? / Am ajuns pe o stradă. / Sînt hotărît să citesc tot ce scrie pe uși. Dăruie totul, întreabă-l / pe fiecare ceva. Aici soarele sosește cel mai devreme, dreptatea / răzbate cel mai tîrziu. Ce dreptate? Ce uși? Carnea se-mbibă în pleoape".

Prolix, cu sunete de pian dezacordat, fumuriu și enervant ca o ploaie de iarnă, poemul lui Vasile Vlad este, totuși, remarcabil prin simțul tragicului grotesc și capacitatea de a traduce starea de exasperare a spiritului ce se mișcă într-o lume a obiectelor ostile, complice, învăluite de întuneric. La o oră „lampantă, mai subtire ca umbra", cu lacrima rătăcită în sine, poetul (un Ulise mizerabil) rătăcește într-un labirint urban umed și rece, fantastic ca un oraș flamand:

„Mi-a trimis, într-o zi, un măr cu urma dinților ei mici în coajă. / Cît de mult ar trebui să mă disprețuiesc. Alerg din răsputeri pe-o / [illegible] mozaicată. Sînt numai pioneze pe jos. Oare sînt urmărit? Stau și / îndoi pioneze. Mi-e foame. Peste o mie de ani cerșetorii își vor tocmi / cronicari. E zăduf. Toate casele-s înghițite de liane și vițe, de ierburi / și colb. Hălci de mușchi coboară din acoperiș, urîtă treabă, te miști / anevoie. Mă apăr ca de viespi de firele de praf ce fosgăie într-o rază. / Ce trosnesc conurile astea de brad! Aici toți își au sarcofagele în / fața ușii. Sînt mai liniștit. Desfac în unghii semincioare de pepeni / și din ele sar în iarbă niște broaște minuscule. Grăbesc pasul, / parcă aș dori să repar o groaznică nedreptate. Ieri noapte visa că-i / înflorește în mînă un trandafir. Se aude cum string din dinți / clopoțeii de streașină. Halaltăieri pe vremea asta dormeam. E prea / tîrziu să mai dau înapoi, sînt înconjurat de niște papagali mari, gravi, cît niște dropii, mă ară toți nervii. Abia se tîrăsc pedalele / caldarîmului. E pur și simplu imposibil să nu-i auzi. Se fac daruri / și pe-ntuneric. Nu cauți nădejdea în oameni pentru a-i umili. Dăruie / totul, întreabă-l pe fiecare ceva. Toți cred așa, un Doamne Doamne / mare-i în ei și altul mic mai pe-afară! Halaltăieri pe vremea asta / visam. Grădinile cred că-s nebune, pătrund în încăperi pe ferestre. / pe uși. Iată un cub de sticlă. Înlăuntru stă în picioare un tînăr. / Vorbește singur, ține o teava în gură, face baloane de săpun, rîde. / Cubu-i străpuns de furci ascuțite pe laturi, furcile se întind pînă-n / marginea trupului. Uneori jucăriile se înfurie și își azvîrle pieptul în / ele, furcile se retrag automat".

Această mică, sarcastică epopee lirică are și cîteva personaje-metafore (**Caligraful**, **Sărătorul de pește**, **Negustorul de gheață**, îngerul lungit în iarbă, **umbra** care stă în cercul unei umbre mai mari: **Toată umbra**) și evoluează într-o geografie a ceturilor murdare, de un fantastic agresiv. Primejdia ce amenință aceste discursuri lirice, tăioase și colorate, este insistența în prolixitate. Poemul se desface în prea multe paranteze, „umpluturile" întunecă ideea esențială a imnului, confesiunea dramatică se topește într-un eseu liric dominat de imaginile sarcasmului. Dintr-un cînt, care debutează printr-o umilă invocație: „O, priințe, o, zoruri", nu pot să rețin decît două propoziții aforistice: „Regretul știe mai mult decît speranța"; „O, sinceritate! Scurtă ți-e limba și încurcată". Din altul, mai lung și mai confuz decît cel dinainte, o imagine: „Ziua lucie ca pielea capului pe încheietura mîinii ai putea s-o măsori" și cîteva mici desene fantastice (un fantastic al absurdului, și el într-o tradiție cunoscută).

Eugen Simion

Detașare lucidă și reprezentare subiectivă

Portret de Tia Peltz

Mahalaua evreiască bucureșteană din primele două decenii ale secolului este mediul social asupra căruia se fixează atenția lui I. Peltz, în **Calea Văcărești** (1933), unul dintre cele mai importante romane ale acestui prozator remarcabil, cu o activitate scriitoricească prodigioasă, întinsă pe mai bine de șaizeci de ani. Că este așa, mărturie stau opiniile lui Călinescu, greu de contestat în acest caz.

Comentînd cartea în aproape legendara sa **Istorie...** (unde, fapt semnificativ, criticul, îndeobște parcimonios cu contemporanii, acordă creației literare de pînă în 1937 a lui I. Peltz, două pagini) G. Călinescu aprecia, între altele, „sobrietatea stilistică și încadrarea totului într-o expresie de coloare" (care ferese romanul de prea apăsata tentă moralizatoare) și observa totodată, că scriitorul depășește simplul document, aspectele evocate fiind „orișicum îndeajuns de ridicate la o idee unică".

Într-o prefață oportună la ediția din 1962 a romanului, Valeriu Râpeanu, pornind de la observația interesului comun pentru viața periferiei bucureștene așeza cartea în aceeași serie cu **Maidanul cu dragoste** de G. M. Zamfirescu, **Copilăria unui netrebnic** de Ion Călugăru, **Feciorul lui Nenea Tache Vameșul** de Sărmanul Klopstok și **Fundătura cimitirului numărul 13** de Tudor Teodorescu-Braniște. Remarcînd la acest tip de literatură „limitarea viziunii sociale", datorată faptului că din paginile cărților „lipsea proletariatul conștient, organizat, luptător" prefațatorul le considera totuși recuperabile din „anacronism și sentimentalism" prin vigoarea împrumutată de creația gorkiană (în special **Azilul de noapte**). Observația este în bună măsură îndreptățită, dar tonul ei tranșant („Parafrazînd ceea ce a spus odată Dostoievski, toți acești scriitori, ca și alții care au investigat aceleași medii — Vasile Demetrius, Ion Pas — ar putea afirma pe bună dreptate: „Noi toți am ieșit din **Azilul de noapte**") amenință să acționeze nivelator, pierzînd astfel tocmai specificul în a cărui căutare pornise Valeriu Râpeanu. Căci, credem noi, cel puțin în legătură cu **Calea Văcărești** „ascuțirea spiritului critic" sub influența viguroasei creații gorkiene, nu definește întrutotul specificul cărții. Nota caracteristică a creației lui I. Peltz și a colectivității umane evocate constă tocmai în aliajul subtil, în care interferează luciditatea obiectivistă a radiografiei sociale (conținînd accente naturaliste), cu subiectivele reprezentări ale unei tristeți structurale (venită din fatalism) dar și ale dezolării provocate de eșecul existențial.

Monografie a unui mediu social, romanul aduce în paginile sale o lume pestriță, formată din micii negustori cu mari pretenții, actori și medici ratați, comis-voiajori de cartier, cerșetori, mardeiași, spălătorese, cusătorese, prostituate; o umanitate degradată de sărăcie, care continuă să existe și să participe cu vitalitate nebănuită la evenimentele din viața mahalalei: o înmormîntare, o nuntă, un divorț, un bal, un scandal la cafenea. Cînd evenimentele sociale lipsesc un timp, oamenii sînt dispuși să acorde acest statut oricărei întîmplări. Vizita unui medic la bolnav devine subiect de discuție și prilej de agitație pentru aproape întreg ghetto-ul, plecarea unui personaj în America pune în mișcare nu numai membrii familiei ci prietenii și prietenii prietenilor, inițiativa de a deschide un nou salon de dans mobilizează nebănuite energii și talente, oamenii se grupează și regrupează în tot felul de asociații și societăți, toate cel puțin la fel de „importante". Acest **energetism al participării** exprimă, desigur, o dominantă psihologică dar, în același timp, conotează existența unui adevărat mecanism al compensației, pe care scriitorul îl surprinde cu finețe. Confruntați cu viața ternă, mizeră, lipsită de orizont oamenii se apără, transformînd accidentele cotidianului în repere existențiale.

Pe acest fundal, autorul decupează în prim plan istoria unei familii, eșuată sub povara sărăciei și a bolilor, în același timp minată din interior de neputință de a se opune, nu doar mecanismului social, ci și psihologiei învinsului. Esther acceptă, cu blîndă resemnare, viața lîngă un bărbat bețiv și insensibil. Ea devine treptat un accesoriu al mașinii de cusut la care lucrează fără oprire și va sfîrși asemeni unui obiect uzat, inutil. Paul, unul dintre frații săi, moare în urma repetatelor crize de epilepsie; altul, Moriț, emigrantul în America, se stinge în cumplită sărăcie, Rubin, după cîteva tentative de propășire eșuate lamentabil, piere pe front; în fine, bătrîna Leia, mama, se stinge, asistînd neputincioasă la dezastrul familiei. Asupra acestei stări de lucruri reflectează Ficu, fiul Estherei, singurul exterior, încă, mecanismului necruțător. Înțelepțit prematur, personajul înțelege determinările sociale dar nu se va putea opune ratării, acceptată ca o predestinare. Deși știe că prin însurătoare nu va face decît să reia existența mohorîtă a familiei sale, Ficu acceptă în final, „jocul" trist, neavînd forța să intre în „oastea revoluției": «Ar putea fi și el ca atîția dintre clienții ceainăriei? Ar putea rîde în nasul îmbuibaților din variatele comitete ilare ale „Asociației evreilor patrioți". El i-a cîntărit pe toți. Știe cîtă ipocrizie și minciună zace în scîrbele astea „filantropice" abundent hrănite. Cei mai mulți n-au nimic comun cu strămoșii lor păstorii, proorocii și cărturarii. Ar putea privi în adîncul ochilor cutărui avocat șnapan ca să-i vadă tulburîndu-se ca sub povara unei osînde; ar putea demasca, fără cruțare, pe cutare găzar ticălos, înavuțit de pe urma furtișagurilor nenumărate și a toleranței obștești; ar putea sfîșia zăbranicul minciunii de pe toate fețele astea scîrnave... ar putea... Dar o lene și o indiferență bolnăvicioasă îl împiedicau să intre în oastea revoltaților. I se păreau toate acestea de prisos... (...) Trăise cîteva existențe în cîțiva ani... Experimentase oameni și stări de suflet și nu se mai putea osteni pentru nimeni și pentru nimic (...) simțea sfîrșitul care vine, odată cu însurătoarea.»

Roman social al unei etnii, **Calea Văcărești** cuprinde totodată o acută dramă a ratării, cu semnificații general umane. De aceea, la 80 de ani, privind în urmă, I. Peltz are bucuria rară de a vedea că, alături de romanul **Foc în hanul cu tei** (1934), **Calea Văcărești**, esteticește, nu datează.

Valentin F. Mihăescu

Poezia cultă și muzicală

Urmare din pag. 1

ordine culturală și estetizează în marginea descripției hibernale: „Știu lîngă munte o odaie / sub cetini cu ninsori în ace / unde m-abat și bat în geam / și intru ca-ntr-o rugăciune / să beau vechi cîntece de lume / cu surghiunitul Anton Pann. / Iar dacă-i dus peste coline / m-așez la masă și aștept / cu capul rezimat în piept / un veac sau două, pînă vine".

Teodor Balș nu pillatizează prin senzația de uberitate, prin mulțimea de culori și mirosuri autumnale, care amețesc, ci, deopotrivă, pe acea latură de contemplație estetică, prin care faptul brut ia proporția unei viziuni. Către ieroglific și esențial se îndreaptă poetul și în „Arabescuri", curat inventar de definiții lirice de un vers, în chipul nipon al haiku-ului, sau, la noi, al lui Ion Pillat și mai deunăzi Octavian Paler.

Tehnica are ceva gongoric căci interpretează perifrastic obiectul liric, al cărui nume este prohibit. O „poartă" este: „Totem, alungă drumul să nu pătrundă-n curte". „Curcubeul" pare „o lacrimă și soare întunecat în mine". „Luna" sugeră tropi solitari, fără șir, ca o privire somnambulă din care a rămas doar asociativitatea instinctivă: „Lear orb, durere albă, singurătăți de cretă". Este sigur că exercițiul cultic a rafinat coarda lirică fiindcă în „Pasărea de sunet" (1975) Teodor Balș intonează un cîntec despre cîntec, în metru poporan, de sonoritate pură: „Cîntecul dintîi e, poate, / semnul unei vremi uitate, / fără an și fără nume; / a venit adus pe lume / de-un noptatic surugiu / ori haiduc purtat de-amar / pe sub lună în pătrar". Poetul așează în roțile sale lirice o epică lapidară, învîrtind-o în mecanismele rimei, sforțate de cîte o imagine în planuri întrepătrunse. Acum baza e folclorul grozav, pe latura fabuloasă și macabră și spre a picta, cu iuți trăsături mișcările gigantice ale noroadelor rebele, Teodor Balș convoacă cele mai diverse elemente. Cîte o producție, lapidară, (în acel stil de respirație scurtă, inimitabil) este excepțională: „Se rotește-nnegurat / cerul, lespede pe sat; / îi stă zarea cît vecia / buză-n buză cu moșia". Cu totul inedită este aci mișcarea folclorică, de esența viziunii adînci, nebuloase (vîrcolaci, toacă, strigoi, exhortații, noctambulisme, cavalcade grozave).

Ceea ce era, pînă la un punct, convenție culturală, a luat acum drumul unei fluidități legănătoare, așezînd o surdină pe aptitudinea de asociație, subliniindu-se într-o muzicalitate baladescă. Nu altfel e poetul în „Noaptea corridei" (1976), volum „iberic" cu mențiunea că aici aluzia culturală este baza. Teodor Balș evocă Granada și La Mancha, „noaptea de Aranjuez", fiesta, Plaza de Toros, Pamplona, Guadalquivirul și pe Don Quijote. Însă acestea nu mai sînt

pure denumiri geografice sau antroponime ci unități lirice de sine stătătoare. La temperatura fierbinte a versificației se adaugă terminologia exotică și efectul estetic iese sporit. Menționarea livrescă nu modifică nici ea impresia generală foarte favorabilă căci dă o notă ieroglifică, de lirică „à clef", pe care inițiatul o poate descuia. Muzica baladescă, febrilă, s-a sublimat la esența ei pură, numai instinct: „Peste muntele de var / Meccă spînzurînd de-o buză / rătăcind în cerul clar, / flotă albă în ecluză / de mări negre, alb Mojàcar".

„Noaptea corridei" denotă o experiență biografică asimilată culturalicește și conține o lirică cu sursa în spiritul congener. „Moartea poetului" pe un leit motiv lorchian este o emanație din acel strat sufletesc inefabil unde cultură și natură se confundă: „O cazma i-au pus în mînă / Să își sape-n munți mormînt / — Fugi, tu, lună, lună, / arcuiește-te în vînt / peste zare și te-ascunde, / că te-mpușcă pînă-n zori! / — Unde să te duc eu, unde, / Federico să nu mori? / Ceru-i ciuruit de stele / Cîmpu-i ars și pustiit / vîntul trece prin sierre / ca o lamă de cuțit".

„Noaptea corridei" e al său „poema del cante jondo" căci Teodor Balș aduce în lirica românească acea flacără sufletească, eliptică de imagini, acea muzică febrilă și beată, în sonorități gîtuite pe care, în lumea hispanică, le-a acordat în ritmul versului propriu.

Valeriu Râpeanu

Urmare din pag. 1

că ulițele copilăriei își refac frumusețea numai prin somnul vîrstei. Oameni în haine cu lampas auriu plîngeam dinții cruzi ai florilor de primăvară. Istoric literar zidit pe ideea de armonie, Valeriu Râpeanu a bătut în aramă culeasă de pe viile Rîmnicului chipul lui Alexandru Vlahuță, nemurindu-i amintirea și, în vorbă împrospătată cu sînge din iarba tragică a mahalalei bucureștene, chipul lui G.M. Zamfirescu. Închinare spre două umbre ce păreau să se decoloreze. Uitarea, arată Valeriu Râpeanu, e setea de a pierde a celor ce se închipuie singuri cu mădulare de mărgăritar, dar cei ce-au traversat deșertul, orbindu-și carnea cu nisip și n-au ajuns decît la marginea luminoasă a vîntului născut pe ape se merită așezați [illegible] în slava timpului. Istoria literară e o lungă necontenită alunecare prin vis, iar cînd se [illegible] din neguri muntele acoperit, cu vulturi, meștecenii trebuie să se atingă cu cotul și să se depărteze puțin, ca să aibă și izma partea ei de răsărit.

Mă surprind în suflet că-n aprilie ne va trece prin minte amîndourora mireasma vinului pe care l-am băut la Brăila și vom pleca iar ca să-l căutăm de stele.

atelier literar

poșta redacției

VLAD POPESCU : E o „mișcare" cu tendințe și implicații lirice („Trecere", „83", „Urlet"), încă destul de vagă, evazivă, dar susceptibilă de manifestări mai concludente. Pe care le așteptăm (...transcrise mai citeț !).

A. A. RĂZUȘ : Lucruri de început, nu lipsite de sovăieli și stîngăcii, peste care bate, însă, și o rază de poezie („Monolog", „Balada ultimului menestrel"). Reveniți.

GR. EM.-DABU : Singurul sfat pe care vi-l putem da este să scrieți mai puțin și să citiți mai mult (deocamdată, semnele talentului nu se văd). Mulțumiri pentru gingașa atenție.

VASILE LOGHIN : Multe lucruri frumoase, acuarele limpezi, transparente, de o remarcabilă prospețime și puritate : „Un om trist", „Frunza", „Muguri", „Caii", „Primăvara", „Vara", „Iarba", „Înserare", „Fîntîna", „Mărul", „Pietrele", etc. (Dar versurile nu cîștigă nimic dacă le înșirați pe verticală. Dimpotrivă).

LIA (R. SĂRAT) : Mult sentimentalism naiv, romanțios, dar, pe ici pe colo, se simte și o adiere lirică. Mai trimiteți (dar vorbiți-ne nițel și despre lecturile dv.).

ELENA DUMITRU : Scrisoarea, inteligentă, spirituală, ne spune mai mult decît versurile, răzlețe, cam crispate, oricum neconcludente. Va trebui să reveniți, ca să ne putem face o părere intemeiată despre puterile dv. lirice.

R.M. ȘERBĂNICĂ: Se confirmă bunele impresii inițiale (sovăielile sînt mai mult de ordin „tehnic", de ordinul expresiei). Cele mai reușite : „Descintatele ploi", „Stampă" I, „Învingătorii", „Calul".

CRISTIAN ȘERBU : Ne întrebam, deci, cînd ați uitat numele autorului, atunci, imediat după lectură, sau acum, după 8 ani ? Scrupulele dv. de onestitate mărturisite în scrisoare, aerul de regret cu care vorbiți de această uitare a numelui ne derutează teribil : rezultă din ele că, dacă n-ar fi intervenit fatalitatea cu uitarea, dv. ați fi fost gata să ne spuneți și numele, sau poate chiar să-l inscrieți undeva, în fruntea lucrării dv. într-un motto sau un subtitlu oarecare — de p., „parafrază sau contrapunct la episodul cutare, de X Y"... — sau măcar în josul paginii, într-o simplă trimitere informativă bibliografică. Dar ați uitat numele ! Dar cînd l-ați uitat ? O să spuneți că nu mai are nici o importanță și că întrebarea noastră e maniacală. Dar nu e chiar așa ! Căci dacă uitarea s-a produs atunci, imediat, după lectură și după scrierea „altui final" **(cînd mai aveați la îndemînă revista cu pricina)**, e o uitare de un anumit fel, **ați uitat, adică, să inscrieți pe manuscrisul dv., într-o referință oarecare, cum spuneam, și numele autorului !** Ceea ce arată, poate, că scrupulele de onestitate au apărut mai tîrziu, poate chiar după 8 ani, cînd ne-ați trimis lucrarea ? Sau poate că noi am interpretat greșit explicația („am scris atunci") și, de fapt, „finalul" dv. e scris acum, după 8 ani, și-n acest caz, uitarea e cu totul firească ! Atît de firească, încît devine o remarcabilă curiozitate faptul că, uitînd numele autorului ați reușit să păstrați, totuși, cu o intactă prospețime, senzația de „deranj" a lecturii (stimulatoare) de atunci și, mai mult încă, pasajele „utile" ale celor „5%" ! („pasagii însemnate de mine"). Trebuie să recunoașteți că lucrurile nu sînt tocmai clare. Cît privește valoarea și greutatea acelui 5% (despre care admiteți că „autorul le-ar fi recunoscut", poate), cine-ar putea să le aprecieze exact ? (desigur, e vorba de domeniul creației artistice și nu de procentul de fasole verde din compoziția unui ghiveci !...). Dv. știți bine (și ca jurist, între altele) că dreptul de proprietate artistică naște obligații rigoroase chiar pentru cine dorește să dea la iveală o operă „după o idee" a altcuiva (avem prilejul să observăm destul de des acest lucru, mai ales în cazul filmelor). Oricum, senzația dv. stăruitoare că datorați ceva acelui autor uitat (ceva nu destul de puțin și de neînsemnat — după propria dv. apreciere — ca să poată fi trecut sub tăcere sau ca să nu poată fi, eventual, recunoscut de autor) vă face cinste realmente (era și mai frumos, desigur, să-i fi căutat și numele, prin colecție !...). Vă onorează și scrupulele de probitate și mărturisirile pe care ni le-ați adresat. Cel puțin în parte (dar un procent mai mare decît 5% !) și anume, acolo unde spuneți „am crezut că-i cinstit să vi le semnalez", nu și acolo unde ziceți : „să trec sub tăcere un fapt ce, dacă ar fi fost descoperit, într-adevăr ar fi constituit un plagiat". Pentru că între cele două citate există o diferență fundamentală : unul înseamnă într-adevăr scrupule morale, de conștiință, în timp ce al doilea nu înseamnă nimic altceva decît teamă, frica de a nu fi prins „cu mîța-n sac". Și această teamă intervine de obicei, numai cînd „mîța" se află realmente pe undeva prin sacul cu pricina, — lucru pe care, de altfel, în ultimul citat din scrisoarea dv., îl recunoașteți pe sleau, cu dezarmanta, nevinovata, gafeusa „gură a păcătosului" : **„dacă ar fi fost descoperit ulterior, într-adevăr, ar fi constituit un plagiat" ! ? !** (inutil să vă mai spunem că **adevărata „cheie"** a problemei nu este în **descoperire** — un plagiat nedescoperit e tot un plagiat ! — ci în bucluca**sa** „uitare" a numelui autorului !...)

Geo Dumitrescu

N. B. Manuscrisele nu se restituie.

Caravana

Fiecare cuvînt e o cămilă
Ce merge încet, dar sigur,
Spre oaza visată.
Pustiul se cucerește palmă cu
Palmă,
Sub ochii ironici ai stelelor.
Mereu între noapte și zi
Ca-ntre tălcile unui clește
Ciclopic.
Cad insetații cu fața-n nisip
Crezînd c-au ajuns
La rîul cu proaspete unde...
Însă nimic nu poate opri
Din mersul ei caravana
În care cel ce se vindecă de sete
Prin cîntec,
Învinge.

VALERIU DRUMEȘ

Întîmplare

Pisica intră în boschetii
de trandafiri

Vine un copil cu mîinile întinse
după pisică

vine o femeie cu mîinile întinse
după copil

vine un bărbat cu mîinile întinse
după femeie

vine un vînt cu mîinile întinse
după trandafiri

vine și o lună cu brațele
lăsate în pămînt.

ION POTOLEA

Ca orice om

Cînd ninge și-mi las
în albumul de familie
amintirile
iluzia căderii de sus
mă face să nu-mi mai simt
tălpile
și colțurile camerei sînt
tot atîți sori
și mă îmbăt de lumină
albă
și de zbor
inima mea renaște
ca un nufăr alb
dintre ghețurile veșnice
ale cuvintelor învățate
să iubesc și să sufăr
ca orice om...

G. M. BUCOVICIOR

Hărți submarine

Închid ochii și ascult.
Degetul tău desenează peste mine
Cu vîrful unghiei, ușor
Stranii și verzi-întunecate-albastru
Hărți submarine.
Corăbii zburătoare se lovesc
De recifele sinilor ;
Marinari cu tatuaje pe suflet
Îmi cuprind torsul
În plasele aruncate afund ;
Peștii caută cu gurile însetate
În urechile mele.
Degetul tău și obrazul tău cald
Hotărăsc soarta Golfstromului
De-a lungul curenților albăstrii, pe sub piele.
Închid ochii și cobor
Ca într-un batiscaf raz
În apele tulburate de atingerea ta.

STELA COSTIOAIE

Eugeniu Barău : „La deltă"

În fața foii albe

Tot mai greu găsesc drumul
spre-ale luminii cercuri
în care ca o pasăre stai
apărîndu-te cu aripile de moarte,
din oglindă s-aude un geamăt
ca o ninsoare blîndă
măturînd trotuarele de tristețe,
pe bandă de magnetofon,
venit-ați oare
să-mi înregistrați sufletul ?
Singurătatea
ca o cămașă transpirată
mi se lipește de trup
ci eu,
în fața foii albe
singerînd.

GEORGE OCNIȘOARA

După ploaie

Un om trist
mirosea
a lacrimi
între palmele
lui
asudate
a plîns
știți
cum strălucește
un om
după ce a plîns ?
ca un arbore
după ploaie
lumina
cade
din păsări
cu însetate
buze
pe mîinile
celui
care a plîns
de parcă
acestea ar fi
marginile lumii.

VASILE LOGHIN

Mirosul de fîn

Îmi respiră deasupra
un ogar obosit
efigia pierdută a copilăriei
care aleargă să nu a părăsesc
să nu a las în drum
ca pe o cămașă neîncăpătoare
alerg și nu vreau să țin seamă
sînt tînăr acum cățelandru
potecile-s necercetate
m-așteaptă lumea
cu ușile vraiște lăsate
un han fără stăpîn și fără bucate
șiragul de chei
scrîșnește de atîta iubire
a ațipit rugina în broaște și
ca în basme păstrez a încăpere
pe care nimeni nu a va descuia
să rămînă neatins
mirosul de fîn și pădure
balansul firelor de prof
în razele filtrate de soare.

VIORICA IONESCU

Protocronismul sau ceva despre semnificația unui „caz"

II

5. 1. Adevărul, încă o dată amintit la pct. 5 trebuia să supere și a supărat, pe de o parte dintr-un complex cultural, pe de altă parte din aprehensiunea specifică intelectualului de azi că a apăra prioritatea unei idei estetice, „universale" în favoarea culturii românești înseamnă a da dovadă de provincialism. Nu cumva aceiași intelectuali se prezintă uneori la congrese și reuniuni internaționale — de literatură, de știință — cu credința sfioasă că nu știu nimic pe lîngă francezi, nemți sau americani ? Deși, cel puțin unii din ei știu că știu mult mai mult decît confrații lor occidentali care se exprimă însă mai fluid — e firesc — în limba lor maternă. De ce să confundăm la nesfîrșit o cauză mare cu un efect minor, pasager ? De ce această jenă de firesc ? De multă vreme, dar îndeosebi în ultimele decenii, noi românii nu mai sîntem niște anonimi în ochii unui adevărat intelectual informat din lumea largă, fiind legați de un sistem de referință încărcat de onoare : Brâncuși, Enescu, Eminescu, Eliade, Coandă... **Provincial ești dacă te simți.** Tocmai o astfel de atitudine — de cumințenie și sfiicine — mi se pare a ține de provincialism cultural, eu as spune de pesimism intelectual sufocat pe dos. Devenim partinitori împotriva propriei noastre culturi, crezînd că sîntem mai universali, recunoscînd — chiar și acolo unde nu există — spiritul francez, italian sau german... Viziunea aceasta comportamentală e departe de a fi încadrată în ramele bunului simț, mai ales cînd o întîlnim în subteranele criticii și istoriei literare : cutare poeți interbelici — Pillat, Bacovia — ar fi fost de filon francez, în timp ce altii — Barbu, Blaga — ar fi de sigiliu german, afirmații eronate care mai circulă încă sub pana unora din cercetătorii noștri complexați (pe nedrept și pînă cînd ?) de mitul culturilor mari.

6. (și vezi 0., 0.1., 0.1.1., 0.1.2., 0.1.3.). Ce infatuare culturală am fi dovedit dacă am fi afirmat cu voce tare, în lume, adevărul adevărat că Gherea este în Europa un predecesor al criticii literare de orientare marxistă, așa cum a dovedit într-o carte convingătoare, Al. Dima ? În dezbaterea recentă s-a citat acest caz, s-a precizat și data elaborării investigației (1962), dar a fost uitat un amănunt, egal cu o întrebare. O punem noi : **De ce cartea prof. Al. Dima nu a fost tradusă în cîteva limbi de circulație pentru a impune grabnic un adevăr incontestabil ?** Într-o postfață la **Istoria literaturii române** de N. Iorga, s-a demonstrat că istoricul literar român a fost un predecesor al sociologiei literaturii, știință care are și alți pionieri pe terenul culturii românești, de ieri și de azi : G. Ibrăileanu, H. Sanielevici, M. Ralea, Al. Claudian, total necunoscuți sub acest aspect și neantologați nici azi ca atare. În anii în care Lukács își scria „Teoria romanului" (1920), ideologia literară românească dăduse deja contribuțiile lui Gherea și, mai apoi, în 1909, **Spiritul critic în cultura românească**, sinteză de comparatism și sociologia literaturii.

7. Dar, în condițiile vremii de azi, mai putem oare vorbi de un „boicot al istoriei" ? Nimeni și nimic nu ne mai dă dreptul să susținem ca argument o astfel de sintagmă. S-a dovedit — și nu mai reiau ; vezi „Luceafărul" din 4 noiembrie 1978, p. 3 — că Blaga însuși a amendat această „credință". **Atunci ?** Dacă nu reușim la un moment dat, e suficient să ne gîndim la un „plan centralizat de măsuri ?" **Ca și cum noi nu am face parte din acest plan ?** Și eu m-am plîns (personal) Editurii Larousse de modul cum este prezentată literatura română, nu în dicționarele de autori, ci în chiar „Petit Larousse illustré" (ediția 1968) în care apăreau, dintre scriitori ; Eminescu, V. Cârlova, V. Alecsandri, Grigore Alexandrescu și... cam atît. Am scris apoi un articol indurerat pe această temă în chiar paginile revistei „Luceafărul" în decembrie 1968. Articolul era prea — cum să zic ? — plin de reproșuri și, pentru ca Editura Larousse să nu se supere (și pe autor) a apărut nesemnat. **Ați auzit bine ? „Ca să nu se supere".** Cine, de ce ? Cînd supărarea, cînd durerea erau ale noastre, dimpreună cu vina — și azi valabilă — că nu informăm suficient, la timp, și nu facem o binemeritată propagandă culturală și estetică marilor noastre valori în străinătate. E bine să facem planuri centralizate, dar să nu ne uităm silabele pe parcurs.

Eugeniu Barau : „Iarna"

8. Da, există un mit al „obiectivității apusene" dar și o „reală" — adică mai eficientă în raport cu noi — „sociologie a succesului". Noi suferim de prea multă sfiicine, el suferă de prea mult cinism — firesc, uneori — dar bine organizat. Un opinent la masa rotundă a **Luceafărului** a afirmat că sîntem ignorați sistematic de către juriile premiului Nobel.

Dar s-a întîmplat, în 1956, ca noi înșine să ne ignorăm, nesusținînd oficial pe Blaga, care a pierdut doar cu două voturi diferență. Premiul Nobel, revenit atunci lui Juan Ramon Jimenez. Or, gestul acesta, foarte greu delibil în memoria noastră, se reține, cred, în toată absurditatea lui istorică și în memoria altora. Aș adăuga în continuare că nu numai de către juriile premiului Nobel, ci, în general, de către multe alte jurii — sîntem ignorați. Dar și pentru că — din diverse (?) motive — acceptăm ideea de a fi ignorați. O spun din experiență, am făcut de două ori parte din astfel de jurii și, de fiecare dată, am susținut, evident, un poet român. Organismele românești de cultură m-au sprijinit **așa-puțin-cît-să-nu-se-simtă-opoziția** că de ce adică a fost ales subsemnatul în juriu și nu altcineva ? ! S-a ignorat mai întîi că nu mă puteam propune pe mine însumi — nefiind poet ; mai apoi, puțini din țară erau de acord cu propunerea pe care voiam s-o avansez. Și atunci, în loc să fiu însoțit de cărțile și de materialul publicitar de rigoare, am fost însoțit de suspiciune, de bănuieli. Așadar, pentru ce să ne mirăm că, pînă la urmă, premiul este obținut de un poet portughez, grec sau italian ? Reprezentanții — din juriu — ai țărilor respective au fost precedați de mari cantități... calitative de material publicitar **s.c.l.** Mutatis mutandis, faptul acesta îmi amintește un altul semnalat nu de mult de Adrian Marino, **într-o prezență** apărută în 28 septembrie 1978 în „Tribuna". La **Fundația Saint-John Perse** din Aix-en-Provence care posedă, printre altele, toate traducerile apărute în alte limbi din opera marelui poet francez, **nu se află decît o traducere românească, a unei singure poezii.**

Să nu uităm că, pe lîngă antologia apărută în volum separat în românește — în versiunea lui Aurel Rău, în 1969 — Saint-John Perse fusese tradus în limba noastră cu „Anabase", încă în 1924, de Ion Pillat cu care, dealtminteri, poetul francez a și corespondat. Curioasă absență, nu-i așa ? Și cînd te gîndești — aș adăuga acum inspirat de Adrian Marino — că numai în biblioteca subsemnatului se află cel puțin 20 (douăzeci) de cărți, de toate soiurile, trimise de editori și autori din Aix-en-Provence ? Iată cum știu alții să-și facă propaganda !

9. Inspirată prin intențiile și realizare, masa rotundă a **„Luceafărului"** a stat sub egida unei înțelepciuni eminesciene : „Momentul întîi ; popoarele învață a cugeta ; momentul al doilea, cugetă asupra sa însuși — al treilea, **cugetă asupra lumei întregi și pentru lumea întreagă"** (s.n.).

10. Ce aș putea glosa pe marginea acestui magnific adevăr ? Nimic altceva decît adevărul-clișeu că **azi putem, că sîntem în măsură să judecăm, în fine, lumea întreagă. Cu o condiție : să nu uităm că și ea ne judecă pe noi. Cu aceleași drepturi.**

Constantin Crișan

Poeme înrourate

Urmare din pag. 1

amintit într-o viziune de grație a poetului, care-l așează în relație directă cu mitul biblic al izgonirii din paradis; frunzele albastre ale pomului cunoașterii sînt cuvintele cerului. Există o analogie între „poetul căruia i s-au promis toate cuvintele și Don Juan, căruia, la fel, i s-au promis toate femeile, dar și primul și al doilea nu caută decît Cuvîntul, respectiv Femeia. „Poetul... trebuie să asculte prin straturile geologice depuse de epocile succesive murmurul dintîi, auroral al cuvîntului, fluxul vital capabil să ordoneze lumea discordantă după norma învincibilă a iubirii". Într-un poem intitulat „Memoria", poetul se adresează parcă întregii firi, situîndu-se astfel cel mai înalt punct de vedere: „Cît de bătrînă ești durere umană / ți-a crescut părul alb / și asemenea unei cocote / ți-l mai pui încă pe vesele bigudiuri // mîna cu cele patru degete / ale pămîntului apei aerului și focului / îți astupă gura / tar tu o șaruți cu sughițuri feroce // dar mai bine să spun bună seara / în acest castel cu aurori boreale / voi asculta în solitudine cum trece viața / împreună cu memoria răului".

Hieratismul imaginilor, evocarea metalelor rare și expresia simplă, esențială, conferă unor poeme atmosfera unei oficieri sacre : „Un înger cu aripi / albastre îmi sărută mîna / care-ți scrie aceste rînduri / ale uitării un înger // tu ai fost o floare de aur / în cerul părăsit tu ai fost acel // cort de raze ale lumii / sub care m-am născut din lacrimi // o ce lacrimi îl întreb eu / pe îngerul cu aripi albastre / dar el sărută respectuos mîna care-ți scrie / aceste rînduri ale uitării (O ce lacrimi), *versuri din care se poate deduce poziția demiurgică pe care Dan Laurențiu i-o rezervă poetului.*

În „O pogorîre în Maelström" (text inițiatic pentru poezia sa), Dan Laurențiu scrie „orice cuvînt care se schimbă este o eroare, orice ființă care se schimbă este o eroare, dar raportul dintre ele este adevărat" sau „...mă întreb... ce poate însemna pentru mine altceva decît am spus mai înainte că a trăi în moarte este echivalent cu a trăi viața cuvîntului ?", ceea ce exprimă o conștiință estetică nutrită parcă direct din aceste versuri ilustrative pe care le cităm: „Aș vrea să-mi aduc aminte de tine / dacă s-ar întîmpla acest miracol / ei bine, eu care trăiesc în balonul albastru / în sfera neagră a unui cuvînt // ar trebui să intonez cîntece de înviere / cu moartea pre moarte călcînd...", stare paradoxală în care condițional-optativul — deși la prima vedere numește o dorință de apropiere prin intermediul amintirii — într-un plan mai adînc al poemului, exprimă o îndepărtare de ființa adorată.

Poetul iubirii, iubire intuită și teoretizată ca remediu al regăsirii acelui univers în care cuvîntul originar stăpînea cu muzica lui fiare și cetini, stihii și ape, monștri și fulgere, lumină și întuneric — armonizîndu-le, este îndreptățit a se arăta sceptic față de virtuțile pe care cuvîntul și le-a pierdut din clipa integrării sale în limbajul comun : „...o primăvară // fii tu fericită dezbracă și / spală cu apă solară cu vînt / și cu umbră al nostru limbaj / o primăvară".

Fără a se referi în vreun fel nici la misiunea artei, nici la efortul găsirii acelui cuvînt auroral „ce exprimă adevărul", poemul „Drumul", etajat în direcția viitorului din versuri în care cuvintele monosilabice sînt majoritare și necesitînd tocmai de aceea un accent monoton (așa cum copil fiind, ți s-ar îngădui să stai pe țărmul unei mări perpetuu înnoptate și să privești căderea unei stele ce s-ar declanșa de la orizontul mării spre înaltul cerului, deplasîndu-se atît de încet, încît abia după o viață ai ajunge s-o vezi coborînd pe emisfera cealaltă a bolții) exprimă viața poetului, conștient de travaliul său: „Va / veni / iarna / pei nisipuri / albe / un / om / va / merge / singur / fiecare / pas / va / fi / o / picătură / de / sînge".

Congener cu spiritele înclinate spre filosofare, talentul lui Dan Laurențiu reușește, prin viziune, să încorporeze lirismului chiar domeniul arid al ideii pure, așa cum se poate vedea în poemul „Un filosof grec" : „Soarele tropăind ca un diavol / pe treptele unde eu dorm scufundat / în mare / o bătaie de copită în ușă ce soartă / bună sau rea își anunță vizita // lumea sensibilă este / într-o continuă mișcare / lumea inteligibilă este / într-un veșnic repaos // astfel se naște echilibrul / dinamic haosul se transformă în cosmos / iar ultimul stă cu ochiul la pîndă / el pîndește sosirea haosului // un filosof grec suvide / pe noptieră un filosof / grec nu vorbește / despre o soartă bună sau rea". Trebuie spus — nu numai ca o laudă, ci și ca un îmbold — că va fi dificil pentru Dan Laurențiu să depășească poemele înrourate ale ultimei sale cărți.

Ultimele avataruri ale domnului Nimeni

Urmare din pag. 1

turale ? Întîmplarea de a ronțăi castane prăjite pe sub plataniii bulevardului St. Jacques sau a te plimba cu mîinile la subțioară pe unde s-au frămîntat altădată pentru mai mult adevăr un Voltaire, Saint-Simon, Rousseau sau alții nu dă dreptul nimănui, și cu atît mai puțin unei simple sentinele a neantului, să-și ia mască dantoniană față de o lume pe care n-o cunoaște, față de o spiritualitate pe care o privește cu periscopul deformat al prejudecății tenace și chiar al urii !

Cu complexe de genialitate mai devastatoare decît s-ar putea închipui, simulant de demiurgii verbale, priceput în a dezghioca petalele poemului, în a urmări schimbările chimice ale acestuia, asimilația clorofiliană a metaforei, zîmbetului sau (de ce nu?) pumnalul unei rime, raportul dintre scurtimea unui vers și circulația sangvină din aorta poetului, știind totul, gustînd totul, apreciind și chiar presimțind totul, blazat de atîtea sentințe, obosit de atîtea false prooroci d-l Nimeni se năpustește acum asupra mormintelor și în zelul lui necrofor amestecă totul cu secreții biliare. Defăimător neobosit și încăpățînat al memoriei lui Arghezi, cu limba masochist bifurcată, riciie în scindura sicriului arghezian. Pe scurt : își amintește că odată, de mult, pe cînd făcea plopul pere și răchita micșunele, autorul „Cuvintelor potrivite", irascibil din te miri ce cum era, arțăgos, bătăios și capricios ar fi scris o sarcastică tabletă la adresa zeițarilor unei tipografii și d-sa nesuportînd inclemența, meschina intervenție argheziană le-a luat apărarea împotriva fostului zeițar și autor de „psalmi". E posibil să fie așa. Irascibilitatea pamfletarului e arhicunoscută. Personal știu că așezarea trazelor unei tablete în formă de poem de către un tehnoredactor fantezist era să afecteze grav relația dintre poet și unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai săi. Dar asta e altă poveste. În schimb „apărătorul" snob al zeițarilor de lîngă care s-a smuls fără urmă de remușcare vrea să completeze portretul moral al lui Arghezi plecînd de la amintitul detaliu.

De unde acest nou impuls pentru furia sa neagră la adresa autorului „Agatelor negre" ? Revista „Luceafărul" a avut inspirația de a publica, în perspectiva aniversării a 100 de ani de la nașterea marelui poet, o serie de mărturii și evocări din partea celor care l-au cunoscut. Nu cred că cineva și-a propus să compună un tablou encomiastic cu orice preț al poetului, să-i eroizeze destinul, caracterul sau condeiul. De cînd e lumea, în astfel de împrejurări — mai ales că e vorba de o revistă de tineret — reliefarea laturii exemplare a personalității e normal să prevaleze. În astfel de împrejurări, oamenii își împărtășesc emoțiile, punînd accentul pe ceea ce îl leagă uman și intelectual de ființa celui evocat. Citind „mărturiile" din „Luceafărul" d-l Nimeni intră într-o stare de anxietate justițiară care ar fi contrariat, prin cerbicia tonului, pînă și pe cei mai înrăiți delatori. De unde, așadar, această vocație inchizitorial dogmatică ? Reflex tardiv al unui iacobinism de circumstanță ? Obnubilare ? Ce poate explica această, sinistră în uritenia ei, pată de maculare ? De ce îl irită, în fond, faptul că poetul a stat cu slova lui de aur alături de visele noastre? Știe toată lumea — și Arghezi a demonstrat-o strălucit — că Poezia nu este cum mai cred unii semidocți simplă „potrivire de cuvinte", ci potrivire și nepotrivire, armonie și disonanță de flăcări ale gîndului și visului, împerechere dureroasă de stări contrarii, de viață și de moarte. Așa sînt și „Cuvinte potrivite". Așa sînt și „Cadențe" sau „Frunze". Pe de altă parte de ce domnule vă irită atît de nedemn, fiind vorba de „potriviri", amănuntul că poetul și-a potrivit în cîteva canonoane de stil și imaginație ritmul inimii lui cu ritmul inimii noastre ? Cine este de vină că n-ați putut înțelege ultimele lui cărți, că n-ați simțit cît de întinerite erau corzile uriașei sale harpe care cînta la fruntariile necunoscutului și misterului?:

Deșteaptă-te în sufletul meu, soare,
Ca-ntre făcliile pădurii.
Străbate-mă cu sărbătoare
Și dă-mă-n leagăn cu vulturii

Cine este de vină că nu aveți acces sau că vă pricepeți în realitate atît de puțin la treburi ale tainei și simțirii ? De ce vă irită, n-am să înțeleg niciodată, pînă și umbra și oasele lui Arghezi ? Ele dorm printre licurici și sămînță de fluturi, sub brazda unui pămînt numit „românește" Mărțișor, ele dorm sub brazda mai largă a acestui pămînt în care visează atîtea oseminte pierdute.

Iar cuvintele pe care le intăriți radiofonic de fiecare dată împotriva lui, fiind totuși cuvinte „românești" se rușinează, își pierd echilibrul sonor și capătă în urechea noastră svon de tobă răgușită, dezacordată : „Scula asta are mare căutare, / Niciodată golul n-a sunat mai tare" **(Inscripții pe tobă). Vă amintiți cine le-a scris? Cine e vinovat că poetul va „smingălit", fără să vrea, atît de bine portretul ?**

SPORT

Nu numai despre Dobrin

● Dobrin, supranumit „prințul din Trivale", cînd îi merge jocul, și „giscanul", cînd nu-i merge, este iarăși un „caz". După scurta sa trecere prin cantonamentul din Poiana Brașov (loc cum nu se poate mai potrivit de vacanță pentru tehnicienii noștri), cel mai bun fotbalist român în anul 1978 începe anul 1979 cu o lungă suspendare de la națională și de la club. Ce s-a întîmplat ? Dacă „misterul" de la Guadalajara persistă încă, „misterul" de la Poiana Brașov pare de data asta să fi fost dezlegat cu o ușurință demnă de o cauză mai bună. Pentru abaterile sale de la viața sportivă, Dobrin a fost sancționat exemplar, fiind la un moment dat exclus pe viață din activitatea fotbalistică. Nu este în intenția noastră și nici n-avem căderea să punem în discuție sancțiunile federației de specialitate, atîta timp cît cei din fruntea acestela răspund pentru ele. Ne limităm numai la a constata că, în afară de Dobrin, suferă urmările acestei măsuri și cei care au luat-o, nemaiamintind de clubul F. C. Argeș, care își vede periclitate șansele de a se menține în fruntea diviziei. Ori aceasta nu bucură pe nimeni, oricît de exasperați am fi de comportarea unora dintre fotbaliștii noștri. A te entuziasma prea mult în fața unei măsuri de acest fel, oricît ar fi aceasta de exemplară și de îndreptățită, înseamnă a-i exagera importanța pentru bunul mers al fotbalului nostru în general. Ori cum merge fotbalul la noi știm. Vedem rezultatele și singuri, fără să mai fie nevoie să așteptăm calificativele evazive ale lui Ștefan Covaci. Măsura luată împotriva lui Dobrin a luat asemenea proporții pentru că ea este singulară și vizează un singur fotbalist (de excepție) și nu fotbalul nostru în general. Prin scoaterea lui Dobrin din lotul olimpic (olimpic și nu altceva) se va realiza, poate, înșăimîntarea temporară a altora, dar nu se va rezolva problema reprezentativelor noastre angajate, în acest an, în două mari bătălii alături de echipe puternice, cu cotă în fotbalul mondial. Că Dobrin nu va mai juca împotriva Spaniei sau a Ungariei (deși s-ar putea să se resimtă această absență, ca la Guadalajara) este una, iar întrebarea cu cine vom juca împotriva acestora este alta. Loturile de pînă acum sînt neîncheiate deoarece de cîțiva ani prin ele trec prea mulți jucători. Despre tactică, concepție de joc se vorbește înainte și după partide că n-ar fi fost respectate. Jucători buni, utili, sînt ținuți departe din motive obscure („cazul" Dinu, pînă de curînd), la alții se renunță prea ușor (Cheran, să zicem) la alții prea greu (Anghelini) etc. Nu, nu facem noi echipele reprezentative. Părerile noastre pot fi la fel de subiective ca și cele ale peluzei (se uită totuși că acesta plătește). Dar și părerile tehnicienilor pot fi la fel de subiective, după cum s-a și văzut pînă acum. Reamintim numai că Brazilia a avut o vreme selecționer, un cronicar. Că la ultimul campionat mondial a fost condusă de un profesor de educație fizică. Că Polonia a avut în fruntea ei un electronist... Sigur, este de dorit ca pe fotbaliști să-i antreneze „meseriașii" din fotbal. Această însă, mai ales cînd „meseriașii" nu prea au cu ce să se laude, nu face din toți cellalți iubitori ai fotbalului, inclusiv cronicarii, niște incompetenți. Diplomele în fotbal se obțin pe terenul de joc. Am fi primii care ne-am bucura să nu fi avut dreptate niciodată, numai cu condiția să fim contrazși de rezultate.

Ulise

PARODII

IOAN ALEXANDRU

Ioanul Danii

Ioanul Danii-l văduvoi de marți
S-a dus mulerea pînă jos în criptă
Pe cînd se lasă bruma într-un drîc pe fîn
Și nu-i mai face nime inimioara friptă

Și nu mai sare noaptea iar pîrleazul
Și dimineața nu mai vine nedormită
Că i s-a spart uleiorul la cloroi
Și fusta-i e de fîn amîrosită

Casul în straită rămas-a fără corb
Mușcațiile bolesc într-un geamlîc
O hivoliță nu mai stă la montă
Pentru mai nu știu ce farafastic

Cuptorul scoate fum numai pe-o mară
Și cîinele-i cu coada cam olnagă
Și cocostîrcul din cămară-i tuns
Și la fîntînă cumpăna e hleaga

Cu coasa-n spate sub un clop de pai
Ioanul Danii văduvoi petrece
Mai bea un șip dintr-un rachiu verzui
Și mușcă lacom dintr-o rață rece

Apoi se duce iar la țintirim
La umbra crucii celei săvîrșite
Că ea plecat-a șuie prin vecini —
Cam la vreo cinci morminte mai înainte.

Niculae Alexandru Vest

m a p a m o n d

Vocea istoriei, eternă

Insemnări de călătorie

Trenurile de aici nu au, din fericire, obstinația vitezei și a punctualității germane, iar mecanicii lor nu cunosc voluptatea de a înlocui ora exactă prin aceea menționată în mersul feroviar. Ferestrele vagonului îți lasă astfel răgazul să te transformi într-un ochi hipertrofiat și să gravezi pe îndelete imagini și reliefuri expuse soarelui în acest muzeu al harului genuin care este Italia.

În Veneția, dimineața, lumina trandafirie, Turneriană, răsare peste Ponte sulla Laguna, desenînd cu un negru intens năvoadele și gondolele banalizate liric și totuși uimitoare, — lebede negre încremenite într-o apă translucidă, verzuie, de jad solar. Orașul se ascunde dincolo de ceturi sidefii pe care le bănuiești doar străpunse de Turla lui San-Marc sau Caorle, de Turlele coloanelor din fața lui Palazzo Ducale. Vicenza, despre care știu că e patria lui Palladio, îmi apare îngropată într-un verde compact, în zare năluceste un zid de dom între plopii drepți ei înșiși ca niște turle de domuri. Liniile verticale se îndulcesc prin curbura gingașă a pinilor, născuți spre a se logodi cu cerul Italiei. Terasamentul îmi oferă imaginea blocurilor, de dimensiuni intime, cu fațade albe și ocru scînteind în soarele matinal. Vechea Vicenza cu Catedrale, Teatrul Olimpic și Bazilica o bănuiesc iarăși invizibilă, dincolo de aceste dealuri ca o tablă de șah a semănăturilor culese geometric. Din Verona, orașul miticilor îndrăgostiți, nu disting decît pini piramidali, case vechi cu ziduri groase, oblice, și un zid rupt pierdut în zare. O scînteie intens albastră și lină la Brescia. O italiancă, accentuat brună și mobilă din compartiment, care mă urmărise atent în timpul notițelor, mă ajută : „Il lago de Garde e Sirmione". Iarăși cetăți de verdeață, ziduri vechi, vii frumos așezate și neașteptate cimitire de mașini, erodate fîșîituri moarte cocotate inutil una în spatele celeilalte. Trei tineri gălăgioși, cu mișcări grațioase care cîntă cu intermitențe, pe semne elevi, mă urmărește — pentru că notez cîte ceva — aruncînd privin curioase de pe culoar în compartiment. Dar peisajul se schimbă brusc, pămîntul cu zimbetul lui solar se retrage ; apar uzine de beton, camioane, mașini multicolore, santiere cu materiale de construcții. Am ajuns la Milano.

★

Și tocmai aci, la Milano, această metropolă industrială cu cîteva milioane de locuitori, strălucește ca o perlă neprețuită în faldurile scrocii Domul, îl Duomo. Începută în 1386 sub patronajul arhiepiscopului Antonio da Saluzzo, din marmora oferită de Gian Galeazzo Visconti — un munte întreg — minunea se desăvîrșește încă. Pe aripile laterale, înarmați cu miei dalte și ciocane, meșterii înconjoară turnurile crenelate. Notiunea de gotic flamboian apare frigidă și livrescă în fața acestei realități. Domul îți taie respirația, apărut brusc pe dunăi un faptuos nasal comercial, cînd nu-i vezi decît o latură. Apoi fațada apare întreagă, și domul te absoarbe, în sus, te face imponderabil, și vielesti spre Madona de cupă aurită din vîrf. Turnurile, cele 135 de turnuri, cresc unul dintr-altul, curgînd din materia masivă, din pasta cenușie a marmorei, materializîndu-se în stalactite dantelate, spre văzduh. În interior, după cele cinci porți de bronz, cupole gotice înalte îți întretaie nervurile, dînd adîncime înălțimii austere. Coloanele masive formează o galerie solemnă luminată de vitralii. Studiez un singur portic, o celulă a Domului interior, un fagure al harului. Sub bolta aurită lin, vitraliul pătrat albastrul cobalt și violetul pe un fundal neutru. Sub el o altă boltă de lumină cenușie, cenușiului și alte vitralii în care apare dulcenul auriu. Toate incadrează un grup statuar : Madona, cîteva din haine și alte oameni în zbor încremenit. Lateral, străpunse din arhitecturi inutilă. În fața marelui un uriaș sfeșnic pare un pom uitînd al cosmosului.

Afară, în lumină orbitoare, pe trotuarul se reface desenul cetății antice, pe spate, în Piazza del Duomo. Pe treptele turnului obosiți ai privirii pierduți. În mijloc, o tarabă multicolură fîlfîie vechile steaguri ale cetății milaneze.

★

Literatura despre Roma ar ocupa, probabil, o bibliotecă întreagă, cînd ce-ai interesa, de pildă, o nouă invocare a sanctuarelor artei sale — San Pietro, Vaticanul, Vila Borghese, sau a marilor monumente Coliseul, Arcul lui Constantin, Panteonul. Dar poate și mai important este faptul că cetatea eternă rămîne, așa scrie Guido Piovene în Viaggio in Italia, despre care afla prin mijlocirea lui Dan Hăulică, o prezență coleidoscopică, „un sublim actor, care apasă pe sufleie, face violență; care turtește oamenii ori îi exaltă." Probabil că mai aproape de exaltare, vîrful și numeria mea absorb cele mai minunate detalii ale culorilor, formelor și volumelor, străzi cu fațade pelinate, străzile, cît să te strecori între ele, pietele — acele uri de Piazza care transformă orașul într-un [illegible] instelat format din marele [illegible] te în care troonează statuia ecvestră a lui Marc Aurelin sau Obeliscul din Piazza din Popolo. Această din urmă Piazza, în apropiere de Academia di Romania, este pentru mine cîntecul a Romei prin sinteza unică dintre o istorie magnifică și un prezent pe cît de derutant, pe atît de acaparator. De o parte și de alta a Pizzei Poseidoni și tritori de marmură stăpînesc cîte o scoică utilizată cu cot sfincși enigmatici pe balustradele laterale. Dar iată că tocmai obeliscul egiptean din centru inconjurat de lei cu spinarea puternică este un loc de întîlnire al motocurelor asuprite, stăpînite de vîrstele impetuoase, 15—20 ani, băieți și fete în salopete de blugini, elevi și studenți încă în vacanță, care fin zgomotoase conclavuri despre organizarea după-amiezelor. Un elev se întinde pe spatele leului de marmură, declamînd-se într-o scurtă alocuțiune, monument. Spre dreapta, Teatro Sociale filmată de Fellini, loc de întîlnire al artiștilor, cu mărcile amfiteatre de magnolie care [illegible] sălăuri, glamoroșe [illegible] de film, bărbați bronzați purtînd simbolul bărbiei al [illegible] și broșuri de sur de [illegible] și grozavi [illegible]. Mașinile clatonează infernal, se întretaie în logica dementă a vitezei, încît e de mirare că pietonii les tăferi din vîrtejul lor asuprire, vîrtej îndreptat dincolo de Arc, sub care zace în fiecare zi un bătrîn decrepit, care ridică spre trecători o privire decolorată și interogativă. Surprinzi privind atent cîte un tînăr bardat, paradoxale inversiuni, dar tot tinerii — alții — scandează lozinci comuniste împotriva somajului, și electrizează compartimentele trenurilor cu discuții împotriva fascismului și terorismului. Piazza del Popolo este și punctul inițial al Viei Corso unde fațade vechi adăpostesc magazine strălucitoare, cu rafturi asediind tavanele de oglinzi. Pe strada Condotti, bijutierul Bulgari, cel răpit și răscumpărat în urmă cu cîteva luni pentru o sumă astronomică, expune cu nonșalanță comenzile unei Jacqueline Kennedy. În fața ușii „o gorilă" cu figură imobilă. Dar mai cu seamă peste tot sînt romanii, femei înalte cu o grație felină și mers în aparență lent ca un dans, tineri supli, fete cu frizuri mărunte fumînd îndrăcit, — și peste toi dicția impecabilă a italienei vorbită la Roma care se insinuează cu silabele ei rotunde în memoria ta, ca o melodie obsedantă de azur și soare.

★

Grădinile Borghese și Parco del Lago sînt dimpotrivă, o Romă aeriană și romantică, supusă ofensivei exotice. Spații vaste cu boschete înalte, flori roșii de oleandru arzînd ca într-un pom de crăciun românesc, alte flori mai violete la fel de fastuoase lîngă „Via delle Magnolia", pinii neclintiți cu umbrelele lor fragile pe cerul siniliu, iarba grasă și înaltă, alcătuiesc acel hybru al naturii italice pe care-l cîntaseră romanticii englezi ca și cei români, un Bolintineanu retoric, de pildă, în Conrad : „Italia ferice, pămînt debcios. / În care este totul atîta de frumos! / *Prea* răpitor, *prea* dulce, *prea* splendid, *prea* molatic". Grădinile Borghese se mai conjugă în memoria mea cu concertul clopotelor de duminică, iar Parco del Lago, un refugiu al italienilor obosiți de atîta trecut, completează aerul de evadare. Și totuși lacul e o stampă clasică — eterna antichitate — magnolii și un mic templu neo-grec cu suple colonade și statui mitologice, lebede albe, bărci cu baldachin care plimbă copiii, un guritor cu un papagal verde pe umăr, fetițe cu rochii lungi de mătăsuri de portelan și invocările unor tați grea domestici spre cumintenia odraslelor numeroase.

★

Romania și Italia îmi apar conjugate în memoria latină de pe frontispiciul Academiei din Romania, faraonică clădire datorată lui Iorga și Pârvan cu o minunată bibliotecă, unde la o masă tihnită cu lampă de bronz am răsfoit și eu într-o seară o Antologie a Criticii italiene. Există și o Piazza Bucarest în Parcul Borghese, dar mai cu seamă [illegible] la trecătorii, identic de Secure dată : „Romana ?", „Noi, [illegible] din Romania ?". „A ei, Romana di Cransescu ?" Culturile [illegible] și ele să fie apropiate, și am anunțat în acea seară de lectura la Biblioteca, la vizita a doi italieni de vîrstă mijlocie care căutau [illegible] a gramatică a limbii române. În la vechetorul acestui loc, profesorul Brunel, afîș despre [illegible] editoriale însemnate, de care Academia di Romania [illegible] Un Pacuri Istrati, [illegible] Italiană și [illegible], ca [illegible], un „[illegible]", magic și fabulos, [illegible] tradiția orală în stil oriental... [illegible] Un Goga [illegible] în tradiția lui Paolo Soldati.

Dincolo însă de aceste argumente aparitiei fenomenalului există limba italiană pe care o aud pretutindeni și care mă face, mai ales de la distanță, să cred că descopăr un grup de rumîni. E însă vocea istoriei, aparent fragilă, dar eternă.

Elena Tacciu

Sic Roma : „Roma"

Universalitatea lui Eminescu

O foarte frumoasă și utilă plachetă, *Presentation Mihai Eminescu*, a apărut la Avignon (Franța), sub semnătura profesorului Georges Barthouil, de la Facultatea de Litere și Științe umane din capitala Provenței.

Prima parte cuprinde o succintă prezentare a vieții și operei marelui nostru poet, însoțită de un grupaj necesar de note lămuritoare pentru lectorul francez; cea de a doua, o microantologie poetică în ediție bilingvă, româno-franceză, care însumează 18 poeme, dintre care amintim : „Mortua est", „Floare albastră", „De cîte ori iubito", „Rugăciunea unui dac", „Pe lîngă plopii fără soț", „Trecut-au anii", „Peste vîrfuri", „Ce te legeni"..., „Mai am un singur dor", „La steaua", „De ce nu-mi vii" etc.

Poemele antologate păstrează, în versiunea franceză a profesorului și poetului Georges Barthouil multe din aromele moldave și din umbrele melancoliei eminesciene.

Gestul profesorului avignonez este nu doar un semn de prietenie și de prețuire ci și un omagiu adus genialului poet român care, cu fiecare nouă traducere, pătrunde tot mai puternic în circuitul universal al marilor valori poetice.

Reproducem în continuare poezia „Ce te legeni"... (Qui te berce...) în varianta franceză realizată de Georges Barthouil.

— „Qui te berce, ô foret,
Sans qu'il pleuve ou qu'il vente,
Tes branches jusqu'à terre ?"
— „Que ne me bercerais-je

Puisque mon temps s'en va !
Le jour meurt, la nuit croît
Et mange mon feuillage.
Le vent rabat mes feuilles,
Eloigne mes chanteurs,
Ce meme vent qui bat —
C'est l'hiver, l'ete gît.
Pourquoi ne pas ployer
Si les oiseaux s'en vont !
Au-dessus des rameaux
De grands vols d'hirondelles
Emportent mes pensees
Et ma chance avec elles ;
Et s'en vont, et s'en vont,
Effaçant l'horizon;
S'en vont comme les heures,
Faisant battre leurs ailes,
Et me laissent désert,
Engourdi et flétri
Solitaire en mon deuil
En qui seul me mirer !"

Dialogul real al culturilor

Urmare din pag. I

pre atașamentul lui față de „omul secret" al lui Baltazar Garcian, despre necesitatea confruntării noastre cu marile probleme contemporane ale vieții internaționale, despre „prezențele românești" care durează în măsura în care trezesc interesul și impresionează, în timp ce altele sînt repede uitate ; autorul discută cele mai potrivite căi pentru a pătrunde mai mult în lume și crede că se cade să punem un accent sporit asupra valorilor „cetățene" întrucît — spune el — există „o patrie de plaiuri dar și o patrie de ziduri". Și, aceasta nu numai pentru că autorul este un erudit, dar și deoarece consideră necesar ca să apărem în fața străinătății integral, nu numai dintr-o singură latură. În acest sens, autorul precizează: „patriotism mai înseamnă, între multe altele . . ., a construi cît mai solid și fundamental posibil, cît mai durabil și monumental".

Asemenea referiri la temeinic și seriozitate în orice fel de acțiune culturală revin adesea în prima parte a cărții și ele conving, ba chiar subjugă pe cititor, care totuși, uneori nu va împărtăși opiniile scriitorului, pornit în șarjă să-și desființeze adversarul sau înclinat să dea proporții grandioase unor episoade ce fac parte din cotidian. Dar chiar acolo unde autorul nu subjugă, el incîtă și stimulează, astfel că această neobișnuită carte de călătorie este parcursă cu o nesfîrșită curiozitate, îndemnînd la meditație și la acțiune mai bine organizată și mai eficientă. Cea ce atrage totuși, în „jurnalul intelectual" al lui Adrian Marino este tabloul lui de a colege [illegible] : mai întîi recunoști locul și de aici, apoi, revine pentru a vedea pînă în cele mai mărunte detalii, ca în Victoria and Albert Museum din Londra, de exemplu. În acest fel, el comunică o imagine cadru și apoi fragmente văzute cu lupa, ca în picturile flamande. Privită astfel, Londra se înfățișează ca un centru al culturii universale, în interiorul căruia acționează o serie de factori specifici, capabili să dezvăluie personalitatea capitalei insulare. Mai mult, autorul culege date de pe străzi, din librării, din piețe — ar fi trebuit să zăbovească și într-un „pub" ! — și astfel contactul lui cu viața capitalei este direct. Excelent este capitolul în care descrie senzația de izolare pe care o încearcă orice străin, după cum scria și Kayserling, care susținea că civilizația engleză obligă pe străini să se definească pe sine. După izolare, urmează, însă, integrarea în ritm și înțelegerea acelui complex de ciudățenii proprii insularilor, întregul mecanism dezvăluindu-și sensul, care, odată descifrat, deschide porțile tuturor fenomenelor aparent stranii. Tehnica detaliului și a imaginii cadru are, așadar, virtuțile ei, dezvăluind autorului lucruri pe care nu le-a observat cel dornic doar să descrie sau cel pornit să-și plimbe nostalgia în lume, pe urmele lui Jaques melancolicul.

Cu spirit scrutător, cu înclinație polemică, cu sensibilitatea-i ieșită din comun, Adrian Marino ajunge la caracterizări ce se întipărește în minte. O simbătă la Lisabona îl face pe autor să conchidă că „portughezii n-au deloc vocația aglomerației. Nimeni nu se grăbește. Pe marile artere sau în piețele centrale foiala — mai ales după amiază, între cinci și șapte — este destul de mare, dar fără precipitare, îmbulzeală sau busculadă. Portugalia este prima țară latină în care n-am fost îmbrîncit pe stradă și călcat pe pantofi. Nu se aud nici vociferări, nici strigăte". Tot astfel, înaintea despărțirii de Copenhaga, autorul încearcă să stabilească o imagine globală; ceea ce rezultă este „imaginea placidă, provincială, de oraș hanseatic, aș spune, care s-a păstrat în bună parte. S-ar putea ca nordul să ofere adevărata soluție a civilizației moderne: un echilibru între marele avantaje ale societății și tehnici actuale, dar restrînse la scară și concentrate pe spații mici, în proporții care să nu alieneze, să nu strivească pe om". Din ansamblul de impresii, din imaginile fugare este desenata o imagine de ansamblu care pune în lumină un stil de civilizație. Cartea de călătorie și-a atins astfel, țelul, întrucît a trecut dincolo de necesitățile didactice sau de țeluri artistice și a transmis alt mod de a gîndi și de comportare.

Reconstituirea acestor particularități prin ceea ce au ele mai expresiv este obiectivul pe care și-l fixează orice carte care-și propune să faciliteze comunicarea între culturi și pătrunderea propriei culturi într-un ansamblu care a devenit familiar prin cercetarea atentă. Se ridică, în acel moment, întrebarea cum vom izbuti să ne cunoaștem cu toții mai bine ? Iar Adrian Marino nu o ocolește atunci cînd vorbește despre „criticii și teoreticienii lecturii" din occident : „Toți vorbesc în numele unei universalități abstracte care, de fapt, nu este decît expresia tradiției, climatului și limbajului culturii occidentale. Și adesea, nici măcar atît : critica anglo-saxonă vorbește de fapt doar în numele său. Ea „citește" altfel decît cea francofonă, pe care o ignoră, fenomen de altfel reciproc, sistemul de lectură preconizat neavînd valoare de circulație decît într-o singură zonă. Unde este dialogul real al culturilor, lecturilor, interpretărilor ?"

Preocupat de descoperirea celor mai adecvate căi de comunicare între culturile care se bucură de mult timp de recunoașterea internațională și culturile care nu sînt decît parțial cunoscute, criticul român observă că în sinul culturilor „mari" există un disimulat egocentrism : atunci cînd vorbește despre cultura europeană, interpretul francez urmărește traseele pe care au mers operele din țara lui și locurile unde acestea au fost primite cu răsunet. Doar arareori descoperă el trăsături care îl dezvăluie, pe „celălalt", în altă ipostază decît aceea de cititor al lui Moliere sau al lui Sartre. Criticul român surprinde galocentrismul, britanocentrismul, alte forme de închidere în sine care nu deschid porțile comunicării. Doar atunci cînd specialistul străin vrea să cunoască „altă" realitate, începe dialogul. Este nevoie de un efort în plus de cunoaștere, sugerează Marino ; este nevoie de mai multă generozitate și căldură umană, am adăuga noi, gîndindu-ne la renunțările care au făcut ca mecanismul tehnocratic să poată merge. Cert este că istoricul sau criticul care pornesc dintr-o lume mică spre una mai mare constată frecvent cît de provincială și, de ce n-am rosti cuvîntul, asincronă este acea lume care de mult stabilește ierarhiile în patrimoniul culturii universale. Lumea noastră, mai măsurată, niciodată cuprinsă de imboldul de a da altora lecții, ne învață mai răspicat că nu pornești spre orizonturile largi, dacă nu ești legat puternic de o vatră. Pe care o vei privi altfel, cînd vei reveni acasă. Pe acest drum atașamentul față de ai tăi devine tot mai cuprinzător îmbrățișînd pe cei care se asemuie cu ei și scufundînd în noaptea uitării trăsăturile care ți s-au părut inacceptabile, pentru ca, readuse la lumină, să-ți înfățișeze pe cel care nu seamănă deloc cu tine. Atașamentul față de patrie te ajută să vezi altfel lucrurile decît prin simple raportări cronologice : bătrînul pe care l-ai văzut la Rășinari cu un mers ce evocă mișcările venerabililor înțelepți, surîsul de mare noblețe al gazdei care te-a adăpostit într-un sat din Bucovina, bărbatul cu barba roșietică, întîlnit cîndva, parcă din întîmplare, care ți-a istorisit cum a salvat un om, un monument și o comună de la distrugere, toți îți vorbesc despre permanențe ale minții și inimii din civilizația în care te-ai format. Le vei căuta pe acestea, în alte forme, la alții și vei vedea cît de bogată este civilizația umană.

Despre acestea, vorbește Adrian Marino în cartea lui într-un stil personal, evitînd deliberat stilul didactic și locurile comune. Este unul dintre cele mai fermecătoare aspecte ale acestei cărți care se înscrie într-o tradiție, îmbogățind-o.

JORGE GUILLÉN

Afirmare

O, afirmare, foame de-a fi : instinctul mi-e
sigur !
Smulge pămîntul fără-ncetare acordul deplin
De existență, clarvăzător. La tine mă-nclin
Pură lumină. Una-s cu voi, căci nu pot fi singur.

Spre poem

Căci inima nu poate să nu cînte
Juan Ruiz

Un ritm cum mă desprinde simt de-această
Dezordine în care rătăcesc.
În voia lui lăsîndu-mă, găsesc
Lumina blîndă pe-o terasă vastă.

Mi-e călăuză ritmul ce trasează
O ordine, și mă destăc deplin
De ne-ncetatul mărmur cu venin,
Mai rău decît tăcerea, mută groază.

Se-mprăștie coșmar după coșmar
Prin vorbe hotărîte să scînteie
În spațiul cucerit al frumuseții.

Și sunetul profil îmi dă plenar.
Încremenirea formei mi-este cheie.
Durerile-mi închin seninătății.

Oglindă profundă

Pătruns-au zorii. — Oglinda se destace
Și adevărul vrea o nouă zare.
Fără-a-și trăda laș punctul de plecare
Ce-i vechi se-ndepărtează lin, în pace,

Și-astfel, latentă confruntarea-n mit,
Mai pure încă formele se-avîntă.
Măsura lor e grație ce cîntă,
Esențele-n reflexe se transmit.

Un material ușor și foarte pur
Se izolează mîndru și precis.
Exactitatea prinde nou contur.

Spre seară umbre grele se cobor
Acumulînd odihnă, și deschis
Rămîne adevăru-n seama lor.

Se-așterne seara

Se-așterne seara. Soarele se-ascunde
Sătul de drum, sub zarea de jeratic,
Apoi, sub cerul plumburiu, iernatic,
Răpește apei, oglindit în unde,

Orașul trist, aidoma mereu
— Și mai ales cînd trece lîn o barcă —
Cu mine, cel ce rătăcesc și parcă
Vreau pieritor să fiu, semeț la greu,

Văzînd încetineala-n care piere
Atîta frumusețe. Demn sfîrșit !
Ce mîndru e că poate, mistuindu-și

În aslinții podoabe efemere
Și-a brazilor verdeață-ntunecîndu-și,
Să se retragă molcom în sfîrșit.

Bilanț

Trecut-au anii și, total, bilanțul
L-am occopat și cei nesomnoș.
Ce mi-am propus ? Ce-am reușit ? Ce am
Făcut voi pieptori, uitînd ? Lenșul

De gînduri ? Voi, încerc în van,
Destășurînd sofisme, să mă mint.
Cu adevărul nu poți fi viclean.
Iluziile iată-s la pămînt.

Rămasu-mi-a iluzia de-a fi
Mai sus de rezultatul obținut ?
Se-ntoarce experiența la-nceput.
Sînt numai stăruință de-a trăi.

De horul s-a pierdut ori nici n-a fost,
Ce mingîiere va spori mîndria.
O față folosită fără rost
Doar zbuciumu-nlesnește, vorbăria.

De ești smerit cu-adevărat, pe faptă
Tu pune preț : ești propria ta sumă.
De la himeră spre real te-ndreaptă.
Profund talaz, nu efemeră spumă.

În românește de
Andrei Ionescu

REVISTA STRĂINĂ

● **ULTIMA LUCRARE** [illegible] de mari proporții, apărută în S.U.A., „The Random House Encyclopedia". Tipărită sub auspiciile editurii Random House, în colaborare cu editura engleză Mitchell Beazley, este axată pe transmiterea informațiilor prin intermediul ilustrației. O idee europeană se străduiește să adăpostească această amplă enciclopedie în [illegible] respective. Volumul, care cuprinde 3 000 de pagini, 3 milioane de cuvinte și 15 mii ilustrații în culori, este opera a 300 de savanți, cercetători, scriitori și artiști plastici la care au lucrat peste [illegible]. Dintre capitolele care alcătuiesc această [illegible] se remarcă o [illegible] [illegible], cuprinzînd date, [illegible] în limpe petrecute între anii 4000 î.e.n. și prezent, cele mai interesante par a fi „Colorpedia" și „Alphapedia".

● **LUCRĂRILE PREGĂTITOARE** pentru expoziția „Civilizația Halstatt — formă primitivă de unitate europeană" (mai — octombrie 1980, în provincia Austria Superioară) sînt în plină desfășurare. Castelul Lemberg din Steyr, unul dintre cele mai mari castele baroce din regiune, a și fost restaurat în vederea găzduirii expoziției. Perioada Halstatt a durat din secolul VIII pînă în sec. V î.e.n., cuprinzînd regiunea Alpilor din estul Franței pînă în Ungaria occidentală și din sudul Germaniei și Cehoslovacia pînă în Jugoslavia și baza de nord. Printre instituțiile care împrumută obiecte expoziției, figurează în primul rînd Muzeul național bavarez din München, Muzeul național elvețian din Zurich, Muzeul popular din Lubliana, Muzeul din Burlanești, Muzeul antichităților naționale de la Saint-Germain-en-Laye, cît și Muzeul de istorie al Artei din Viena.

● **ANUL ACESTA PREMIUL GONCOURT** a revenit lui Patrik Modiano pentru romanul său „Rue des Boutiques Obscures". Premiul Femina lui Françoise Sonkin pentru „Un Amour de pere". Premiul Bretagne lui Louis Guilloux pentru primul volum al „Carnetelor" sale, iar Premiul Criticii Literare a revenit lui Auguste Angles pentru lucrarea „Andre Gide et le premier groupe de la N.R.F.".

● **„ACEI BĂRBAȚI MINUNAȚI CU MANIVELĂ"** este unul din ultimele filme realizate de studioul Barrandnow din Praga, un omagiu adus perioadei de pionierat a artei „fotografiilor însuflețite", film care vine să marcheze 80 de ani de producție cinematografică în Cehoslovacia. În această peliculă regizorul Jiri Menzel a ținut să includă o serie de secvențe din primele producții cehoslovace semnate de arhitectul Jan Krizeneky (1868—1921) care s-a prezentat cele dintîi filme la „Cinematograful ceh" din cadrul Expoziției de arhitectură și inginerie ce s-a ținut în anul 1898.

● **MUZEUL DE LITERATURĂ** din orașul Tartu, un adevărat tezaur folcloric, adăpostește un milion de pagini manuscrise în care sînt copiate diferite cîntece și zicale vechi din Estonia. Oamenii de știință din republică au trecut la pregătirea unei ediții în 45 de volume cu opere folclorice începînd cu secolul XVII și terminînd cu zilele noastre.

● **CEA MAI MARE** și mai semnificativă colecție de obiecte din aur din epoca pre-columbiană expusă vreodată în afara Americii Latine, face obiectul expoziției prezentate de „Benson and Hedges" în colaborare cu „The Times Newspapers Ltd" și cu „Royal Academy of Arts", intitulată **„The Gold of El Dorado"**, și care va rămîne deschisă pînă la 18 martie. Dintre cele 600 de exponate din care aproape 400 au fost împrumutate de Museo del Oro din Bogota (Columbia), o serie datează din perioada anilor 300 î.e.n., adică circa o mie de ani înaintea sosirii conchistadorilor spanioli în secolele 15—16, fiind executate de meșteșugari indieni columbieni. Ele reprezintă o parte a lucrărilor culturale și de artă ale acestora din urmă, care au scăpat de ravagiile conchistadorilor și de jefuitorii de morminte din secolele următoare. El Dorado a fost Regele de aur, stăpînul mitologic al unui oraș legendar al aurului, care își avea izvorul în apele lagunei sacre din munții Anzi, Guatavita. Acest misterios lac circular din El Dorado — depozit de aur — își are rezervată o încăpere în magnifica expoziție, unde sînt expuse și exemplare de felurite genuri de olărie și bijuterii scoase din apele lui, unde fuseseră aruncate cu ocazia ceremonialurilor investirii în timp a diferiților succesori ai regelui. Această încăpere precede „Sala Comorilor" (Hall of Treasure), punctul culminant al expoziției, desemnat special pentru a fi expuse piese din cele 11 regiuni mai importante de exploatare și prelucrare a aurului.

● **ÎN ATELIERELE** cinematografice poloneze din Lodz „Se-Ma-For" a fost realizat, la cererea Comitetului „Cina for UNICEF" inițiat cu ocazia Anului internațional al Copilului, un film intitulat „Toți copiii sînt ai noștri". Filmul este conceput pe tema protecției copiilor împotriva exploatării și angajării celor mici ; — scenariul este semnat de A. și J. Kotowski, muzica aparținînd lui A. Walacinski.

● **CU ÎNCEPERE DIN LUNA APRILIE** anul acesta, la Biblioteca primăriei orașului Viena vor putea fi văzute o serie de scenarii, schițe, proiecte și prime încercări, necunoscute pînă astăzi, din farsa lui Johann Nestroy „Povestiri teatrale de dragoste, intrigă, bani și prostie", datînd din 1853-54. Aceste lucrări, achiziționate în 1978 și cuprinse în 34 de foi acoperite de o scriere foarte mărunță, constituie un amplu manuscris care completează cea mai importantă colecție Nestroy din lume, aflată în posesia bibliotecii vieneze.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 14 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian